TÜRK KLÂSİKLERİ

NEF'İ

Hayatı
Sanatı
Şiirleri

VARLIK YAYINLARI

TÜRK KLÂSİKLERİ : 32

NEF'İ

HAYATI
SANATI
ŞİİRLERİ

Hazırlıyan:

Dr. ABDÜLKADİR KARAHAN

İstanbul Üniversitesi
Eski Türk Edebiyatı Doçenti

VARLIK YAYINEVİ
Ankara caddesi, İstanbul

TÜRK KLÂSİKLERİ : 32

Varlık Yayınları, sayı : 230
İstanbulda Yeni Matbaada basılmıştır.
Ocak, 1954

HAYATI VE SANATI

HAYATI

XVII. Yüzyıl klâsik Türk Edebiyatında Nef'i mahlâsı ile müstesna bir şöhret ve tesire sahip bulunan büyük şairimizin adı: hemen bütün kaynaklarda belirtildiği —ve mührüne işlendiği söylenilen

Muhteri-i tarz-ı bedâyi'-eser
Natık-ı esrar-ı ilâhî Ömer

beytinin de gösterdiği— gibi Ömer'dir.

Pasinlerin merkezi ve Erzurum'un kırk Km. kuzey - doğusundaki Hasankale'de doğduğu için, eskiler çoğu zaman ona, **«Erzen-ür-Rûmî Ömer Bey»** veya **«Şuara-yı Rum'un mümtaz ve bülendi Erzurumî Ömer Efendi»** derlerdi. Umumiyetle bugün de Hasankaleliler oldukça aydın, hoşsohbet ve nüktedandırlar.

Babasının ora eşrafından Ahmet Bey adında bir zat olduğu hakkındaki söylentiler tevsike muhtaçtır. Bununla beraber onun aleyhinde söylenmiş olan bir kıt'aya göre, babasının **«bey»** olduğu tahmin edilebileceği gibi, Nef'i'nin münevver bir aileye nisbeti de kesin şekilde ifade olunabilir. Babasının rahatça şiir yazabildiği ve hattâ muhitinde şöhret sahibi de olduğu **«Siham-ı Kaza»** daki bir manzumeden açıkça anlaşılmaktadır:

Benim züğürtlük ile ellerim taş altında
Müzahrafatın o dürr ü güher satar Han'a
Ben ıztırab ile bunda semâa girmede ol
Dü beyt okur neğamat ile def çalar Han'a
....
O demde kim peder-i nâ-bekâr-ı sifle-nihad
Beni garib koyub oldu hem-sefer Han'a

İki kasîd okumuştu ekâbir-i cer içün
Anınla doldu yine şehr içinde her hane

(Bak, **Sihamı Kaza, I**)

Nef'i'nin doğum tarihini doğru olarak tesbit de, şimdilik maalesef, mümkündür diyemeyiz. Umumiyetle kabul edilen 990/1582 tarihleridir. Bizim incelememize ve kanaatimize göre bu tarihi, on yıl kadar daha önceye, yani aşağı yukarı 980/1572 etrafına almak daha uygundur. Burada teferruata inmeden sebeplerini kısaca belirtebiliriz:

Evvelâ Nef'i 1034/1625 te Sadrazamlığa getirilen Hafız Ahmet Paşa'ya —bu vesile ile— yazdığı bir kasidede, âdeti üzre kendinden bahsederken şu beyitleri de inşat eder:

Meta-ı nazmımın sen olmasan zirâ haridârı
Kalırdı Haşre dek bazar-ı endişem kesad üzre
Baha tahmin eder bir kimse yok erbâb-ı ma'nide
Otuz yıldır felek ikd-i dür-i nazmım mezad üzre

(Karşılaştır, **Kaside. XV**)

Demek o, 1004/1596 sıralarında şiirle uğraşan bir gençti. Bu son tarihten hiç olmazsa yirmi yıl önce doğmuş olduğunu tahmin etmek, hatalı olmaz. Sonra bundan daha kuvvetli ve aynı zamanda bir başka bakımdan daha mühim gözüken bir nokta da şudur:

Erzurumlu genç Ömer'e, **Nef'i** mahlâsı, şöhretli şair ve tarihçi Âli (ölm. 1008/1599) tarafından verilmiştir. Bunu Nef'i, —**Türkçe Divan**'ının Bulak (1252) ve Ceride-i Havadis (1269) basmaları ile yazma nüshalarında bile bulunmıyan Âli Efendi hakkındaki **«suhan»** redifli bir gençlik devri hasidesinde— şöylece açıklar:

Eyledin mahlâs-ı Nef'î ile kadrim a'lâ
Zihn-i pâkimde görüb kuvvet-i iz'an-ı suhan
Himmetinle giderek buldu terakki şi'rim
Oldu her bir gazelim âleme destan-ı suhan

Bilindiği gibi Mustafa Âli, Rum'a iki kere defterdar (Erzurum 993/1585 ve Sivas 997/1589) olmuştur. İlk mahlâsı **«Zarrî»** olduğu da rivayet edilen Nef'i Efendinin, bu iki tarihten birinde, Gelibolulu Âli ile tanışmış olması en kuvvetli ihtimaldir. İşte bu göz önünde bulundurulunca da, şairimizin hiç olmazsa yine bu zamandan 15-20 yıl önce doğduğunu kabul etmek gerektir. Hülâsa sebepler bize Nef'i'nin doğumunu 980/1572 sınırlarına almakta haklı olduğumuzu gösterecek kuvvettedir.

Nef'inin çocukluğu ve ilk gençliği hakkında da hemen hiçbir esaslı bilgimiz yoktur. Şüphe ve tereddüde mahal olmadan söylenebilecekleri bir iki cümlede toplamak kabildir:

Sanatkâr, doğup büyüdüğü topraklarda, kuvvetli bir medrese öğretimi görmüş, arapça ve farsça öğrenmiştir. Babasının şiir zevkine sahip olması, onda, daha erginlik çağında şiire başlama hevesi uyandırmıştır. Âli ile tanışıp görüşmeleri de, bu tabiî ve irsî temayülün daha çabuk gelişip serpilmesine hizmet etmiştir.

Âli, Abdürrahman Cami'nin (1414 - 1492) bir beytinin şerhini ihtiva eden küçücük (yazma) bir risalelsinin mukaddemeciğinde: bu beytin anlaşılması güç ma'nalar ve bediî sanatlardan birçok remizler taşıdığı düşüncesiyle ve şerh edilmek üzere dostlarından namlı bir zat tarafında kendisine **«hünermendân-ı tiz-fehm ve şuarâ-yi zevi'l-iz'ânı bî-vehm fırkasından NEF'Î nam bir vücud-i aziz ile»** gönderildiğini kaydediyor ki, bu da, Nef'î ile aralarındaki dostluğun esaslı delillerinden biridir. Ayrıca Rıyazî (ölm. 1054/1644) nin Nef'i'ye hitaben kaleme aldığı hiciv kıtalarından birinde, Âli ile aralarındaki tanışıklığın ilk gençlik ve delikanlılık çağlarından başladığını söylemesi, parçadaki yerici mazmunlar bir tarafa, bu ahbablığı ve sanatkârın tesiri altında kaldığı ilk yerli şairi göstermesi bakımından, mânalıdır.

Nef'i'nin edebiyatla uğraşmaya başladığı ve ilk şiirlerini yazdığı sırada ilkin —o devrin birçok genç şairleri gibi— İran edebiyatından Hâfız'ın (ölm. 791/1388) **Divan**'ını ve Sâdi'nin (ölm. 694/1294) **Gülistan** ve **Bostan**'ını okuyup hayran olduğunu; mahlâs alış münasebetile adı geçen **«Suhan»** kasidesine dayanarak söylemek yersiz olmaz. Bugünkü bilgimize göre yazdıklarının en eskisi telâkki edilmek mevkiinde olan bu manzumede Nef'î şöyle diyor:

Ol ki üstad-ı suhan-perver imiş sabıkda
Biri Hâfız ki odur murg-ı hoş-elhan-ı suhan
Biri de Hazreti Sa'dî-i said-i Şiraz
Olmuş ol dahi mürebbi-i Gülistan-ı suhan
Şi'r ü inşa'da adîl olmaz ana ancak odur
Nesr ile Hâce Cihan nazm ile Sahban-ı suhan

....

Nem-i kilkile ter ü taze Gülistan-ı hüner
Âb-ı nazmiyle safa bulmada Bostan-ı suhan

Şairimiz daha memleketinde iken, babası, onu bırakıp Kırım Han'ının yanına gitmiş, orada Han'ın nedimi olarak galiba biraz da ferah içinde yaşamanın yolunu bulmuş, buna mukabil oğlunun yoksulluğunu ve başını sokacak bir evi bile bulunmadığını kaale almamış olacak ki, **Siham-ı Kaza**'nın bir hedefi de:

Saadet ile nedim olalı peder Han'a
Ne mercimek görür oldu gözüm ne tarhana

matla'lı manzume ile:

Peder değil bu belâ-yı siyahdır başıma

dediği O'dur. Bu manzumeden öğreniyoruz ki, bu şair zatın:

«Minare üstüne laklak çıkar yapar hane»

gibi tuhaf mısraları da vardır. Yine bu parça bize Nef'i'nin amcasını, Mir Şeref adlı eski bir aile dostunu da tanıtıyor. Lâtife karakterini taşıyan ve daha yukarılarda

da şöylece temas edilen bu kasideden, şairin aile hayatının ilk devreleri hakkında, ihtiyatı elden bırakmamak kaydı ile, istifade edilebilir.

Nef'i'nin İstanbul'a gelişi hâdisesi de henüz karanlıkçadır. Ebüzziya Tevfik, **«Kırım Hanlarından Canıbek Giray'ın** (Canbeg şekli hatalıdır) **Celâlilerin tenkili memuriyetiyle Anadoluda bulunmuş olan Sadrazam Koca Murad Paşa'ya»** Nef'i'yi tavsiye ettiğini, onun da İstanbul'a gönderdiğini kaydeder. Ancak Canıbek'in Kırım Hanlığına getirilişi 1019/1610 dadır. Denebilir ki tavsiye, Hanlığa nasıptan önce de yapılabilir. Ancak bu takdirde dahi Sadaretin Kuyucu Murat Paşa'ya tevcihi senesinden daha evvelki bir tarih, yani 1015/1606 ten öncesi düşünülemez. Oysaki 1018/1609 da telif edilen **Riyazî Tezkiresinde (Riyaz-üş-şuarâ'da)** Nef'i için **«hâlâ Divan-ı hümâyun-ı sultanî'de ma'den mukataacısıdır»** kaydı vardır. Bu bakımdan şairin İstanbul'a gelişi daha eski olmalıdır. Acaba Âli, birara, 1004/1595 te Sivas Defterdarlığı ve Amasya Mirlivalığında ve yine aynı yıl içinde (1596) Kayseri Mirlivalığında bulunduğuna göre, eskiden tanıyıp beğendiği Nef'i'yi İstanbul'a göndermiş veya götürmüş olamaz mı? Yalnız bu ihtimal şu yüzden gevşer: Nef'i Divan'ında I. Ahmed'den (1603 - 1617) önceki Padişah III. Mehmed'e (1595 - 1603) dair herhangi bir şiir, kayıt mevcut değildir. Hattâ I. Ahmed'e sunulan sekiz kaside arasında bir cülûsiye de yoktur. Kuyucu Murat Paşa'dan daha eski sadrazamlardan her hangi birisine de yazılmış kasidelere raslamadığımıza göre, Nef'i'nin İstanbul'a geliş tarihini, III. Ahmed'in cülûsundan sonraya (1603 ten sonra) almak şimdilik doğruya yakın bir ihtimal değerini taşır.

Nef'i'nin, kısa bir müddet Edirne'de kalışı bir yana bırakılırsa, şöyle böyle otuz yıl kadar İstanbul'da yaşadığı tahmin edilebilir. Onun saltanatları devrini yakından tanıdığı dört padişahtan üçü şairdi: I. Ahmet (1603 -

1617) **Bahtî,** II. Osman (1618 - 1622) **Farisî,** IV. Murat (1623 - 1640) **Muradî** mahlâsları ile şiirler kaleme almışlardır. I. Mustafa (1. defa 1617 - 1618 ve 2. defa 1622 - 1623) ise esasen zayıf akıllı bir adamcağızdı.

Nef'i'nin en çok sevdiği ve en fazla lûtuf ve ihsanlarını gördüğü padişahlar I. Ahmet ve IV. Murat'tır. O da birinciye sekiz, sonuncuya da tam on iki kaside sunmuştur. Öyle anlaşılıyor ki en rahat demleri de Sultan Ahmet'in saltanat günlerine raslar. Bu sıralarda ilkin maden mukataacısı, sonra maden kâtibi olmuştur. Hünkâr tarafından korunan şair, bir Edirne'ye gidişte padişahın maiyetindekiler arasında da bulunmaktadır. Devrin erkân ve ümerası arasında da artık değeri tanınıyordu. Sadrâzamlarla vezirlerin iltifatlarına nail olmuş, onlara kasideler takdimden geri kalmamıştır.

Bu devrin sadrazamları olan Kuyucu Murat Paşa'ya (ölm. 1020), Nasuh Paşa'ya (ölm. 1023), Damat Mehmet Paşa'ya (ölm. 1029) ve Halil Paşa'ya (ölm. 1040) methiyeler yazmış, hemen hepsinin iltifat ve takdirine nail olmuştur.

II. Osman devrinde de şair olarak kendisine düşen vazifeyi yapmıştır. İlk önce padişaha bir **«cülûsiye»** kaleme almış, sonra bir **«kaside-i fahriye»** ile **«bir kasrı hakkında»** ayrı bir **kaside** yazmıştır. Nihayet Lehistan [Polonya] seferi (1029) üzerine meşhur:

Âferin ey rûzgârın şehsüvar-ı safderi
Arş'a as şimdengeru tîg-i süreyya-cevheri

matlalı muhteşem kasideyi yaratmıştır (Karşılaştır, **Kaside** VIII).

Vezirlere övgülerde devam ediyordu. Sözgelimi Sadrazam Güzelce Ali Paşa (ölm. 1030) ve Hüseyin Paşa (ölm. 1033) bu arada hatırlanabilir. Fakat II. Osman'ın yerine geçen I. Mustafa hakkında hiç kaside söylememiştir. Bu da şairin yalnız câize almak ve göze girmek düşüncesiyle hareket etmediğinin, ancak sevdiği ve beğendiği sultanlara bağlılık gösterdiğinin bir örneği sa-

yılmak gerekir. Nitekim sevmediği ve beğenmediği vezirlere de —bir iki istisna bir yana bırakılırsa— methiye yazmağı gururuna yedirememiştir.

Nef'i'nin iltifat ve nimete en fazla gark edildiği, edebî şöhretinin en yüksek derecesine ulaştığı, fakat azle, musibete de en çok uğradığı devre: IV. Murat'ın saltanat yıllarına raslar.

Kendisi de şair olan, bilginleri ve sanatkârları koruyan sultan Murat, kendi sert ve taşkın mizacına da uygun düşen Nef'i'nin mübalâğa ve beyan ahengi ile seçkin kasidelerini, birer belâ okur gibi muarızlarının tepesine inen hicivlerini pek beğeniyordu. Padişah Nef'i'yi hususî meclislerine davet eder, şiirler okutur, sohbetler yapardı. Rivayete göre, Hünkârın teveccüh ve iltifatını çekmeyen bazı kıskançlar, onun öyle pek de kabiliyetli bir şair olmadığını, bir kaside yazmak için aylarca uğraştığını söylerler. Sultan bir bahar günü Aynalı Kavak'ta Kaptan Cafer Paşa'nın kendisi için yaptırdığı köşkte iken Nef'i'yi çağırtır; münasip bir kaside inşadını emreder. Şair hemencecik koynundan bükülmüş bir kâğıt çıkarıp, sanki ondan okuyormuş gibi davranarak ezberden şöhretli:

Esdi nesim-i nev-bahar açıldı güller subh-dem
Açsın bizim de gönlümüz sâki meded sun câm-ı Cem

matla'lı «**bahariye**» yi (Karşılaştır, **Kaside** IX.) okur.

Padişah, şairinin beyaz bir kâğıda baktığını hissetmiştir. Tekrarlamasını irade edince, Nef'i irticalen inşat ettiğini ve kâğıdın boş bulunduğunu arzeder. Fakat daha önce sür'atli yazan sekreterler onun sözlerini gizlice zaptettikleri için, bu sefer de bizzat Padişah, bu enfes kasideyi okumaktan kendini alamaz. Bu hikâyenin uydurma olduğu, haklı olarak, söylenebilir. Ancak böyle bir anekdot, şairle hükümdar arasındaki yakınlığı, şiir söylemedeki kolaylığı, münevver çevrelerdeki tesiri bakımından üzerinde durulmağa değer düşüncelere yol açabilir. Nite-

kim IV. Murat'ın Nef'i hakkındaki şu kıtasının o sırada kalemine doğduğuna dair söylenti de bu fikri bir başka cepheden teyit edecek durumdadır:

Gelin insaf edelim fark edelim mikdarı
Şairiz biz de deyü lâf ü güzafı koyalım
Edelim bî-meze söz söylemeden istiğfar
Dâmen-i Nef'î-i pakize-edâyı tutalım
Biz kelâm nakiliyiz nerde o sahib-güftar
Ona teslim edelim emrine münkad olalım

Bu rivayet ve bu kıta, herhalde ve hiç olmazsa, Hünkârın Şaire, bir zamanlar gerçekten pek büyük değer verdiğini, şiirini fazlası ile beğendiğini, ihsanlarını esirgemediğini açıkça gösterecek deliller arasındadır. O da, birçok kasidelerinde zaten padişahın lûtfundan, kendisine değer verdiğinden söz açar. Sözgelimi Sultan Murat'ın birçok atlarını övmek için yazdığı «Rahşiyye» de, —hele bu, sahasında emsalsiz denecek kadar şöhretli ve taze şiirin sonlarında— bulunan şu mısralar bir vesika değerini de muhafaza eder:

Ömrün efzun ede Allahu Taâlâ dilerim
İltifatınla dil-i mürdeyi ittin ihya
Eyledin lûtf ile bir böyle kaside teklif
Ki nazire diyemez bir yere gelse şuarâ

Bu türlü övmeler, sultanın adalet ve kahramanlığından başlayıp şiirlerine, yazılarına ve atlarına kadar hemen her şeyine tahsis ediliyordu.

Bir yandan Padişahın bu takdirkârlığı, öte yandan övme ve sövmelerindeki müstesna kudret dolayısı ile olacak ki: devlet erkânından birçokları da, ona karşı teveccüh ve ihsanlarını esirgemiyorlardı. Öyle vezirler görülmüştür ki bunların (meselâ İlyas Paşa gibi) bir kasidesi için caize makamında gönderdikleri armağanlar, bugün, bir insanı zenginleştirmeğe elverir. Bu sıralarda (1034/1625) sadra-

zamlığa getirilen Hâfız Ahmet Paşa'ya, 1037 de aynı makama nail olan Husrev Paşa'ya da kasideleri vardır. Bunların bazıları muayyen vesilelerle, meselâ Bağdad'ın yeniden alınışı veya Erzurum'un Abaza elinden kurtarılışı gibi hâdiseler üzerine takdim olunmuştur.

Bu güzel ve ferahlı günleri böylece 14 Zilkade 1039 [24 Haziran 1630] tarihine kadar sürer. O gün, İstanbul'da gayet şiddetli yağmurlar boşanır, şimşekler parlar, göklerden yıldırımlar düşer. IV. Murat o sırada babası I. Ahmet'in Beşiktaş'taki köşkünde bulunuyormuş. Huzurunda Hekimbaşı Emir Çelebi varmış. Nef'i'nin **«Siham-ı Kaza»** sını okuyormuş. Birdenbire hemen yanı başlarına bir yıldırım düşer. Enderun ağaları yüzükoyun yere kapanırlar. Sultan mecmuayı yırtar. Nef'i'yi de derhal vazifesinden uzaklaştırır. Ayrıca bir daha da hicivle uğraşmıyacağına dair söz alır ondan. Yine rivayete göre:

Gökden nazire indi Siham-ı Kaza'sına
Nef'î dilile uğradı Hakk'ın belâsına

beytini çağdaşlarından biri, bu hâdise üzerine söylemiştir.

Nef'i'nin bu son azil sırasındaki memuriyetini bilemiyoruz. Bildiğimiz daha önceleri onun Gürcü Mehmet Paşa (ölm. 1035/1626) tarafından da, hem de üç defa azledildiğidir. Kendisi bir hicviyesinde, kabaca terzil ettiği bu sadrazama yaranamadığını, yok yere azledildiğini belirtir:

Üçüncü def'adır bu Hak belâsın vere mel'unun
Ki yok yere beni azletdi olmuşken senâhânı

Belki de **«felek»** redifli ve devrandan şikâyet yollu kasidesini, IV. Murat'ın gözünden düştüğü veya düşürüldüğü bu günlerde yazmıştır.

Onu daima kıskananlar, çekiştirenler padişahın dergâhından eksilmemişlerdir.

Dergehinde bir dilim nânı bana çok gördüler
Uydular ulaştılar bir kaç kilâb-ı rûzgâr

(Karşılaştır: **Kasideler** X)

demesi herhalde beyhude olmasa gerek.

Nef'i, padişahın teveccühünü kaybetmekten fazlası ile üzülmüştür. Yalnız anlaşıldığına göre bu menkûpluk devri uzun sürmemiş, az zaman içinde, eski bir deyimle, yeniden **«iade-i iltifata nail olmuştur»**. Husrev Paşa'nın 1040 yılında Bağdat üzerine yürüyüşü münasebetiyle yazdığı:

Muzaffer ola serdarın eyâ şahenşeh-i gazi
Ne Tebriz'i koya şah-ı kızılbaşa ne Şirazi

matla'lı kasidesini **«Edirne'de Muradiye mütevellisi iken Asitane'ye** (İstanbul'a) **göndermiştir»**. Demek oluyor ki, sanatkârın azlini takip eden menkûbiyet devri çok sürmemiş, yeniden bir vazifeye, Edirne'de Muradiye mütevelliliğine tayin olunmuştur. Adı geçen kasidede şair, padişahın emri üzerine artık kimseyi hicv etmeyeceğini, yalnız müsaade edilseydi taliini yereceğini ilân ediyor, ondan uzak yaşamaktan duyduğu hasret ve iştiyakı belirtiyor ve nihayet bu vazifenin kendisini taltif için verildiğini de açıklıyor:

Bu günden ahdim olsun kimseyi hicv etmeyem illâ
Vereydin ger icazet hicv ederdim baht-ı nâ-sazı
Beni dûr etdi zira dergeh-i devlet-penahından
Nice hicv etmeyem bir böyle gaddar ü çep-endazı
....
Çıkar âh-ı derunum Arş'a derd-i iştiyakınla
Eğerçi mansıbın oldum garîk-ı ni'met ü nâzı.

Bir müddet sonra, Sultan Murat Edirne'ye gelir (1043). Nef'i, orada hünkârı güzel bir kaside ile selâmlar. Gönlünde iştiyak derdi öylesine şiddetlenmişmiş ki, bu hicran günleri daha uzarsa, âdeta öleceğini sanıyormuş:

Ölmeden görmek nasib oldu yine didarını
Etmesem şimdengerü nola gam-ı hicranı yad.

Şairin en son memuriyeti, yine İstanbul'dadır. Bu defa Cizye muhasebecisidir.

Nef'i'nin boğdurulmasına sebep olan hâdise hakkında

çeşitli söylentiler ve teviller vardır. Bunlardan ikisini tarihçi Naima (1649 - 1712) kaydetmiştir. Bir rivayete göre IV. Murat bir gün (1044) hususî sohbetlerinden biri esnasında Nef'iye hitaben:

— Bir taze hicvin yok mudur? diye sormuş, şair de herhalde gafil tarafından avlanarak, yahut sultanın yeni iltifatlarından ve hicve karşı gösteregeldiği zaaftan cesaret alarak:

— Vardır, Padişahım, demiş. O sırada sadaret kaymakamlığında bulunan vezir Bayram Paşa aleyhindeki uzun kasidesini sunmuş. Hünkâr önce beğenir gibi yapar. Sonra da Bayram Paşa'yı çağırır, hicviyyeyi gösterir. Bundan çok gücenen Paşa'nın arzusunu göz önünde bulundurmakla beraber, şairin sözünde durmayışına da ayrıca kızmış bulunduğundan katline izin verir. Fakat o zamanlar halk arasında yaygın diğer bir rivayete göre de: Bayram Paşa hakkındaki hicviyeyi, Nef'i, bizzat sultanın emir ve ısrarı üzerine kaleme almıştır. Ancak meseleyi haber alan Paşa, Padişaha müracaatle halk arasında şeref ve haysiyetinin yaralandığından sızlanması neticesinde, bu öldürme müsaadesini elde etmeğe muvaffak olmuştur.

Başka eserlerde, hâdiseye eklenmiş noktalara da tesadüf edilir. Sözgelimi: Bayram Paşa'nın bu hicviyye dolayısiyle şair Naili (ölm. 1077/1666) yi davet ederek ısrarla Nef'i aleyhine bir manzume yazdırtması, bunu heccav sanatkâra gösterince de onun kâğıdı hiddetle vezirin önüne fırlatmasından büsbütün gazaba geldiği için öldürtmesi.. v.s. bu kabilden telâkki olunabilir.

Prof. Fuat Köprülü'nün ileri sürdüğü bir ihtimal daha vardır:

Eski mecmualardan birkaçında Nef'i'nin kaleminden çıkmış veya ona mal edilmiş, IV. Murat aleyhinde çok ağır bir isnat da taşıyan bir kıta vardır ki, eğer padişah bu parçadan haberdar olmuşsa, pek mümkündür ki şairinin ölümüne asıl bu hiciv sebep olmuş bulunsun.

Bir iki yabancı veya yerli eserde görülen, her iki-

sinin de şair olması münasebetiyle, Sultanın sanatkârı kıskanarak öldürtmesi yollu mütalâa, masal karakterinde bir uydurmanın hududunu güç aşar.

Hülâsa sebep ne olursa olsun, realite şudur ki: Nef'i, hicvi yüzünden katledilmek üzere Bayram Paşa'nın ellerine terkedilmiştir. Paşa, Nef'i'nin kanının mubah olduğuna dair fetva almağı da ihmal etmemiştir.

Yine uydurma olduğu şüphesiz bulunan şöyle bir söylentiye de, bir iki yerde tesadüf edilmektedir: Guyâ Nef'i öldürüleceğini haber alınca Dâr-üs-saâde Ağasının tavassutuna sığınmış ve Ağanın, şairin affını rica yolunda yazmakta olduğu tezkereye, kaleminden damlayan mürekkep üzerine de:

— Mübarek terinizi silseniz, zira kâğıdı karalıyor; meâlinde nükteler yapmış. Oysaki, Nef'i'nin gafil yakalandığı ve bir yere başvurma imkânına da kavuşmadığı tereddütsüz söylenebilir.

Derler ki: Nef'i idam olunacağı saatte, bütün şiirlerinin en güzellerinden biri olan şu enfes rubaiyi inşat eylemiştir. Bu, yalan da olsa, insanın doğruluğuna, güzelliği dolayısiyle inanmak isteyeceği bir masaldır:

Ey dil hele âlemde bir âdem yoğimiş
Var ise de ehl-i dile mahrem yoğimiş
Gam çekme hakikatde eğer ârif isen
Farz eyle ki el'an yine âlem yoğimiş

Bayram Paşa, Nef'i'yi huzuruna getirtip birçok azarladıktan sonra:

— Kaldırın, der. Boğdurulmasını emreder. O tarihte Boynu eğri Mehmet (Paşa) çavuşbaşı imiş. Kaba saba bir adam olmak hasebiyle:

— Gel Nef'i Efendi, demiş; odunlukta bir hiciv düzecek kişi vardır, gel, gör. Zaten hayatından umudunu kesen ateş dilli şair birden köpürmüş ve:

— Yürü, bildiğinden kalma, bre mel'un, diye başlayıp yukarıya aşağıya, büyüğe küçüğe ağzına geleni söylemiş, durmuş.

Nihayet sarayın odunluğunda kementle boğmuşlar. Nâşını da denize atmışlardır. Babıâli'nin Sirkeci yolundaki kapı dışında bulunan bir kabrin ona izafesi de tabiatiyle esassızdır.

Böylece XVI. asrın bedbaht, fakat bakir nükteler ve mazmunlar şairi Trabzonlu Figanî (938/1531), kendi çağdaşı ve bir kasidesinde de hicvine uğrıyan Şamlı sanatkâr Mantıkî (ölm. 1045/1635) gibi, o da, cellât elinde canını verenler zümresine eklenmiştir.

Bu idam, birçok edip ve araştırıcılara içsızısı olmuştur. Bu üzüntüyü ifade edenlerden Ziya Paşa:

Bayram gibi bir hâr-ı zemane
Kıydı o yegâne-i cihana

der. Namık Kemal, bu tezyifi ağır bulur. Hâdise korkunç ve Ziya Paşa da samimî olduğu için mazurdur, demek yersiz olmasa gerek.

Nef'i'nin boğdurulması tarihi üzerinde de, görünürde, ihtilâf vardır. Doğrusu: yalnız eski birkaç kaynakta belirtildiği için değil, şu tarih gösteren mısra ve beyitlerin de, «Ebced hesabı ile» açıkladığı gibi 1044 h. yılıdır:

Geçdi Siham-ı Kazâ

Katline oldu sebeb hicvi hele Nef'î'nin

Nâgehan geldi bir eksikli dedi tarihin
Ah kim kıydı felek Nef'î gibi üstada.

Ölüm günü de, bâzı kaynaklarda gösterilmiştir; 8 Şaban 1044 (27 Ocak 1635).

Nef'i'nin idam tarihini Kâtip Çelebi, **Fezleke'de** 1045 yılı vakaları arasında kaydetmişse de, **Keşf-üz-zünun'da** gerek **Divan,** gerekse **Siham-ı Kazâ** vesilesiyle, ayrı ayrı, iki defa 1044, yani doğru tarih tasrih olunmuştur.

Tezkireci Rıza, 1046'da, Seyrekzâde Asım 1045, Bursalı Beliğ de 1040 tarihlerinde Nef'i'yi öldürtürler. Bu ya-

nılmalar Nef'i'den bahseden bir hayli yerli ve yabancı inceleyiciler tarafından, birçok defalar, tenkitsiz olarak kabul ve tekrar edilmiştir. Gerçeği, **Naima** ve **Şeyhi** gibi muteber **kaynakların** ve adı geçen **tarih mısralarının** belirttiği şekilde, **1044** ten ibarettir.

Nef'i, mezhep bakımından sünnî, tarikat bakımından da **Mevlevî** veya Mevlevî muhibbi idi. Sünniliğine eserleri ve bilhassa isminin **«Ömer»** oluşu delildir. Mevlevî tarikatına nisbeti ise: Türkçe ve farsça divanlarındaki Mevlânâ'ya ait kasidelerinden çıkarılabilir.

Bazı çağdaşı şairlerin, meselâ Riyazî (ölm. 1054/1644) ve Nev'îzade Atâyi (991 - 1045/1583 - 1635) nin onun hakkındaki hiciv kıtalarından sızdırılması kabil bilgi kırıntılarına dayanılarak: Nef'i'nin babasının cimri bir bey olduğu, kendisinin esmer tenli, zengince bir hanımla evli ve evlât sahibi bulunduğu tahmin edilebilir. Şairimizin Şaban ve Ünsi gibi dostları ile yakınlığı da bazı imalara ve tarizlere sebep olmuştur. Nef'i'ye yapılan bütün hücumlar zarurî müdafaa mahiyetinde görünüyorlar. Çağdaşlarından onu hiciv oklarına hedef kılmadığı sanatkâr yok gibidir: Riyazi, Nev'izade Atayi ve Kafzade Faizi'den başka Ganizâde Naidiri, Geredeli Nigâr, Itri, Bahsi, Meşrebi, Tıfli, Çeşmi, Vahdeti, Fırsati, Kanii, Mantıki... gibi devrinin birçok tanınmış sanatkârlarını, çoğu zaman bir defa değil, birkaçar defa, hem de gayet ağır şekilde, hicivden geri durmamıştır. Bunların cümlesiyle Nef'i'nin arası, her zaman açık olmasa gerek. Muarızları da ona mukabeleden geri kalmış değillerdir. Bazan, galiba, durup dururken ona çatan ahbaplar da olmuş olmalıdır. Biraz da o devirlerde bu tarz kaba şakaların şairler arasında moda olduğu, birbirlerine hattâ müstehcen telmihler taşıyan bu kabil manzumelerde de kabiliyet göstermenin bir maharet sayıldığı düşünülmek yerinde olur.

Ed. Fazy ve Abdülhalim Memduh'un Antolojilerindeki bir kayda göre: Saray-ı hümayun hazinesinde (Topkapı sarayında bulunması gerek), Nef'i'yi tersim ve tasvir eden, zamanının, bir gravürü mahfuzdur. Bunda şair âteşin, canlı bir bakışa, uzun bıyıklara, kırlaşmış uzunca bir sakala maliktir. Umumî görünümü bakımından çehre heybetli ve sevimlidir. Bu duruma bakılacak olursa, Tevfik Fikret'in (1867 - 1915) **«Aveng-i tesavir 5»** teki şu beyitleri, şairimizin fizikî ve psikolojik hüviyetine uygun düşer görünmektedir:

Bir yağız çehre, çatılmış iki hançer kaşlar,
Yine hançer gibi keskin iki ma'nalı nazar.
Yâd-ı ulvisi hayalimde bu simayı taşır,
Bence Nef'î'ye bu sima-yı mehabet yaraşır.

Ali Emiri de, Maarif Nezaretine (Millî Eğitim Vekâletine) takdim ve sonra neşrettiği bir arizada: IV. Murat ile Nef'i'nin birlikte yapılmış tasvirlerini havi ve bunların hayatları zamanında yazılmış bir Nef'i Divanından bahseder.

ESERLERİ

Nef'i'nin eserleri şunlardan ibarettir:

1. **Türkçe Divan.**
2. **Farsça Divan.**
3. **Siham-ı Kazâ.**

Bunlardan başka onun bir Münşeat sahibi olduğunu söyleyenler olmuşsa da, hakikatte, «bazı şiirleri ve nesir parçalarını ihtiva ettiği» bile belirtilerek söz konusu edilen bu mecmua (Üniversite kütüp. T. Y. 3637) zahriyesinde «Münşeat-ı Nef'î ve Divan-ı Âli ve Sahbaname-i Rıyazî» kaydını taşımış olmasına rağmen— bir şahsa mahsus mektuplardan müteşekkil değildir. Münşeat kısmı içinde «Bostanzâde Mehmed Efendi tarafından Haleb defterdarı olan Mahmud Efendi'ye», «Rumeli kazaskeri olan Karaçelebizâde Efendiye Maksud Efendi tarafından»

gönderildikleri tebarüz ettirilen mektuplar bulunduğu gibi, muharriri meçhul yalnız muhatabı malûm mektuplar da haylıcadır. Topu topu bir tanesinin başlığında «Nef'i Efendi tarafından Hasan Bey Ünsi'ye tesvid olunmuştur. (varak 26 a-b)» açık kaydı vardır ki, bunun şairimize aidiyeti şüphesizdir. «Muhatabına takdim edilen şiirlerinin beğenildiğini bildiren bir mektuba ve onunla gelen bir manzumeye teşekkür ve sevinci» muazzammın olan bu muhabbetnamenin sonlarına Nef'i ayrıca «Molla Naziri (ölm. 1021/1612) Divanını göndermesini» Ünsi'den reca etmektedir.

Gerek bu mektup, gerekse Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nda yayımlanan diğer bir mektup, Nef'inin tertipli ve müstakil bir «münşeat» sahibi olduğunu ispata yeter delil olmaktan tabiatiyle uzaktır.

Şairin şu beyti de fikrimizi teyit ve ayrıca inşaya pek de rağbet göstermediğini tesbit etmeğe elverişlidir.

Tenezzül eylemem inşaya eylesem yoksa
Müsebbihan-ı felek vird ederdi inşamı.

1. **TÜRKÇE DİVAN,** İstanbul kütüphanelerinde birçok yazmalarına tesadüf edilen **Türkçe Divan'**ın iki ayrı basımı mevcuttur: a. Mısır - Bulak 1252; b. İstanbul - Ceride-i Havadis matbaası 1269.

Basmaların iyi gözükeni Bulak tabı olup «**59 kaside**» ağırlık noktasını teşkil eder ki müfredatı şöyledir:

Başta bir nait, sonra Mevlâna örgüsünde bir kaside, daha sonra sırası ile şu zatlar hakkında sayıları kerre içinde rakamla gösterilen miktarda kasideler:

I. Sultan Ahmed (8); II. Sultan Osman (4); IV. Sultan Murat (12, atlar ve şehzadeler için yazılanlar dahil); Kuyucu Murat Paşa (2); Nasuh Paşa (4); Mehmet Paşa (3); Halil Paşa (1); Ali Paşa (1); Hüseyin Paşa (1); Ahmet Paşa (3); Husrev Paşa (2); Bayram Paşa (1); Mustafa Paşa (1); İlyas Paşa (2); Cafer Paşa'nın Padi-

şaha yaptığı köşk (1); Şeyhülislâm Mehmet Efendi (5); Şeyhülislâm Esat Efendi (2); Kaymakam Mehmet Paşa (2); Aziz Efendi (1); Darüssaâde Ağası (1).

Bunları: **Terkib-i bend** tarzında bir **Sakiname** ile Padişahın ok atışı, hattı, Kandilli'de yapılan köşk tarihi, Kırım Hanı Canıbek Giray, Padişah Tabılbazı, Esat Efendi, Şeyhülislâm Yahya Efendi, İsmail Ağa ve Musa Çelebi mevzularında dokuz manzume ve bir de fahriyye takip etmektedir.

Gazeliyyat bölümünde, ayrıca, «119» gazel, «1» müseddes-i mütekerrir, II. Osman'ın tahtına dair bir kıta, «9» matlâ ve «15» te rubaî vardır.

İçindekileri özetlediğimiz **Divan**'da hacim bakımından dahi kasidelerin başta geldiğini söylemeğe lüzum yoktur sanırız. Bunların Peygamber ve Mevlâna hakkında olanları müstesna, diğerlerinin cümlesi; şairin çağdaşı bulunan üç padişaha, sekiz sadrazama, iki şeyhülislâma ve birçok nüfuzlu devlet ricali ile padişah yakınlarına yazılmışlardır. Fakat Nef'i'nin iki defa hükümdarlık tacını giyen I. Mustafa'ya ve bazı sadrazamlara (sözgelimi: Hasan, Dilâver, Davut ve Recep Paşalar gibi) kaside söylememiş olması da gösterir ki, o, bütün büyüklere değil; ancak beğendiği veya hiç olmazsa lûtfunu gördüğü ve muvakkat bir zaman için olsun sevdiğini sandığı kimseler sitâyişnameler kaleme almıştır.

Sanatını incelerken etraflıca üzerinde duracağımız bu kasidecilik kudreti, onun birçok mevzuları kaleminin emrinde başarı ile kullanmasına yol açmıştır. Nef'i, baharı, aşkı, feleği, rüzgârı olduğu nisbette, atı, harbi, kahramanlığı ve daha birçok varlıkları kaside nesiblerinde samimî ve sanatkârane şekilde işlemiştir. Birçok zamanlar da nesib ve teşbibe lüzum görmeksizin doğrudan, doğruya mevzua girdiği de olur. Onun için, girizgâh, her vakit öyle pek önemli gözükmez. Mevzua istediği gibi tasarrufa muktedirdir. Sözü istediği mecraya götürmekte, ondaki ustalığın eşine ender raslanır.

Kasidelerinde olsun, gazellerinde olsun «fahriyye»den

yakasını asla kurtaramaz. Kendine güveni sonsuzdur. Mağrur ve nefsine itimat sahibi oluşu, sesine öylesine bir ton verir ki, bunu başka bir şairimizde bulamayız. Gazellerinde methiye veya fahriyye karakterinde gözükenler, âşıkane olanlar, feleğin ve sevgilinin cevrü cefasından şikâyeti tazammun edenler çoktur. Gelibolulu Âli ve Nef'i'nin birkaç muakkıbı müstesna, fahriyye vâdisini bu derece benimsemiş ve şahıslarına bu kadar düşkünlük göstermiş sanatkâr tanıyamamaktayız. Fakat Nef'i'nin kendi şahsiyetini, edebî kudretini, şiire hâkimiyetini övmesi, yadırganmaz. Onun haklı ve samimî övgüleri, okuyucuyu sıkmaz. Aksine buluş ve söyleyiş kabiliyeti insanı hayran bırakır.

Divanının gerek kaside, gerekse gazel bölümlerinde öyle beyitlere tesadüf edilir ki, şimdiye kadar üzerlerinde durulmamış olmakla beraber, bunlar, klâsik Türk edebiyatının şah beyitleri arasında rahatça yer alabilirler. **«Eğer maksud eserse mısra-ı berceste kâfidir»** vecizesine değer verenler nazarında, bu berceste mısralarla da Nef'i, en büyük sanat şereflerimizden biridir. Böyle eşsiz güzellikler ülkesinden kopup gelmiş gözüken dört beytini buraya alacağız.

Nurdan bâl açar uçmağa melekdir sanasın
Olsa zinpûş-i serâserle ne dem cilve-nümâ
(Bak. **Kaside** XI.)

Değildir lâle yer yer zâhir oldu andan âteşler
Zemane tutdu çarh-ı âftâba tîg-i kühsârı
(Bak. **Kaside** XVIII.)

Olmuş o şuh o mertebe mest-i şarab-ı naz
Kim bâde içre aksine eyler itâb-ı naz
(Bak, **Divandan seçilmiş parçalar,** 14)

Urunca şâne giysû-yi hayâl-i yâra müjgânım
Gülâb-efşan olur yâd-ı ruhiyle çeşm-i giryanım
(Bak, **Divandan seçilmiş parçalar,** 17)

2. **FARSÇA DİVAN.** Nef'i'nin henüz tamamı basılmamış, fakat yalnız Üniversite ve Millet kütüphanelerinde dört yazması mevcut bulunan **Farsça Divan'ı** da değerlidir. Bu eserin az bir kısmı vaktiyle **Hazine-i Fünun'da** yayımlanmıştır. Fakat Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan'ın kalemiyle türkçeye yapılmış kusursuz bir tercümesi, evvelce dört yazma nüsha karşılaştırılmak suretiyle hazırlanmış bir lisans tezi üzerinde yapıldığı için, hususî bir ehemmiyeti haizdir.

Burada 8 nait; dördü Mevlâna'ya, biri IV. Sultan Murad'a, biri Sultan Selim'e, biri Hüsam Giray Han'a ve biri Şeyhülislâm Mehmet Efendiye olmak üzere 8 kaside; 1 Sakiname, 1 fahriye kıtası; 21 gazel ve 171 rubaî, yani 210 parça şiir vardır.

Nef'i, Yavuz Sultan Selim ve Fuzuli ile birlikte farsçaya kuvvetle hâkim olan müstesnâ sanatkârlarımızdan olduğunu bu **Divan'ı** ile de gösteregelmektedir.

Nef'i'nin, Şirazlı Urfi (ölm. 999/1591) nin tesiri altında kaldığı ve bilhassa bunun bu **Divan'da** daha bariz olduğu söylenirse de, bu beylik iddia tenkide şayandır. Zira Nef'i'nin Urfi'yi pek dikkatle okuduğu, onun şiirini pek beğendiği, kitapları arasında bulunan bir **«Urfi Divanı»** zahriyesine bile **«şehirde bundan mükemmel Divan görmedim»** kaydını yazmaktan kendini alamadığı malûmumuzdur. Fakat bütün bunlar, kasdedilen mânada Nef'i'yi bir Urfi mukalldi veya şakirdi yapmadığı gibi, hattâ ondan fazlası ile müteessir de etmiştir demekten çekiniriz. Her iki şairin şiir bünyelerinin birbirinden ayrı oluşu, zahirî münasebet ve müşabehetlere rağmen, ileri sürülen iddiaları haklı çıkarma kolaylığı vermez. Bir kere Nef'i'nin şiirinde yüksekten atıp tutmak, eski bir deyimle **«bâlâ-pervazlık»** esas hususiyetlerden biri olduğu halde, Urfi'de bu, bizar edecek derecede değildir. Lisana hâkimiyet her ikisinde de mevcuttur. Ama unutmamak gerektir ki: farsçaya tasarruf ayrı şey, türkçeye hâkimiyet ayrı şeydir. His ve hayal inceliği bakımından da Urfi, Nef'i'den ayrı ve üstündür. Fikir unsurları da Urfi'de

yüklü ve zengindir. Bununla beraber bu **Divan**'da Urfi'ye nazire mahiyetinde nait, kaside ve gazeller de vardır. Nef'iyi İran dilinde yazmış bir şaire yaklaştırmak zarurî ise, Urfi'ye doğru itmekten başka çare yoktur.

Nef'i, bu farsça Divanında haylice mutasavvıf ve Hak âşıkı da gözükür. Bu hususta Prof. Tarlan'ın şu cümlelerini buraya almak yerinde olacaktır: «Türkçe Divanında daima hikmet, irfan ve tasavvuftan bahsettiği ve bununla öğündüğü halde, o divanda bunlar kuru bir davadan ibaret kalır. Fakat farsça divanında Na't ve Kasidelerinde, bilhassa Rubaîlerinde sanatkârımızın bu mühim cephesi gözümüzün önünde canlanır. Bu rubaîler tasavvufun, iç âleminde —Nef'inin tâbiriyle— gönül âleminde yarattığı buhranları, tezatları hakikaten hâkim bir dil ve veciz bir ifade ile gözümüzün önüne serer.».

Tarafsız ve hakşinas olmak için şunu da kaydedelim ki: Nef'i, farsça divanında dahi, tasavvuf vâdisinde Fuzuli ölçüsünde lirik bir mutasavvıf mertebesine yükselememiştir. Nef'i, ince, metodlu ve bilgili olan Fuzuli'ye nazaran, burada da atak ve serttir. Fuzuli'deki o tasavvufu oya gibi işlemeğe, Nef'ide kolay kolay raslanılmaz.

3. **SİHAM-I KAZA.** Klâsik Türk Edebiyatının en ağır hakaretlerle yüklü, fakat nev'inde en kudretli hiciv mecmuası olan **Siham-ı Kazâ**, şimdiye kadar ciddî bir incelemeye tâbi tutulmamıştır. O kadar ki Türkoloji sahasında hayli tanınmış sayılan müsteşrikler içinde dahi, meselâ Babinger gibi, onu, türkçe Divanı ile karıştıranlar vardır. Saffet Sıtkı (Bilmen) nın —kısmen Berin Tahsin'in Nef'i hakkındaki lisans tezinden ve kısmen de Üniversite kütüphanesindeki bir yazmadan (T. Y. 511) istifade suretiyle— yayımladığı broşüründe, Nef'i ve Siham-ı Kazâ'ya dair verdiği bilgi ve iktibas ettiği parçalar epeyi hatalıdır. Yalnız Ebüzziya Tevfik'in «**Nef'i**» isimli eserinde yürütülen mütalâalarla nakledilen parçalar oldukça isabetli ve sıhhatlıdır.

Siham-ı Kazâ'nın yazmaları pek o kadar çokça olmadığı gibi, mevcutları da muhteviyatı arasında genişçe farklar göze çarpar. Bununla beraber birkaçını karşılaştırmak suretiyle (sözgelimi Üniversite ktb. T. Y. 511, 3003) bu mecmuayı dolduran kaza oklarını şöylece sıralamak kabildir:

İlkin kendi babasına, sonra Gürcü Mehmet Paşa'ya, Kemankeş Ali Paşa'ya, Ekmekçizâde Ahmet Paşa'ya, Veysi'ye, Nev'izade'ye kaside, terkib-i bend, kıta gibi muhtelif nazım şekilleriyle kaleme alınmış hicviyeler. Ayrıca ya muhatapları açıklanmamış, fakat imalardan bunların ya devrin tanınmış âlimleri, yahut nüfuzlu büyükleri, hekim başısı olduğu anlaşılabilecek hakaretâmiz parçalar. Bunlara yine kinaye ve tarizlerdeki hususiyet dolayısiyle şair ahbaplara nişan alındığını sezdiren manzumeleri eklemek gerekir. Ve nihayet hedefleri belli ağır kıtalar.

Burada da evvelâ Baki Paşa, Ekmekçi Ahmet Paşa, Hâfız Ahmet Paşa, Halil Paşa v.b. gibi devlet ricali ön saftadır. Onları sanatkârlar takibeder. Nef'inin hakaret etmediği, sataşmadığı, sövmediği şöhretli çağdaşı şair yok gibidir. Hem iş bazan ima, kinaye vadisinden çıkıp tahkir, küfür ve tezlil uçurumunda hitam bulur. Nefes almadan, ardarda hicvedilen bu sanatkârlardan belli başlılarını sıralamakta zarar yoktur:

Fırsatî, Bahsi, Nigâr, Nihali, Mantıki, Meşrebi, Kanii, Ruhi, Ganizâde Nadiri, Itri, Kafzâde Faizi, Rıyazi, Nev'izâde Atayi, Azmizâde Haleti...

O devirlerde esasen hiciv edebiyatı pek yaygındı. Birçok yazma şiir mecmualarında hassatan kendi çağdaşlarının öyle hiciv kıtalarına tesadüf edilir ki, Nef'i'nin en bayağı hücumlarına rahmet okutur. Bunlardan bir kısmını da, ahbapları arasında bulundukları söylenebilecek olan, Nev'izâde, Vahdeti, Faizi, Riyazi v.b. nın Nef'i hakkında söyledikleri teşkil eder. Bu bakımdan **«El-bâdi az-**

lâm: — başlıyan daha zalimdir» deyimine göre, acaba kabahat başta Nef'i'de midir? Yoksa ahbaplarında mı? Bir bakıma meselâ Gürcü Mehmet Paşa'ya sitayişname yazdığı halde onun tarafından, hem de üç defa, azledilmiş olması; —yahut Ekmekçi Ahmet ve Baki ve Recep Paşalar gibi hazine malını ve devlet otoritesini kötüye kullanan adamlar karşısında insan âsabının gerçekten bozulabileceğinin hatıra gelmesi;— veyahut da Rıyazi ve Faizi gibi şuarâ tezkiresi sahibi zatların tezkirelerinde ondan değeriyle mütenasip olmıyacak tarzda bahsederek pek az iktibaslarda bulunmaları... Nef'i'nin haklı olabileceğini düşündürüyor. Ancak onun hücum oklarına yalnız bunlar değil, birçokları hedef olmuşlardır. Kendisi bir **satir**'inde:

Kahbe hicvine tenezzül mü ederdim amma
Bir kaza ile bu da tab'ıma çesban düşdü

diyerek tabiatında hicvetmek hasletinin bulunduğunu açıklıyor. Sonra eserlerinin umumî heyeti kül halinde gözönünde bulundurulacak olursa aslında Nef'i'nin karakterinde: «övme, övünme ve sövme» nin birer ana motif oldukları inkâr olunamaz. Bunlar hesaba katılacak olursa, çoğunlukla, hicvin evvelâ Nef'i tarafından geldiğini kabul etmek hakka daha uygun ve hakikate daha yakın görünür.

Burada bir noktaya daha temas etmek yersiz olmaz: Hicvin her zaman ve mutlaka suç olduğu iddiası fazla safdillik olur. Bu sahada da «zaruretlerin mahzurları mubah kılabileceği» ni kabule mâni sebepler aşılmaz değildir. Ebüzziya'nın şu sözlerindeki hakikat payı azımsanmamak gerekir: «Hiciv erbab-ı iktidarın bir takım kadrşikestan-ı dehre karşı bir nevi silâh-ı müdafaasıdır. Vâkıa mezmumdur. Fakat zehir dahi hadd-ı zatında mühlik olmakla beraber bâzı ilele karşı deva-yi âcildir. Binaenaleyh Nef'i, muasırininden bâzı ekâbire kadar birçok zevatı hicvetmiş ise onların ef'al veya akvali mecburiyet verdiği içindir.»

Herkes kötülüğe iyilikle veya sükûtla mukabele mec-

buriyetinde değildir. Sonra kötülüğü kötülükle karşılamak da insanların hakkıdır. Herkesten Eyyub sabrı ve İbrahim hayırhahlığı istenemez.

Siham-ı Kaza'nın bâzı parçaları satirik şiirin, canlı ve kesif hicvin birer şaheseridir ve hiç de terbiye hududunu aşmaz. Bu eserimizde, **Siham-ı Kaza**'dan alıp yayımladığımız manzumeler bu hususta daha esaslıca fikir vermeğe elverişlidirler sanırız. Sonra öyle kıtaları olmuştur ki, bu sayede Nef'i'nin kehanetine bile inanılmıştır. Meselâ şu kıta onlardandır:

Yok mu insafın eyâ Baki-i...
Koy a hırsızlığı bir pâre kanaat eyle
İşte oldun yine hâlâ sefere defterdar
İstikamet yoluna varmağa himmet eyle

Gerçekten, İstikamet Efendi'nin vefatı ile yerine Ordu defterdarlığına geçirilen Baki Paşa, bu parçanın yazılışından az sonra o yola gitmiş, yani ölmüştür.

Bununla beraber tarafsızlıktan ayrılmamış olmak için şu noktayı da belirtmeliyiz: Nef'i'nin bu mecmuası, küfürbazlığın muhteşem, tantanalı ve emsalsiz bir örneği olduğu nisbette; edebe aykırılığın, şahıs hürriyetine tecavüzün, akla hayale sığmaz hakaret ve hücumların da belâ oklarını temsil eder.

SANATI

Nef'i'nin, klâsik edebiyatımızın mümtaz simalarından bir başlıcası olduğu hakkındaki kanaat umumidir. Methiye ve hicviye vâdisinde de en büyük sanatkârlık pâyesi, ona, tevcih olunmuştur.

Çağdaşı Kâtip Çelebi (1608 - 1657) **Fezleke**'sinde, onun sanatı için, «Şair-i mezbur müfred-i zemane vadi-i hicvde yegâne sahib-i divan şair-i nüktedan idi. El-hak

hicivgûlukda cümle şuarâ-yi geçmiştir. Kasaidi dahi müsellem-i âlem ve bilcümle şiirde nâdir âdem idi» demekle bu görüşü ilk ileri sürenlerden biri olmuştur. Yine o asır tezkirecilerinden Rıza (Seyyid Mehmet, ölm. 1082/1671), «Vilâyet-i Rum'da ibtidâ zeban-ı taze ile eş'âr-ı bîhemtaya ser-âgâz eden odur», der.

Esasen daha hayatında Sabri (ölm. 1058/1648), Âli (ölm. 1055/1645) ve Naili (ölm. 1077/1666) den başlayıp Nabi (ölm. 1124/1712), Nedim (ölm. 1143/1730) ve Şeyh Galib (ölm. 1213/1799) gibi daha sonraki, fakat en üstat şairlerin mısralarında **«kaziye-i muhkeme»** halini alan bu kudreti tasdik meselesi, türlü şekiller ve ifadeler altında uzun müddet devam edegelmiştir. Türlü türlü, manzum ve mensur bu beğenişlerin ve hususu ile Nedim'in, —III. Ahmet ve Damat İbrahim Paşa'ya sunduğu «gibi» redifli kasidedeki— fahriyye beyitlerinden biri olan:

Nef'î vadi-i kasaidde suhan-perdazdır
Olamaz amma gazelde Baki vü Yahya gibi

beytindeki şairene hükmün: yalnız meselâ Tanzimat ricalini değil, garplı tetkikçileri ve son edebiyat tarihçilerimizi de ayni kanaate vardıran sebepler arasında bulunduğu söylenebilir.

Ziya Paşa (1825 - 1880) **Harabat mukaddemesi**'nde, Türk şirinden bahsederken: «İran edebiyatının taklit olunarak farsça tesiri altında zincirleme tamlamaların çoğalmasına, yazı dilinin zenginleşmesine, ifadelerin genişlemesine» temasla bunun taşralı iki şair, Nabi ve Nef'i sayesinde olduğunu tebarüz ettirir. «Anadolu şairlerinin vasfı» faslında da — **«evâsıt: ortalar»** arasında — Nef'i ile alâkalı beyitlerden şunlar göze çarpar:

Evsafda Nef'î-i suhan-saz
Sultan-ı serir-i mülk-i i'caz
Hemrah olamaz anınla yâran
Şahbaz ile sa've olmaz akran

Ol tarz-ı beyan o hüsn-i uslûb
Ol tavr-ı bedi' o vech-i mergub
Her matlaba hasdır edası
Her nağmede başkadır sadası
Bir harbi ederse vasfa ağaz
Gûya işidir kulaklar avaz
Bir arbede bir hücum-i çalâk
Bir hançer ü miğfer-i çekâçak
Bir hamle eder ki hasm-ı dine
Gûya iner âsuman zemine...

Tahrib-i Harabat'taki:

Elvermedi mi Nedim ü Nef'î
Şi'rin bize var mı hiç nef'i

kabilinden beyitlere rağmen Namık Kemal (1840 - 1888), eski tarzda yazdıklarında Nef'i'yi taklit ediyordu. Bunun-la beraber Kemal:

Nef'îye olur denilse lâyık
Türkîsine farisîsi faik
Urfî'ye sezâ tutulsa hemdem
Divânını görmedinse bilmem...

demekle de, şairimizin sanatkâr kudretine güven ve bağlılığını hissettiriyordu.

Recaizade Ekrem (1847 - 1914) altmış beş sene evvel (1305) Nef'i'nin sanatı hakkında: «Kemal-i fesahat ve belâgatle şuara-yi Osmaniyenin mabihiliftiharı addolunmağa lâyık dühatın birincisidir. Tavrı beyanını iki buçuk asırdanberi taklid ile uğraşan bu kadar şuarâ içinde hiçbiri kâbına varamamıştır» demişti. Aynı kanaati Muallim Naci (1850 - 1893) de şöylece tekrar eylemiştir: «Ma'ruf olduğu üzre bizde en parlak kaside söyleyen şair Nef'î-dir. Sonradan bu vâdide müşarün-ileyhe yetişmiş, hattâ yaklaşmış bir şair görülmemiştir.».

Nef'i, Edebiyatımızın en gür sesli, en atak, en tok, en taze dilli ve en mağrur bir şairidir. Sanatında müşahede edilen ilk nokta: şiir tekniğine olan hâkimiyettir. Onun derecesinde vezni ve kafiyeyi, kendi duygu ve hasseten düşüncesi emrinde kullanan, tasarruf eden sanatkâr pek az yetişmiştir. Lûgatçesi çokça zengindir. Hiç işitilmemiş, hiç ellenmemiş, hiç örselenmemiş kelimeler, tamlamalar, deyimler kullandığı vakitlerde bile, zannedilir ki, bunlar eski âşinalardır, yadırganmaz. Onun dilindeki selislik ve cezalete hemen hiçbir şairde tesadüf edilmez. Dili öylesine süslemiştir ki: bu zinetleri normal ihtiyaçlar haline getirmek, onun derecesinde başkasına nadiren nasip olmuştur. Bu sihirbazlığı sayesindedir ki: kelimelere yeniden âdeta hayat, hayallere emsalsiz bir genişlik ve zenginlik sirayet eder. Muhayyelesi aslında da gayet renkli ve kudretlidir. Yalnız aşırı mübalâğalara, igrak [aklen mümkün, âdeten muhal mübalâğa] a hayli mütemayildir. Sesinin tonu daima yüksek olmakla beraber mevzua uygundur. Başarısını sağlıyan hususlardan biri de bu erkek tondur. Mevzuu istediği gibi işler ve arzuladığı tarafa sürüklemeğe muktedirdir.

Nef'i'nin sanatında iki ana vasıf müşahede olunur: **Mübalâğa ve beyan ahengi.** Sanatkârımızın fikirdeki mübalâğa ve şekildeki âhenk kudretine ısrarla dikkati çeken Ali Ekrem (Bolayır, 1867 - 1937), Nef'i'nin ruhunu mübalâğada bulur. Onun bu mübalâğaları bâkir hayallerle süsleyerek, tesannuu bir sanat derecesinden bir halis şiir mertebesine çıkarmakta biricik olduğunu belirtir. Daha sonra da Nef'i'nin coşkun âhenk bakımından gök gürültüsü sesli bir erganunu andıran hüviyetine temas eder. Yalnız onun bu mübalâğa merakı, mübalâğadaki ifratı, ığrak semtine teveccühü... hususiyle methiyelerinde biraz yeknasaklığa düşmesine, kendini bâzan tekrar etmesine de sebep olmuştur.

1940 ta Erzurum Halkevinde verdiği bir konferansta Dr. Ali Nihat Tarlan, Nef'i'nin şiir anlayışına temas ederken şu cümleleri kullanmıştır:

«Şiir vahy veya ilham gibi şaire manzum olarak nazil olmalıdır. Şair onun üzerinde fazla uğraşıp ma'nayı muğlak bir hale getirmemelidir. Selis, akıcı ve mümkün olduğu kadar tesannudan ârî olmalıdır. Nef'i bu telâkkisi ile Divan Edebiyatı içinde yegâne şahsiyettir. Dikkat edilirse, İrandan ziyade Arap estetiğine yaklaşır. Ve bu telâkkisi eserlerinde vazıhan görülür. Nef'i'nin ne kasidelerinde, ne gazellerinde içiçe sanatlar ve tekellüfler vardır. Bu, onun heyecanlı ruhunun açıklığına delâlet eder».

Nef'i mâna ile ilgili sanatlara iltifat göstermekle beraber, öyle çağdaşı diğer şairler misali, lâfız oyunlarına fazlaca kapılmamış, hüner ve marifet göstermek merakına düşmemiştir. Onda, hiçbir zaman tesannu, bir iptilâ mertebesine yükselmemiştir. Şairimizin sevdiği kelimeler arasında fazlaca dikkati çekenlerden: **söz, endişe, gamze, tig, mest, bahar, meyhane, fitne, mey, rüzgâr, felek... v.b.** ilk hatıralananlardır denebilir.

Nef'i'nin karakteristik hususiyetlerinden bir başlıcası da: övmek, sövmek ve övünmekteki samimî, önüne geçilmez meylidir. O, överken de, söverken de normal ölçülerin çok üstündedir. Bir başkasında gülünçlük halini alabilecek olan bu beşerî zaaf, onda, samimiyet ve heyecanın kanatları gölgesinde, bilâkis, hoşa gider, yumuşak görünür. İnsanın aklı değil gönlü harekete gelir ve yadırgamaz da. Buna rağmen gerek methiyelerinde, gerekse hicviyelerinde ölçüyü kaçırdığı ve şiirin birdenbire düşen bir tayyare gibi yüksekliğini kaybettiği de vâkidir.

Burada ilk defa olmak üzere, hemen hemen cümhurun birleştiği bir noktaya muhalefetimizi de yazacağız: Nef'i, Türk Edebiyatının en büyük kasidecisi değildir.

ki: Kaside alanında da Fuzuli, Nef'iden üstün ve ileridir. Bir kere Fuzuli'nin kasidelerindeki o dört başı mamur, o gönle ve dimağa aynı kudrette nüfuz ve tesir eden, o ölçüsü ve duygusu müstesna, o her beyti üzerinde dakikalarca durup düşünmek ve tantanalı kelimélerin, şaşaalı tamlamaların, velveleli deyimlerin ötesinde de ruhu doyuran ve ürperten derin iç sezisi... Nef'i'de gevşektir. Bir «su, bir «hançer», bir «gül», bir «Bağdat», bir «kalem»... kasidesindeki ince, emsalsiz dikkatle işlenmiş güzelliğe Nef'i'de zor tesadüf edilebilir. Ancak bu hiçbir zaman demek değildir ki: Nef'i'deki bir «sözüm» na'tı, bir «cihad» bir «bahar» kasidesinin, yahut bir «rahşiyye» nin veya bir «felek», bir «olur», bir «üzre» redifli kasidenin güzellik ve ihtişamı eksiktir. Söylemek istediğimiz şudur:

«En büyük Türk kasidecisi» gibi vasıfların hangi kriteryuma göre tevcih edildiğini edebiyat tarihçileri, münekkitler tâyin etmek mevkiindedir. Hele bu büyüklüğün neye göre, kimle ve ne ile mukayeseden sonra sabit olduğu vâzıh olarak bilinmelidir. Beylik sözler, yuvarlak kelimeler ve bol keseden bahşişlere benziyen sıfatlı hükümler artık demodedir. Yoksa, bizim aklımızdan Nef'i'nin kudretini azımsamak geçmediği gibi, sanatına hayranlığımız da eksilmemiştir. Biz de söz gelimi:

Gamzen ne dem ki tîğ çeküb hun-feşan olur
Uşşak-ı dil-figâra ecel mihriban olur

matla'lı kasidede, bir harp tasvirini gerçekten çok canlı ve eşine az raslanır mükemmeliyette bulduğumuzu, tereddütsüz söylemek mecburiyetindeyiz. Şu aşağıdaki mısralarda kahramanlığın coşkun dalgalanışı, kılıç parıltı ve şakırtısı, ok uçuşu, hücum zelzelesinden yerin sarsılışı, hülâsa bir ana baba, bir ölüm - kalım günü olanca haşmet, güzellik ve beyan âhengi ile canlandırılmıştır demiyecek kim vardır?

Saflar düzüb hücum edicek hayl-i düşmene
Dehşetle âsman ü zemin pür-figan olur

Sarsıldığınca zelzele-i hamleden zemin
Âşub-ı resthiz-i kıyamet iyan olur

Gerd-i siyehde şu'le-i şemşir-i tâbdâr
Gûya sehâb-ı tîrede berk-i cehan olur

Oklar siham-ı kavs-ı kazadan nişan verir
Peykân-ı tîr ise ecel-i nâgehan olur

Evc-i havada sıy-ı çekâçâk-i tigden
Âvâz-ı ra'd ü sâika reh-gûm-künah olur

(Karşılaştır: **Kaside,** XII)

Klâsik Edebiyatımızda atı da, onun kadar güzel tasvir eden ve at sevgisini eşine nadir raslanır bir fesahatle canlandıran sanatkâr yok gibidir, demek hatalı olmaz. Kasidelerinin bâzılarında nesip kısımları o kadar güzel, o derece imrendiricidir ki: insan, bahar hayatını, gülbahçelerinin ıtrını, fıskiyelerde yükselen suları, bülbül seslerini görür, duyar işitir gibidir. Bir yaz gününde temmuzu dile getirirken, bir bayramı canlandırır, felekten şikâyet eyler veya şarabı överken Nef'i'nin mükemmel olduğunu da söylemelidir. Lâkin bütün bunlar, **«en büyük Türk kasidecisidir»** hükmüne varmak için yeter vesikalar sayılmamalı, daha derin, bu kitabın hacmini aşan daha etraflı tahliller ve mukayeseler neticesinde ancak kesin kanaata varılmalıdır.

Bizde mânaya en fazla bağlı kalan şairlerden biri de Nef'i olmuştur. Birçok kitaplarda, eski edebiyatımızda mânanın bir beyitte tamamlandığı, birimin beyit olduğu tekrarlanır, durur. Nef'i'yi dikkatle okuyan bir kimse, bu hikmetin ne kadar sathî bir kıyaslamadan doğduğunu bizzat müşahede eder. Şairimiz, bu kaideyi çok defalar dinlememiş, kırmıştır. Onda mâna birliğinin iki, hattâ üç beyitte bile zor tamamlandığı yerler epeycedir. Gerçi bu ve mevzuda birlik pek de sık değildir. Ama varlığı bir vakıadır.

Nef'i'nin kaside başında bir nesib veya teşbih bulun-

ması gerektiği hususundaki klâsik görüşe de aldırmadığı zamanlar çokçadır. Bazı kasidelerinde doğrudan doğruya mevzua girmektedir. Girizgâhsız söze başladığı olur. Bazan de bir gazel veya fahriye ile mevzuuna atlar. Hülâsa yer yer ananeyi kırmasa bile, zorladığı, çatlattığı vâkidir.

Fahriyeye en fazla mevki ayırmış şairimiz de Nef'i'-dir. Bunda her şeyden önce onun feveranlı, taşkın, sert ve kararsız tabiatının tesiri bulunduğu şüphesizdir. O, izzet-i nefsi pek yüksek bir insandır. Bütün hüviyetini bediî ihtiras sarmışa benzer. Herkesten hürmet görmek, herkesçe takdir edilmek arzusunu yenemez. İşte bir taraftan bu yaratılışındaki hususiyet, diğer taraftan Erzurum gibi Anadolu'nun yüksek rakımlı, karlı ve sert bir muhitinde, kartallar yuvası gibi bir kahramanlık diyarında doğup gelişmesi... Nef'i'yi kendine pek güvenli, atak ve hedefine dolambaçlı yollara lüzum görmeden cepheden saldıran bir sanat muharibi yapmıştır. Devrinin içtimaî huzursuzluğu, kararsızlığı da, ruhunda ve muhitinde mevcut olan bu hırçın, bu müdahanesiz tabiatı beslemiş olmalıdır.

Henüz gençken ve İstanbul'a yeni gelmişken bile aynı ruh haleti içinde idi. En eski kasidelerinden olduğu şüphesiz bulunan ve Sultan Ahmet Camii'nin inşası sırasında I. Ahmet'e sunulan bir methiyesinde, padişaha, şu mısralarla, âdeta «sen benim sayemde mânen canlı kalabilirsin» der gibidir :

İltifat et suhan erbabına kim anlardır
Medh-i şâhan-ı cihan-bana veren unvanı

Kim belirdi şuârâ olmasa ger sabıkda
Dehre devletle gelib yine giden sultanı

Haşredek âb-ı hayat-ı suhan-ı Baki'dir
An dırıb zinde kılan nâm-ı Süleyman Hanı
(Karşılaştır: **Kaside** III)

Bu gurur onu şiirini de fazlası ile beğenmeğe sevketmiştir. O kadar ki kendisini Şirazlı Urfi'den bile üstün gördüğü demler olmaktadır:

Şöhretem der ceride-i şuarâ
Nâm-ı Urfî zi-defter endâzed (1)

Birçok İran şairleri ile de, zaman zaman, ya kendini mukayese etmiş, ya kendine güvenini ve güvenilmesini belirtirken bunların da adlarını anmıştır:

Ruh-ı revan-ı Urfî'yi şad eylesem nola
Reşk-i nevâ-yi Hafız-ı Şiraz'dır sözüm

Nef'î ne söz edâsına Urfî vü Hafız'ın
Ammâ benim ser-âmed ü mümtazdır sözüm
(Karş. **Divandan seçilmiş parçalar** 18-19)

Hâfız ü İbn-i Yemin'em gazel ü kıt'ada ger
Söylesem belki rubâîde olurdum Hayyam

Urfî-i Rum ediğim cümle ederler teslim
Görseler ger bu kasidem bülega-yi a'cam

Sözde nazir olmaz bana ger olsa âlem bir yana
Pür-tumturak u hoş-edâ ne Hafız'em ne Muhteşem

Hakanî'yem ben Muhteşem yanımda serheng-i haşem
Hafız olur leb-beste-dem hâmem edince zir ü bem
(Bak: **Kaside** IX.)

Husrev-i kişver-i nazmem ki debiran-i hayal
Eder elkabımı her dilde bu gûne tesvid

Âlem-efrûz-i beyan Enverî-i devr-i zaman
Suhan-ârâ-yi cihan muhteri-i tarz-ı cedid

Bu türlü çeşit çeşit beyitler: Nef'i'nin, birçok İran şa-

(1) [Şöhretim şairler ceridesinden Urfî'nin adını çıkarttı].

irlerinin ve bu arada Hafız (ölm. 791/1398), Hayyam (ölm. 530/1136 dan önce), İbn-i Yemin (1286? - 1364), Urfi-i Şirazi (ölm. 999/1591), Feyzi-i Hindî (1547 - 1595), Muhteşem-i Kâşâni (ölm. 996/1588), Enverî (ölm. 580/1184 ten sonra), Firdevsi (934? - 1025?), Hakani (ölm. 595/1199?).. v.b. gibi birinci sınıf sanatkârların eserlerine âşina olduğunun da bir delili sayılabilir. Ama bunlar, Namık Kemal'in «Nef'i, İran kârbanlarını soyanlarımızın en cesurudur» sözünü haklı çıkartmaz. Fikir ve mânadaki yakınlıklar, hattâ birbirine pek uygun hayallerin mevcudiyetine rağmen, Nef'i'nin edası, üslûbu, ifadesi ve sanatı onu bir mukallit mertebesinde düşürmez. Ne Gibb'in fikrine uyup onun hiç kimseyi taklit ve kopya etmediğini sanmalı, ne de Namık Kemal misali, şairimizi haramî telâkki eylemelidir.

İncelememizin sonlarında bir noktaya daha işaret etmek isteriz: Nef'i, kendi şiirini —ve bu vesile ile tabiî Türk sanatını— İran şairlerinin eserleriyle mukayeseden çekinmemekle— ve zaman zaman kendini onlardan üstün bulmakla— sahip olduğu ruhî ve millî sanat istiklâlini de göstermiştir. Bu: millî duygunun inkişafı bakımından üzerinde durulacak bir meseledir. O, ahenkli, şaşaalı şiiriyle, iddiasında haksız da değildir.

Kaleminden cevherler saçan bu anadan doğma, bu ateş dilli, bu taze üslûplu şairimizin şahsiyetinde: büyük bir sanat dehası ile yan yana, kendine güvenen, cesur, hamleci, başeğemez ve mücadeleden usanmaz, yılmaz kudretli bir insanı da selâmlamak icap eder.

Etüdümüzün, **Türk Klâsikleri Serisi**'nde sanatkârların hayat ve sanatına ayrılan çerçeveyi, uzunluk bakımından, aştığını bilmez değilim. Fakat Fuzuli, Baki, Nabi,

Nedim ve Galip gibi klâsik edebiyatımızın en büyük simaları arasında bulunduğu tartışma mevzuu bile edilmemek gereken Ömer Nef'i Efendi hakkında, maalesef, üç buçuk asırdır ciddî ve etraflı bir tetkikin yayımlanmamış olması: bizi daha geniş bir plâna bağlı olarak hareket etmeğe, dikkatı ve ihtiyatı elden bırakmamakla beraber bazı yeni mütalâalar söylemeğe şevklendirdi. Okuyucu, noksanlarımıza veya yanılmalarımıza tesadüf eder ve bizi ikaz zahmetini esirgemezse, elbette, minnettar kalacağız.

Dr. Abdülkadir KARAHAN

NOT: Bu esere alınan metinlerin yaşıyan dile çevrilişinde Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan'ın yardımı büyük olmuştur. Müellif, muhterem hocasına teşekkürü borç ve vazife bilir.

BİBLİYOGRAFYA

Abdülhalim Memduh, Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye, İstanbul, 1303.

Dr. Abdülhadir Karahan, Fuzulî - Muhiti, hayatı ve şahsiyeti, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayımları No. 410, İstanbul, 1949.

——————, Nabi, Türk Klâsikleri: 19, İstanbul, 1953.

——————, Figanî ve Şiirleri, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisinden ayrı bası, İstanbul, 1949.

Agâh Sırrı Levend, Edebiyat Tarihi Dersleri, Tanzimata kadar, İstanbul, 1938.

Ahmet Rifat, Lûgat-ı Tarihiye ve Coğrafiye, C. VII, İstanbul, 1300.

Âli, Divan, Üniversite Ktb., T. Y. 695.

——, Şerh-i beyt-i Camî, Mecmua-i resail içinde, Üniversite Ktb., T. Y. 3543.

Ali Canib, Nef'i'nin gazeileri, Güneş Mec., sayı 5, 1927.

Ali Cevad, Memalik-i Osmaniye musavver tarih ve coğrafya lûgatı, C. I, İstanbul, 1311.

Ali Ekrem, Nef'i'de tesannu, Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mec., C. IV, sayı 3 - 4, İstanbul, 1341.

Ali Emirî, Maarif Nezaret-i Celilesine, Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mec., sayı 16, İstanbul, 1335.

————, Nef'i'nin nazireleri, Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mec., sayı 9, İstanbul, 1334.

Ali Alptekin, Nef'i - Farsça Divanının tenkitli neşri, mezuniyet tezi, Üniversite Ktb., tez. 818.

Dr. Ali Nihat Tarlan, Nef'i, Erzurum Halkevinde verilmiş konferans, basılmamış, 11 Mart 1940.

————, İran Edebiyatı, Dünya Edebiyatına toplu bakışlar: 4, İstanbul, 1944.

Babinger (Franz), Nef'i, Encyclopédie de l'Islam, C. III, Leiden-Paris, 1936,

Basmadjian, Essai sur l'histoire de la littérature ottoman, Paris, 1910.

Basri Erk, Erzurumlu Bilginler, I. Fasikül, İstanbul, 1947.

Berin Tahsin, Nef'i - Yaşadığı devir, hayatı, eserleri, tesiratı, mezuniyet tezi, Üniversite Ktb., tez, 183.

Bursalı Tahir, Osmanlı Müellifleri, C. II, İstanbul, 1333.

Ebüzziya Tevfik, Nef'i, Kitaphane-i Ebüzziya, temsil-i sani, İstanbul, 1311.

Gibb, E. J. W., A History of Ottoman Poetry, C. III, London, 1904.

Hammer-Purgstall, Devlet-i Osmaniye tarihi (tercüme: Mehmet Ata), C. VIII, İstanbul, 1333,-C. IX, İstanbul, 1335.

————, Geschichte der Osmanischen Dichtkunst, C. III, Pesth, 1837

Faizî, Kaf-zâde, Zübdet-ül-eş'ar, Üniversite Ktb., T.Y. 1646.

Fazy, Edmond - Abdülhalim Memduh, Anthologie de l'Amour turc, Paris, 1905.

Feraizcizade Mehmet Sait, Tarih-i Gülşen-i Maarif, C. I, İstanbul, 1252.

Feridun Nafiz Uzluk, Şair ve fikir adamlarımızın elyazısı, mühürleri, Türk Dili, C. II, sayı 24, Ankara, 1953.

Florinalı Nazım, Nef'i ve Fikretin büyük ruhlarına, İstanbul, 1341.

Dr. Fuad Köprülü, Eski Şairlerimiz - Divan Edebiyatı Antolojisi, Cüz 7, İstanbul, 1934.

————, Bir Nef'i şakirdi, Hayat Mec., C.II, sayı 36, 1927.

İbn-ül-Emin Mahmut Kemal, Âli'nin hayatı ve âsârına dair, Menakıb-ı Hünerveran yayımı başına yazılan tetkik, Türk Tarih Encümeni Külliyatı 9, İst. 1926.

————, Nef'i'ye dair, Türk Tarih Encümeni Mec., sayı 19 (96), 1928.

İbrahim Necmi, Tarih-i Edebiyat Dersleri, C. I, Eski Edebiyatımızın tarihine seri bir nazar, İstanbul, 1338.

İsmail Beliğ, Nubet-ül-âsâr li-zeyl-i Zübdet-ül-eş'ar, Üniversite Ktb., T. Y. 1182.

Kâtip Çelebi, Fezleke, C. II. İstanbul, 1287.
———, Keşf-üz-zunun, eski basım, İstanbul, 1311; yeni basım, 1941.
Kemal Edib, Nef'i'nin bilinmiyen birkaç şiiri, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi, C. VII, sayı 2, Ankara, 1949.

Mehmet Âsım, Seyrekzade, Zeyl-i Zübdet-ül-eş'ar, Üniversite Ktb., T. Y. 2401.
Mehmet Celâl, Osmanlı Edebiyatı nümûneleri, İstanbul, 1312.
Mehmet Süreyya, Sicill-i Osmanî, C. IV, İstanbul, 1311 (?).
Muallim Naci, Esami, İstanbul, 1308,
———, Istılâhat-ı Edebiye, İstanbul, 1314.
———, Bir cevabname, Mecmua-i Muallim, sayı 17, 1303.

Nail Tuman, Şuara tezkireleri fihristi, Üniversite Ktb., yazma.
Namık Kemal, Tahrib-i Harabat, İstanbul, 1303.
Nedim, Divan, Halil Nihad'ın toplayıp düzelttiği basım, İstanbul, 1338/1340.
Nef'i, Divan, Türkçe ve farsça bir arada, Üniversite Ktb. T. Y. 2790.
———, Divan, türkçe, Üniversite Ktb., T. Y. 5722.
———, Divan, türkçe, Bulak, 1252.
———, Divan, türkçe, İstanbul, 1269.
———, Divan, farsça, Üniversite Ktb., F. Y. 719.
———, Nef'i'nin farsça Divanı tercümesi (tercüme: Ali Nihat Tarlan), İstanbul, 1944 (?).
———, Mecmua-i Siham-ı Kaza, Üniversite Ktb., T. Y. 5110.
———, Siham-ı Kaza, Üniversite Ktb., T. Y. 3003.
———, Münşeat-ı Nef'i, Üniversite Ktb., T. Y. 3637.
Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, IV. Fasikül, Yedi Gün neşriyatı, İstanbul.

Osmanzade Taib Ahmet, Hadikat-ül-vüzerâ, İstanbul, 1271.

Recaizade Ekrem, Kudemadan birkaç şair, İstanbul, 1305.
Riyazi, Mehmet, Riyaz-üş-şuara, Üniversite Ktb., T. Y. 4098.

Sabri Kalkandelen, Divanlar kataloğu, yazma, Üniversite kütüphanesinde mahfuz
Saffet Sıtkı, Nef'i ve Sihâm-ı Kazâ'sı, İstanbul, 1943.
Sami, Ş. (Şemseddin), Kamusül-a'lâm, C. VI. İstanbul, 1316.
Seyyit Mehmet Rıza, Tezkire, İstanbul, 1316.
Stanley Lane - Pool, Düvel-i İslâmiye (tercüme: Halil Edhem), İstanbul, 1927.

Şahabeddin Süleyman, Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye, İstanbul, 1328.
————————, Nef'i-şair-i ahenk, sahaif-i mensiye, Rübab Mec., sayı 17, İstanbul, 1328.
Şeyh Galib, Divan, Bulak, 1252.
Şeyhî, Zeyl-i Zeyl-üş-Şekayık, Üniversite Ktb. T. Y. 81.

Tevfik Fikret, Aveng-i tesavir 5 - Nef'î, Servet-i Fünun Mec., C. XVI, 1314.

Urfi-i Şirazi, Divan, Millet Ktb., Ali Emiri kısmı, No. 403.

Ziyaeddin Fahri, Erzurum Şairleri, İstanbul, 1927.
Ziya Paşa, Harabat, C. I, İstanbul, 1291.

NOT: Bu cetvelin eksikleri bulunması mümkün ve muhtemeldir. Ancak Nef'i hakkında, yerli ve yabancı basında, bu genişlikte bir bibliyoğrafyanın ilk defa okuyucunun istifadesine sunulduğunu belirtmekte de mahzur yoktur.

KASİDELER

I

NA'T

1 Ukde-i ser-rişte-i râz-ı nihanîdir sözüm
Silk-i tesbih-i dür-i Seb' al-mesânîdir sözüm
2 Bir güherdir kim nazirin görmemişdir rûzgâr
Rûzgâra âlem-i gayb armağanıdır sözüm
3 Rûzgâr ihsanımı bilmiş benim ya bilmemiş
Âleme feyz-i hayat-i cavidanîdir sözüm
4 Ehl olan kadrin bilir ben cevherim medheylemem
Âlemin sermaye-i deryâ vü kânıdır sözüm
5 Bî-araz bir cevher-i sâfidir amma muttasıl
Ehl-i tab'in ziver-i tîğ u sinanıdır sözüm
....

I

1. Sözüm, gizli sır ipucunun düğümüdür, Sözüm, —yedi âyetten mürekkep olan— Fatiha sûresinin yedi incisinin dizildiği tesbihin ipidir.

2. O bir cevherdir ki dünya (rüzgâr) onun bir benzerini görmemiştir. Cihana, gayb âleminin armağanıdır benim sözüm.

3. Dünya benim ihsanımı ister bilmiş, ister bilmemiş olsun —bunun eyemmiyeti yoktur—, benim sözüm: âleme ebedî hayat feyzidir.

4. Sözümün kadrini erbabı bilir; ben cevherimi methetmem. (Yalnız şu kadarını söyliyeyim ki) benim sözüm âlemdeki (inci menbaı olan) deniz ile (kıymetli taşların çıktığı yer olan) madenin bütün servetine muadildir.

5. Sözüm arazsız saf bir cevherdir; lâkin muttasıldır. Şairlerin kılıç ve mızrağını süsler.

6 Bir gülistandır hayalim dil şüküfte bülbülü
Ol gülistanın lâtif âb-ı revanıdır sözüm
7 Bir şebistandır devatım hâme zengi hadimi
Ol şebistanın arus-i dil-sitanıdır sözüm
....
8 Her ne söylersem kaza mazmunu isbat eder
Ânı bilmez ki hitab-ı imtihanîdir sözüm
....
9 Ben cihan-ârâ şehenşah-ı cihan-ı ma'niyim
Sözlerin de padişahı kâmrânıdır sözüm
10 Dönse şemşir-i hatibe nola şemşir-i zeban
Mülk-i nazmın hutbe-i emn ü emanıdır sözüm
11 Tab'ımın bir tercemanı ter-zebanıdır kalem
Hamemin bir hem-zeban-ı nüktedanıdır sözüm
....

6. Hayalim bir gülbahçesidir ki gönül, onun şûride bir bülbülüdür. Sözüm de o gülbahçesinin letafetli bir akar suyudur.

7. Mürekkep hokkam bir yatak odasıdır, kalemim de onun zenci hizmetkârı. Sözüm ise o yatak odasının gönüller çelen gelinidir.

8. Her ne söylersem ilâhî kaza onun taşıdığı mânayı ispat eder. Onu bilmez ki: benim sözüm, bir imtihan hitabıdır.

9. Ben mâna cihanının, cihanı süsleyen en büyük padişahıyım. Sözüm de, sözlerin muradınca hüküm süren bir padişahıdır.

10. Dilimin kılıcı hatip kılıcına benzese hiç şaşmamalıdır. Çünkü sözüm nazım mülküne emn ve eman veren hutbedir.

11. Kalem, şairliğimin güzel, tatlı sözler tercümanıdır. Sözüm kaleminin nüktedan bir arkadaşıdır (hemzebanıdır).

12 Tâ sabah-ı Haşredek bin mübtelâyı mesteder
Bezm-i aşkın neşve-i rıtl-ı giranıdır sözüm
13 Rind-i hüşyarım harabat-ı mahabbetdir dilim
Âşık-ı hercâiyim vahdet nişanıdır sözüm
14 Olalı Peygamber-i âhır-zamana na't-gû
Âb-ı rûy-ı ümmet-i âhir-zamanîdır sözüm
15 Na't-i şahenşah-ı evreng-i nübüvvet kim anın
Feyz-i medhiyle dilin can-ı cihanıdır sözüm
16 Can-ı âlem fahr-i âdem Ahmed-i mürsel ki tâ
Haşr olunca na't-gûy ü na't-hânıdır sözüm
17 Olalı gavvas-ı derya-yi hayal-i midhati
Cevherî-i tab'ımın zib-i dükânıdır sözüm
18 Ol kadar elverdi ma'na feyz-i evsafiyle kim
Gûyiya miftah-ı genc-i Şayegânîdir sözüm

12. Aşk meclisine rıtl-ı giran [büyük dolu kadeh] neşvesi veren sözüm, Mahşer sabahına kadar, bin müptelâyı sarhoş eder.

13. Akıllı bir rindim, gönlüm muhabbet meyhanesidir. Hercai bir aşıkım, sözüm vahdet nişanıdır.

14. Âhır-zaman Peygamberine naitler yazmağa başladığımdanberi sözüm, âhır-zaman ümmetinin âb-ı ruyu [medar-ı iftiharı] olmuştur.

15. Peygamberlik tahtının en büyük padişahı (olan) Hazret-i Muhammed'in na'ti ki onun methinin feyzi ile, sözüm, gönül cihanının canıdır.

16. Âlemin canı, âdemin kendisiyle övündüğü mürsel peygamber Ahmet ki: Mahşere kadar benim sözüm onun evsafını yazar ve okur.

17. Onun medhinin tahayyülü denizine dalalı, sözüm, şairliğimin cevahirci dükkânını süslemektedir.

18. Onun evsafının feyzi ile o kadar mânalara eriştim ki: sanki sözüm, Genc-i şayegân (Husrev Perviz'in hazinesi) anahtarıdır.

19 Maşrık-ı subh-i hidayetdir senasile dilim
Mihr-i kudsîpertev-i kevkeb-feşanıdır sözüm
20 Kevkeb-efşan âftâb olmazsa ger ol maşrıkın
İkd-i pervin-i güsiste-rismanıdır sözüm
21 Başlasam mi'racını tahkika âb ü tâb ile
Gevher-i şehvar-ı gûş-i Ümmühânîdir sözüm
22 Addolunmaz mu'cizatı hadden efzun neylesin
Gerçi kim bir râvi-i mu'ciz-beyanıdır sözüm
23 Gerçi ben dûrum cenabından hele şükrüm budur
Çihre-fersay-ı cenab-ı âsıtanıdır sözüm
24 Nef'î'yim endişe-i na'tiyle oldum kâmyab
Nâ-muradân-ı cihana müjdegânîdir sözüm
25 Hâk-i pây-i na't-gûyanım ki Arş-i a'zamın
Zikr ü tesbih-i lisan-ı kudsiyanıdır sözüm
....

19. Onu överken, gönlüm hidayet sabahının maşrıkı, sözüm de o maşrıkın kutsal ışıklı, yıldızlar saçan güneşi oluyor.

20. Sözüm yıldız saçan güneş olmasa bile o maşrıkın ipi kopmuş pervin [süreyya] gerdanlığıdır.

21. Onun miracını lâyık olduğu belâgatle anlatmaya başlasam sözüm Ümmühânî'nin kulağındaki tek büyük inci olur.

22. Her ne kadar mucize gibi söz söyleyen bir rivayetçisi ise de, O'nun sayısız mucizeleri hadden çok oldukları için, sözüm, yine âciz kalıyor.

23. Gerçi ben O'nun huzurundan uzağım. Fakat yine şükrediyorum ki sözüm O'nun eşiğine yüz sürmektedir.

24. Nef'i'yim. Onun evsafını düşünmekle bahtiyar oldum. Sözüm cihandaki murada ermemişlere muştuluktur.

25. Na't yazan şairlerin ayağı toprağıyım ki, benim sözüm, Arş-ı âzamdaki meleklerin dilinin tesbih ve zikri olmuştur.

II

MEVLANA'ya kaside

1 Merhabâ ey Hazret-i sahib-kıran-ı ma'nevî
Nâzım-ı manzûme-i silk-i leâl-i Mesnevî
2 Mesnevî amma ki her beyti cihan-ı ma'rifet
Zerresile âftâbının beraber pertevi
3 Âlem-i ma'nâ ki hurşid-i cihan-ârâ gibi
Devr eder girmiş semâa anda ruh-ı Mevlevî
4 Ya'ni sırru'llah-ı a'zam Hazret-i Molla-yi Rum
Kim odur ma'nide sahib-mesned-i Keyhusrevî
5 Husrev-i endişe kim aşk-ı Hüsameddin ile
Oldu tîğ-ı bâtını dünyaya bürhan-ı kavî
6 Ol hudâvend-i serir-i ma'rifet kim feyzidir
Sâlik-i bî-tûşe-i gümraha zad-i uhrevî

II

1. Merhaba ey mâna âleminin bahtiyar varlığı, Mesnevi incilerini nazmeden.

2. Mesnevi; lâkin her beyti bir irfan cihanı. O cihanın zerresiyle güneşinin nuru aynı parlaklıktadır.

3. Öyle bir mâna âlemi ki: Mevlânâ'nın ruhu, cihanı süsliyen güneş gibi, onun içinde semâa girmiş devreder.

4. Yani sırrullahı âzam [en büyük Tanrı sırrı] Hazret-i Molla-yi Rum ki: mânada Keyhusrevlik mesnedinin sahibi odur.

5. Tefekkür padişahı ki Hüsameddin'in aşkı ile bâtınının [Mesnevi'nin] kılıcı dünyaya kuvvetli bir burhan olmuştur.

6. O irfan tahtının efendisi ki, yolunu kaybetmiş azıksız yolcuya onun feyzi ahiret azığıdır.

7 Aklı nur-i cevher-i zat-ı şerif-i Ahmedî
Nutku mağz-ı ruh-ı enfas-ı lâtif-i İsevî

....

8 Bir gülistan-ı müferrihdir dil-i pür-feyzi kim
Ana ruh-i Gülşenî'dir bağ-ban-ı ma'nevî

....

9 Feyz-i isti'dad-ı zatın gör kim etmiş tâ ezel
Cezbesi hurşid ü mâh ü âsmânı mevlevî
10 Nef'î-i mu'ciz-beyanım bende-i Molla-yi Rum
Ne Hakim-i Gaznevî'yim ne Emir-i Dehlevî
11 Hâk-pây-i Şeyh Attar'ım ki oldu himmeti
Tab'ıma üstad-ı ders-i müşkilât-ı Mesnevî

....

12 Her dem olsun ruh-i pâkine duâ-yi bî-hisab
Evliyadan tâ ki hâli olmaya dünya evi.

7. Aklı Peygamber'in şerefli zatının cevherinin nurudur. Nutku Hz. İsâ'nın lâtif nefeslerinin ruhunun özüdür.

8. Feyz dolu gönlü ruha ferah veren bir gülistandır ki: onun manevî bahçivanı Gülşenî'nin ruhudur.

9. Zatındaki istidat feyzini gör ki, ezeldenberi onun cezbesi gökü, ayı ve güneşi mevlevî yapmıştır.

10. Öz-söyler Nef'i'yim ki Mollâ-yi Rum [Mevlânâ]un kölesiyim. Ne Hakim-i Gaznevî, ne de Emir-i Dehlevî.

11. Şeyh Attar'ın ayağının toprağıyım ki: onun himmeti bana Mesnevî'deki güçlükleri şerh eden bir üstat olmuştur (Ve şiirlerime bu derin mânaları dercetmeme imkân vermiştir).

12. Dünya evi evliyadan hâli kalmadığı müddetçe onun temiz ruhuna her an hesapsız dualar olsun.

III

I. Sultan Ahmed'e kaside

....

1 Derdimi bari bu takrib ile takrir edeyin
Tâ şifa-hane-i lûtfundan ere dermanı
2 Daverâ dâd felekden ki cefa etmek için
Bulur elbette bir ehl-i dile bir nâdânı
3 Bir dilim ekmeği bir ehl-i maârifde komaz
Gözedir zümre-i nâdan ile hakk-ı nânı
4 Bulsa erbab-ı dili hâk ile yeksan eyler
Göstere tâ ki edânide uluvv-i şânı
5 Alıver dâdımızı çarh-i denî-perverden
Paymal etdi kati ehl-i dil ü irfânı
6 İltifat et suhan erbabına kim anlardır
Medh-i şâhan-ı cihan-bana veren unvânı

III

1. Bari derdimi bu vesile ile anlatayım, ta ki lûtfunun şifahanesinden ilâcı gele.

2. Ey adaletli ve insaflı padişah, bu felekten feryat ki, bir ârife cefa etmek için muhakkak bir nâdânı [cahil] bulur.

3. Bir irfan sahibinin eline bir dilim ekmek geçmesine müsaade etmez de nâdan zümresine karşı daima tuz ekmek hakkı gözetir.

4. Alçaklarda uluvv-i şanı [şan yüceliğini] göstermek için, eline geçse, gönül sahiplerini hâk ile yeksan eder [yere batırır].

5. Bu alçakları koruyan felekten bizim öcümüzü alıver. Zira irfan ve gönül ehlini ayaklar altında çok ezdi.

6. Şairlere iltifat et ki cihanı hıfz ve himaye eden padişahları en güzel surette övenler, onlardır.

7 Kim bilirdi şuârâ olmasa ger sabıkda
Dehre devletle gelib yine giden şâhanı
8 Haşredek âb-ı hayat-ı suhan-ı Bâki'dir
Andırıb zinde kılan nâm-ı Süleyman Hânı
9 Bir güherdir söz ana himmet-i şehdir kıymet
Ne revâ böyle metâın çekile husrânı
10 Yazmış eltaf-ı şehenşahı mürebbi suhana
Şah Üveys ile yazan menkabet-i Selmân'ı
11 Bâ-husus ola benim gibi ma'âni-perver
Ki şikest etdi sözüm kadr-ı dür-i galtânı
12 Sanırım kendimi bir hâce-i sahib-cevher
Aldığımca elime kilk-i güher-efşânı
....
13 Iztırarî eder eş'ârıma şimdi tahsin
Söze geldikçe kabul eylemeyen Hassan'ı

7. Eğer şairler olmasa eskiden devletle dünyaya gelip giden padişahları kim bilir ve tanırdı?

8. Süleyman Han'ın namını yadettirip onu Mahşer'e kadar canlı tutan, Baki'nin âb-ı hayata benzeyen şiiridir.

9. Söz bir cevherdir ki padişahın himmeti ona kıymet verir; böyle bir metaı elinde bulunduran insanın husrana düşmesi lâyık mıdır?

10. Selman ile Şah Üveys'in menakıbını yazan, Selman'ın Şah Üveys'in lûtufları sayesinde şiirde bu yüksek mertebeye eriştiğini belirtmiştir.

11. Hususiyle benim gibi şiirinde derin mânalar yetiştiren bir şair olursa ki benim sözüm incinin sürümüne engel oldu.

12. İnciler saçan kalemi elime aldığım zaman, kendimi, cevahir tüccarı sanırım.

13. Şiir bahsinde Hassan'ı şair olarak kabul eylemeyen, şimdi, zarurî olarak benim şiirlerimi beğenir.

14 Nice üstad-ı suhan-güstere oldum galib
Ki bulunmaz arasan her birinin akrânı
15 Kimisi kayil olub hakka sözüm etdi kabul
Etmeyen dahi koyub da'vi-i bî-burhânı
16 İşidib sıyt ü sada-yi suhanım oldu hamuş
Gûşına girmez iken debdebe-i Hakanî
17 Hasılı şimdi benim nâdire-senci âlem
Eder ikrar buna kâmil olan iz'anı
18 Müddei münkir olursa çekerin işhâda
Hak-şinâs ehl-i nazar anladığım yârânı
19 Komaz eş'âr-ı revan-bahşıma inkârı yine
Hâsidin ağzına gelse hasedinden cânı
20 Söz tamam oldu duâ eyleyelim ey Nef'î
Hak Teâlâ vere maksûd-i şeh-i devrânı

14. Ben ne büyük şairlere galebe ettim ki arasan her birinin benzerini bulamazsın.

15. Bunlardan kimisi hakkı teslim edip benim sözümü kabul etti. Sözümü kabul etmeyen dahi burhansız davayı kırakıp;

16. Hakanî'nin şiirinin debdebeli şöhreti kulağına girmez iken, benim şiirimin şöhretini işitip sustu.

17. Hâsılı âlemin en güzel şiir yazanı, şimdi, benim. Anlayışı tam olan insan bunu ikrar eder.

18. Eğer bir kısım bunu inkâr ederse, haktanır ve bilgili saydığım dostları şehadete çağırırım.

19. Şiirlerime haset edenin kıskançlıktan canı ağzına gelse, yine benim ruh veren şiirlerimi inkârdan vaz geçmez.

20. Ey Nef'i, söz tamam oldu, dua edelim: Allah, devran padişahının istediğini ona ihsan etsin.

IV

I. Sultan Ahmed'e kaside

1 Her ma'ni-i lâtif ki candan nişan verir
Ta'bir edince tab'ım anı nazma can verir
2 Her nazm-ı dil-firib ki benden sudur eder
Lâfzı cemal-i şâhid-i ma'naya an verir
3 Her nükte-i hafî ki kelâmımda dercolur
Mazmunu dest-i âleme bir dâstan verir
4 Ol sihr-saz-ı mu'cize-gûyum ki nutkumun
Feyzi devâț ü kilke zeban ü dehan verir
5 Ol nâzım-ı leâli-i nazmım ki şi'rimin
Reşki cemada tab'-ı cevâhir-feşan verir
6 Pâkize-gûy-i nâdire-sencim ki her sözüm
Şeh-nâme-i belâgata hüsn-i beyan verir

IV

1. Can kadar aziz olan her lâtif mâna, benim şiirime intikal ettiği zaman nazma can verir.

2. Benden doğan her güzel [gönül aldatan] nazmın sözü, mâna sevgilisinin güzelliğine câzibe verir.

3. Sözlerimde bulunan her gizli nüktenin mazmunu âlemin eline bir destan verir.

4. Ben öyle büyüleyici bir mucize söyleyiciyim ki, nutkumun feyzi: hokkaya ağız, kaleme dil verir.

5. Ben o nazım incilerinin nâzımıyım ki [şiir söyleyiciyim], şiirime karşı duyduğu haset cemadata [cansız şeylere] cevherler saçan bir şairlik kudreti verir.

6. Ben öyle temiz, pürüzsüz ve nevadirle [az raslanır şeylerle] dolu şiirler yazan şairim ki: her sözüm, belâgat Şehnamesine ifade güzelliği verir.

7 Vassaf-ı Muhteşem-suhanım kim kasâyidim
Şâhan-ı Cem-şükûh-i cihan-bâna şan verir
8 Bir danesini gevher-i silk-i kelâmımın
Mahsul-i bahr ü kâna veren râygân verir
9 Tab'ım arûs-i ma'niye meşşatalık eder
Endişem âyine kalemim sürmedan verir
10 Hamem ki nazmımı eder ihya midad ile
Âb-ı hayata reşhası rûh-i revan verir
11 Bu iktidar-ı tab' ile amma ne fâide
Sermâye-i tesavvuruma gam ziyan verir
12 Bir dem muradım üstüne devreylemez felek
Âb istesem serâb-ı ademden nişan verir
13 Destimde cam görse benim ser-nigûn eder
Nâdâna sagar istese rıtl-i giran verir

7. Muhteşem şiirli Vassafım [vasfediciyim] ki kasidelerim cihana hükmeden Cemşid azametli padişahlara şan verir.

8. Sözümün ipine dizilmiş olan incilerin bir tanesini inciler yetiştiren deniz ile kıymetli cevherler hazinesi olan cevher madeni mukabilinde veren, onu gayet ucuza satmış olur.

9. Şairliğim mâna gelinine meşşatalık [gelin tuvaletini yapan kadın] eder. Bu esnada benim tefekkürüm, ona ayna, kalemim de sürmedan verir.

10. Şiirimi mürekkep ile dirilten kalemimin ufak bir sızıntısı, âb-ı hayata [içene ebedî hayat bağışlayan su] ruh verir.

11. Amma ne fayda ki sahip olduğum bu şiir kudretine rağmen tasavvurumun sermayesine gam, ziyan verir.

12. Felek bir an olsun benim arzuma göre dönmez. Su istesem, yokluk serabından nişan verir.

13. Elimde kadeh görse baş aşağı çevirip döker. Halbuki nâdan kadeh istese ona rıtl-ı giran [büyük kadeh] verir.

14 Etdikçe tâli'imle recâ-yi muvafakat
Her va'de-i düruguna bin yıl zaman verir

15 Her zulmüne tehammül eder âşikâre dil
Ammâ bu cevri cana azab-ı nihan verir

16 Bir şûh-i şivekâra esir etdi kim beni
Ne öldürür cefası ne gamdan aman verir

17 Bir bî-vefâ ki her dem esiran-ı aşkına
Dârû-yi sıhhatı ecel-i mihriban verir

18 Hem uğramaz firak ile ölsem de yanıma
Hem yolda rast gelse kaçar bana yanverir

19 Baktıkça bir nigâh ile bin can alır gözü
Hem yine şöyle hasta görünür ki can verir

20 Çektikçe çeşmi haşm ile şemşir-i gamzesin
Uşşaka dehşet-i gazab-ı Kahraman verir

21 Geh Kahraman-ı çeşmine ebrû keman sunar
Geh Rüstem-i nigâhına müjgân sinan verir

14. Benim taliimle uygun düşmesini her yalvarışımda, bu felek, her yalan vadını yerine getirmek için bin yıl zaman verir.

15. Onun her zulmüne, görünüşte, gönül tahammül eder. Lâkin bu cevri cana gizli azap verir.

16. Beni bir oynak güzele esir etti ki: cefası ne öldürür, ne de gamdan aman verir.

17. Bir vefasız ki: aşkına esir olanlara sıhhat ilâcını, onlara acıyan ecel verir.

18. Hem ayrılığından ölsem bile yanıma uğramaz; hem de yolda rastlasa yan çizip benden kaçar.

19. Baktıkça gözü bir bakış ile bin can alır. Hem de öylesine hasta görünür ki, zannedersin, şimdi can verecek.

20. Gözü yan bakışı kılıcını çektikçe, âşıklara, Kahraman'ın gazabı kadar dehşet verir.

21. Bazan Kahraman'a benzeyen gözüne kaşı yay verir, bazan Rüstem'e benzeyen bakışına kirpiği mızrak verir.

22 Hattı ki zahir olsa gerek dahi âleme
Havf-ı zuhur-i fitne-i âhır-zaman verir

23 Lâ'li ki reşk-i hatem-i Cem'dir zamanede
Hükm-i nigin-i padişeh-i ins ü can verir

24 Ol şeh ki ferr-i bahtı ile taht-gâh-i Rûm
Ferş-i zemine mertebe-i âsman verir

V

I. Sultan Ahmed'e kaside

1 Bahar erdi yine düştü letafet gülsitan üzre
Yine oldu zeminin lûtfu galib âsman üzre

2 Yine her lâle bir şem'-i muanber yakdı dûdundan
Sehab-ı anber-efşan oldu peydâ bûstan üzre

3 Yine çıktı beyaza nakşı her serv-i gül-endamın
Sarıldı yasemen şâh-ı nihal-i erguvan üzre

22. Yüzünde ayva tüyleri belirse, âlem, âhır-zaman fitnesi zuhur etti diye korkuya düşer.

23. Cem [hatem lâfzı ile birlikte anıldığından, burada murat Hz. Süleyman'dır] 'in yüzüğünü hasede düşürecek kadar güzel olan dudağı, zemanede, ins ve cin padişahının yüzüğünün hükmünü verir.

24. O padişah ki tâliinin azameti ile, Rum payıtahtı, yeryüzüne gök mertebesini verir.

V

1. Bahar geldi, yine gülbahçesi güzelleşti. Yine yeryüzünün güzelliği, gökyüzünün güzelliğine üstün oldu.

2. Yine her lâle anber kokan bir mum yaktı ki onun dumanından bahçe üzerinde anber saçan bir bulut peyda oldu.

3. Yine gülden yapılmış her servin nakşı beyaza çıktı. Yine erguvan fidanının dalına yasemin sarıldı.

4 Çekilse nola yârân-ı safa seyr-i çemen-zara
Salâya başladı mürg-i çemen serv-i çeman üzre
5 Hıred meftun olur nakş-ı bahar ü revnak-ı bağa
Nazar hayran kalır âsar-ı sun'-i Müsteân üzre
6 Cihan ârâyiş-i ezhar-i gülzar ile nâzende
Zemin feyz-i letafetle sipihre imtinan üzre
7 Nesim ol denlü can-bahş ü hayat-efzâ ki her demde
Dem-i İsâ ile da'vâ-yi bahs ü imtihan üzre
8 Saba gerd-i gülistan ile varsa bağ-ı Rıdvana
Âbir-efşan olur pîrâhen-i hûr-i cinan üzre
9 Ya Rıdvan bahs ile gelse temaşâ-yi gülistana
Görüb tercih eder bağ-ı behişt-i cavidan üzre
10 Yaraştı ol kadar mevc-i müselsel âba kim vermez
O hüsnü zülf-i pürham sine-i simin-beran üzre

4. Yâran-ı safa [dostlar] çemenlik temaşasına çıkşalar şaşmamalı; çemen kuşu, nazlı nazlı sallanan servi üzerine çıkıp davete başladı.

5. Akıl, baharın nakışlarına ve bahçenin parlaklığına meftun olur. Nazar, Allah'ın sanatı eserlerine hayran kalır.

6. Cihan gülbahçesindeki çiçeklerin süsü ile nazlı bir sevgili hâline geldi. Zemin güzelliğinin feyzi ile feleği kendine minnettar kıldı.

7. Tatlı esen rüzgâr öyle can verici ve hayat arttırıcı ki: her nefeste, İsâ nefesi ile bahse girişiyor.

8. Bahar rüzgârı, gülbahçesinden geçerken ayağının tozu ile Rıdvan'ın bahçesine varsa, cennet hurilerinin gömlekleri üzerine güzel kokular saçar.

9. Rıdvan da bahse girişmek üzere gülistanı seyr ve tamaşaya gelse, onu ebedî cennet bahçesine tercih eder.

10. Suya, o zincirleme dalgalar o kadar yakıştı ki: kıvrım kıvrım zülf, gümüş göğüslü dilberlerin sinesine o güzelliği vermez.

11 Eder şah-ı baharın dirhem-i bîsikkesin cârî
Döker ezhar-ı badamı saba âb-ı revan üzre
12 Yazıldı katre-i şebnem serâpâ berk-i susende
Katar-ı cevher-i ma'nî gibi tîğ-ı zeban üzre
13 Değil şebnem şirar-ı ah-ı bülbüldür ki çıktıkça
Düşer kesb-i rutubetle havadan gülsitan üzre

VI

Edirne şehri hakkında kaside

1 Edrine şehri mi bu ya gülşen-i Me'vâ mıdır
Anda kasr-ı padişahî cennet-i Âlâ mıdır
2 Beyt-i Ma'mûr-i felek mi ol fezâda ol saray
Ya zemini cennet olmuş Kâ'be-i ulyâ mıdır

11. Bahar rüzgârı badem çiçeklerini akar suya döktükçe, sanki bahar padişahının damgalanmış gümüşünü pazara sürer.

12. Susam yaprağı üzerine baştan aşağı çiy katreleri yazıldı. Bu, dil kılıcı üzerindeki mâna cevheri katarına [dizisine] benziyor.

13. Hayır bu şebnem değildir. Bülbülün ahındaki kıvılcımlardır ki yukarı çıktıkça, havadan rütubet alıp tekrar gülbahçesi üzerine düşüyor.

VI

1. Edirne şehri midir? Yoksa cennet-i Me'vâ'nın gülbahçesi midir? Orada padişahın köşkü cennet-i Âlâ mıdır?

2. O fezada, o saray, feleğin Beyt-i ma'mûr'u mudur? Yoksa zemini cennet olmuş yüce Kâ'be midir?

3 Cûylar mı devreden tarf-ı çemenzârın yahut
Mai pervaz ile kat' olmuş yeşil hârâ mıdır

4 Sebz ü hurrem bir fezâ mı her kenar-ı cûybâr
Ya miyan-ı cûda aks-i günbed-i hadrâ mıdır

5 Hıfz için yahut vücûd-i Padişahı cûylar
Pasbân-ı genc-i devlet olmuş ejderha mıdır

6 Cenneti görmüş bir âdem var ise gelsin desin
Tarhı ânın dahi böyle dilkeş ü ra'nâ mıdır

7 Güllerinde var mı böyle reng ü bûy-i dil-firib
Ya nesim-i subhi böyle bûstân-pirâ mıdır

8 Bir dıraht-i ser-firazı var mı bağ-ı cennetin
Yoksa ancak vaizin medhetdiği Tubâ mıdır

9 Bunda Tubâ'dan kalır mı müşk-i bîd-i ser-nigûn
Ya gubar-ı berg-i Tubâ anda müşk-âsâ mıdır

3. Çemenliğin etrafında dönüp dolaşan ırmaklar mıdır? Yahut mavi pervaz ile katolunmuş yeşil kumaş mıdır?

4. Her ırmak kıyısı yeşil ve sulak [bahtiyar] bir feza mıdır? Yoksa ırmağın ortasına aksetmiş yeşil bir gök müdür?

5. Yahut da bu ırmaklar, Padişahın vücudunu korumak için, devlet hazinesine bekçilik eden ejderha mıdır?

6. Cenneti görmüş bir adam varsa gelsin, söylesin [bakalım]: "Onun [cennet] da tarh ve tanzimi böyle gönül çekici ve güzel midir?".

7. (Cennetin) güllerinde böyle gönül aldatıcı renk ve koku var mıdır? Ve yahut onun sabah rüzgârı böyle bahçeler süsleyici midir?

8. Cennet bahçesinin boylu boslu bir ağacı var mıdır? Yoksa [ağaç namına] ancak vâizin övdüğü Tubâ mı vardır?

9. Buradaki başı aşağı eğilen salkım söğüt (müşk-i bid) Tubâ'dan geri kalır mı? Yahut cennetteki Tubâ yaprağının tozu mis kokulu mudur?

10 Habbezâ cây-ı neşat-efzâ ki Rıdvan görse ger
Hayretinden derdi bu cennet midir dünya mıdır
11 Sun'-i Hak ya gülşen-i cennetden ifraz eylemiş
Başka bir cây-i tarab-engiz-i gam-fersâ mıdır
12 Daima böyle müferrih mi bu cây-ı dil-küşâ
Her zaman âb ü havâsı böyle ruh-efzâ mıdır

VII

I. Sultan Ahmed'e kaside

1 Sanman ki felek devr ile şâmı seher eyler
Her vâkıanın âkıbetinden haber eyler
2 Bir düş gibidir hak bu ki ma'nide bu âlem
Kim göz yum'ub açınca zamanı güzer eyler
3 Bir yerde ki ârâma bu mikdar ola mühlet
Erbâbı nice kesb-i kemal ü hüner eyler
....

10. Bu ne güzel, zevk ve safa arttıran yerdir ki, eğer bunu cennet kapıcısı Rıdvan görse, hayretinden: "Bu cennet midir? Yoksa dünya mıdır?" derdi.

11. Yahut ilâhî kudretin cennetten ayırıp çıkardığı zevk ve safa verici, gamı ve elemi giderici başka bir yer midir?

12. Bu gönül açıcı yer daima böyle ferah verici midir? Onun suyu ve havası her zaman böyle ruh arttırıcı mıdır?

VII

1. Sanmayın ki felek dönerek akşamı, seher eyler; o, [bu hareketiyle], her vâkıanın âkibetinden haber veriyor.

2. Bu âlem gerçekte bir rüyâ gibidir ki, göz yumup açıncaya kadar zamanı geçer.

3. Bir yerde ki, orada oturup kalmaya bu kadar az mühlet verilir, oranın sakinleri nasıl kemal ve hüner kazanırlar?

4 Zu'munca olur her kişinin redd ü kabûlü
Hak söyleyeni sanma felekden hazer eyler
5 Rindan-ı' Hudâ-perver-i ma'ni bu mahalde
Ne çarha ne kavl-i hükemaya nazar eyler
6 Vermez feleğin devr-i çep-endazına hükmü
Kor hikmeti teslim-i kaza vü kader eyler
7 Gerdûn meğer âsûde midir kendi kederden
Devran ana da mihrini pür nişter eyler
8 Gün başına bir hil'at-i diba verir amma
Dâmanını âlûde-i hûn-i ciğer eyler
9 Ol kimsedir âzade elemden ki vücûdun
Gûy-i ham-i çevgân gibi bî-pâ vü ser eyler
....
10 Ol şeh ki kef-i himmeti hengâmı keremde
Dünyayı ganî kânı tehî bahri ber eyler

4. Her insan bir fikri kendi bakımından red veya kabul eder. Hakkı söyleyen kimsenin felekten korkacağını sanma.

5. Allah'ın mânayı idrake kabiliyetli olarak yetiştirdiği, bu mahalde, ne çarha, ne de hakimlerin sözüne bakar;

6. Feleğin ters dönüşüne değer vermez; hikmeti bir tarafa bırakıp kaza ve kadere teslim olur.

7. Sanki felek kendisi kederden salim ve rahat mıdır? Devran ona da muhabbetini [güneşini], paralıyacak şekilde [nişterlerle dolu] gösterir [nişter güneşin şualarıdır].

8. Her gün bir ipekli hil'at verir ama, o hil'atin eteğini ciğer kanı ile [ıstırapla] bular.

9. Elemden âzâde olan o kimsedir ki, vücudunu çevgânın topu gibi başsız ve ayaksız eyler.

10. O padişah ki kerem gösterdiği zaman: himmeti, dünyayı zengin, cevher madenini boş, denizi de kara eder.

11 Han Ahmed-i âdil ki kaza nal-i semendin
Mâh-ı alem-i râyet-i feth ü zafer eyler
....
12 Ey husrev-i Cem-kevkebe-i memleket-ârâ
Kim saltanatın âlemi pür-zîb ü fer eyler
13 Evsafına had yok tutalım sihr ile tab'ım
Bin ma'niyi bir şekle koyub Muhtasar eyler
14 Kasdetse hususâ ki güher-senc-i hayalim
Bir nüktesini şerh-i kitab-ı Dürer eyler
15 Tab'ımdır o derya-yi güher-pâş-ı ma'âni
Kim sahilini ma'den-i lü'lü'yi ter eyler
16 Endişem o sûret-ger-i i'câz-nümadır
Kim cevher-i ferd üstüne tarh-ı suver eyler
17 Hamemdir ol ebr-i çemen-ârâ-yi suhan kim
Bir katresi bir gülşeni şâdâb-ter eyler
18 Rengin ü leziz oldu kelâmım o kadar kim
Kâm ü leb-i endişeyi pür-gülşeker eyler

11. Âdil Ahmet Han ki kaza, atının nalını feth ve zafer bayrağının ayı yapar.

12. Ey Cemşid azametli, memleketler süsleyen padişah, senin saltanatın âlemi zinete garkeder.

13. Farz edelim benim şiir kudretim sihr ile bin mânayı bir şekle koyup ihtisar etse de [Muhtasar eseri de kasdolunabilir], yine güzel vasıflarına sınır olmaz.

14. Eğer inci tartan hayalim, [onun evsafının] bir nüktesini şerh etmek istese Dürer [inciler] kitabını şerh etmiş olur.

15. Benim şairliğim öyle mânalar incisini saçan bir denizdir ki sahili parlak inci madeni haline getirir.

16. Tefekkürüm öyle mucizeler gösteren bir ressamdır ki cevher-i fert üstüne resimler yapar.

17. Kalemim söz çemenine feyz veren o buluttur ki, bir damlası, bir gülbahçesini suya kandırır.

18. Sözüm o kadar renkli ve lezzetli oldu ki tefekkürümün dudağını ve damağını gülbeşekerle doldurur.

19 Amma yine bir söz ne kadar nazik olursa
Dahli ana erbâb-ı hased ol kadar eyler
20 Üstad olıcak sözde hasedden kaçılır mı
Zirâ hüneri reşk ü hased mu'teber eyler
21 Yetmez mi bu devlet ki bana reşk ede dâim
Bir tâife kim da'vi-i fazl ü hüner eyler
....
22 Lâzım gelicek ol müteşâirlere tab'ım
Her ma'rekede neyledi dahî neler eyler
23 Ol safder-i düşmen-küş-i nazmın ki hususâ
Şemşir-i zebanımdan ehibbâ hazer eyler

VIII

II. Sultan Osman'a kaside

1 Âferin ey rûzgârın şehsüvar-ı safderi
Arşa as şimdengeru tîg-i süreyya-cevheri

19. Ama yine de bir söz ne kadar nazik olursa olsun, kıskançlar ona nazikliği derecesinde sataşırlar.

20. Şiirde gerçekten üstat olunca hasetten kaçınılmaz. Çünkü hünere, kıskançlık itibar verir.

21. Fazilet ve hüner dâvasında olan bir zümrenin, daima bana haset etmesi, benim için yeter bir devlet değil midir?

22. İcabettiği zaman benim şiir kudretim, o müteşairlere [şair bozuntularına], her harp meydanında neler etmiştir ve daha da neler edecektir.

23. Hususiyle ben nazım vâdisinde öyle düşman öldüren, bir kahramanım [saf yarıcı] ki dilimin kılıcından dostlarım bile ürker.

VIII

1. Âferin ey dünyanın saf yarıcı [kahraman] binicisi, bundan sonra cevheri süreyya yıldızından olan kılıcını Arş'a as.

2 Pâre-i elmastır seng-i fesânı neyler ol
Çarha çekme bir dahi şemşir-i vâlâ-gevheri

3 Ser-feraz etdin Livâü'l-hamd-i din-i Ahmedi
Kâfire gösterdin el-hak dest-bürd-i Hayder'i

4 Tîgine nola yemin eylerse ruh-i Murtaza
Bir gazâ etdin ki hoşnud eyledin Peygamberi

5 Eyledin bir hamlede berbâd mülk-i düşmeni
Gerd-i rahşın gerçi kim seddetdi rah-ı sarsarı

6 Mâh-ı nev sanma felekde göricek peykârını
Ditredi Behram elinden düşdü zerrin hançeri

7 Ol kadar kan dökdü şemşirin ki aksile ânın
Kâse-i yâkuta döndü günbed-i nilûferi

8 Gamze-i hûban gibi câri ucundan yine hûn
Böyle kalursa eğer yek-reng eder bahr ü beri

....

2. Kılıcın elmas parçasıdır. Bileği taşına ne lüzum var. Bir daha cevheri yüksek olan kılıcını çarha çekme.

3. İslâm dininin Livâü'l-hamd'ini yücelttin. Kâfire, Allah için, Ali'nin kudretini gösterdin.

4. Murtaza [Hz. Ali] 'nın ruhu, senin kılıcına yemin etse hayret etmemeli; öylesine bir gaza ettin ki Peygamberi hoşnut ettin.

5. Atının ayağının altından yükselen toz, her ne kadar fırtınanın yolunu kapadı ise de, yine sen bir hamlede düşman mülkünü berbat ettin [rüzgâra verdin].

6. Felekte yeni ay zannetme, senin cengini görünce Behram titredi ve elinden altın hançeri düştü.

7. Kılıcın o kadar kan döktü ki onun aksi ile nilüfer renkli gök yakut kâsesine döndü.

8. Güzellerin yan bakışı gibi yine ucundan kan akıyor. Eğer böyle kalırsa karayı ve denizi aynı renge boyıyacak.

9 Karşu durmaz sana şimden sonra bu ikbal ile
Düşmenin ger Kahraman olsa seraser leşkeri
10 Böyle âgaz eylesün şimdengeru elkabına
Câmi-i nüh-kubbe-i kevnin hatib-i minberi
11 Âftâb-ı bahr ü ber sahib-kıran-ı şark u garb
Şehsüvar-ı nam-ver râyet-güşa-yı safderi
12 Âsman-ı devletin hurşid-i kudsi-pertevi
Bezmgâh-ı şevketin Cemşid-i hurşid-efseri
13 Nakd-i vakt-i saltanat sermâye-i emn ü eman
Dest-gir-i din ü devlet kâm-başh-ı serverî
14 Şah-ı vâlâ-rütbe Osman Han-ı gazi kim felek
Görmemişdir böyle bir şahenşeh-i cengâveri
....
15 Kâmkârâ safderâ sahib-kıran şahenşehâ
Ey serir-i adl ü dâdın dâver-i din-perveri

9. Öyle bir ikbale sahipsin ki, düşmanın askerinin her biri bir Kahraman olsa, şimden sonra, sana karşı duramaz.

10. Şimdiden sonra dünyanın dokuz kubbeli camiinin minberindeki hatip senin elkabına şöyle başlasın:

11. Denizler ve karalar güneşi, Şark ve Garbın sahib-kıranı [mesut padişahı], namlı şehsuvar, kahramanlık bayrağını açan;

12. Devlet göğünün kutsal ışıklı güneşi, şevket [saltanat] bezminin güneş taçlı Cemşidi;

13. Saltanatın geçer akçesi, emn ve eman sermayesi, din ve devletin elinden tutan, ululuğun muradını [hakkını] veren;

14. Rütbesi yüksek padişah Osman Han Gazi ki felek böyle cengâver bir padişah görmemiştir.

15. Ey muradınca hüküm süren, ey düşman saflarını parçalayan, ey bahtlı ve devletli şehenşah, ey adalet tahtının dindar hâkimi:

16 Sihr ederdim medhine geldikçe amma neyleyim
Eylemiş Hak vasfını kayd-ı tasavvurdan beri
17 Aczime bir hüccet alurdum eğer ehl olsalar
Rûzgârın yâve-sencân-ı fazilet-güsteri
18 Âcizim hak üzre evsafında hâlâ kim benim
Âlem-i endişenin allâme-i dânişveri
19 Belki kanun-ı suhande hall ü akd-ı nüktede
Hikmet-i fikr ü hayalin feylesof-i ekberi
20 Hasbıhalimdir hususâ lâf-ı da'vâ ber-taraf
Gerçi sahib lâf olur erbâb-ı tab'ın ekseri
21 Ben öğünmem kadrim erbâb-ı dil ü dâniş bilür
Ârifim düşmez bana lâf ü güzâf-ı serseri
22 Hâmem ol mu'ciz-tıraz-ı sad hezaran pişedir
Kim nazir olmaz ana illâ Kelim'in ejderi

16. Seni medhetmeğe başlayınca sihirler yapabilirdim ama neyleyim ki Allah senin güzel evsafını tasavvur kaydından beri olarak yaratmış.

17. Eğer ehl olsalar, dünyanın ahlâkan faziletli oldukları halde iyi şiir yazamıyan şairlerinden, aczime hüccet alırdım.

18. Bugün tefekkür âleminin allâmesi olduğum halde, doğrusunu söylemek icabederse, senin güzel vasıflarını ifadeden âcizim.

19. Hattâ belki şiir kanununda, nükteleri bağlayıp çözmede en büyük fikir ve hayal feylesofuyum.

20. Şairlerin bir çoğu her ne kadar söz ehli iseler de, bu yazdıklarım ancak benim halimi samimî olarak bildiren şeylerdir. Yoksa şiirde kudret davası değildir.

21. Ben övünmem; benim kadrimi gönül ve ilim sahipleri bilir. Ben ârifim, bana mânasız sözler yaraşmaz.

22. Benim kalemim o yüzbinlerce sanat mucizeleri gösterendir ki: ona ancak Musa [Kelim] 'nın ejderi [asası] eş olabilir.

23 Harfidir mecmûa-i esrâr-ı Divan-ı Kemal
Noktasıdır mühre-i dag-ı derun-ı Enverî
....
24 Başla şimden sonra ey Nef'î duâ-yi devlete
Bir duâ et kim ola hüsn-i kabulün mazhari
....
25 Hak ser-efraz eylesün râyât-i din ü devletin
Kande azm eylerse olsun feth ü nusret rehberi

IX

IV. Sultan Murad'a kaside

1 Esdi nesim-i nev-bahar açıldı güller subhdem
Açsın bizim de gönlümüz sâki meded sun cam-ı Cem
2 Erdi yine ürd-i behişt oldu havâ amber-sirişt
Âlem behişt ender behişt her gûşe bir bağ-ı İrem

23. Kemal [Isfahanî] 'in Divanının esrarının mecmuası, [o kalemin] harfidir. Onun noktası Enverî'nin içyarası mühresidir.

24. Ey Nef'i şimdiden sonra padişahın devletine duaya başla. Öyle bir dua et ki [Allah indinde] hoş kabule mazhar olsun.

25. Allah din ve devletinin bayraklarını yüceltsin. Nereye azm ederse fetih ve nusret ona kılavuz olsun.

IX

1. İlk bahar rüzgârı esti, sabahleyin güller açıldı. Bizim de gönlümüz açılsın, sâki, medet câm-ı Cem sun.

2. Yine nisan ayı geldi, hava anber kokularına büründü. Âlem bir katmerli cennet hâline geldi. Her köşe bir İrem bağı oldu.

3 Gül devri ayş eyyâmıdır zevk u safâ hengâmıdır
Âşıkların bayramıdır bu mevsim-i ferhunde-dem
4 Dönsün yine peymâneler olsun tehi gumhâneler
Rakseylesün mestâneler mutribler etdikçe nağem
5 Bu demde kim şam ü seher meyhâne bağa reşk eder
Mestolsa dilber sevse ger ma'zurdur şeyhü'l-harem
6 Ya neylesün bîçareler âlüfteler âvâreler
Sagar suna mehpâreler nûş etmemek olur sitem
7 Yar ola cam-ı Cem ola böyle dem-i hurrem ola
Ârif odur bu dem ola ayş ü tarabla muğtenem
8 Zevkı o rind eyler tamam kim tuta mest ü şâdkâm
Bir elde cam-ı lâle-fam bir elde zülf-i ham-be-ham

3. Gül devri, zevk ve safa zamanı, yaşanacak günleridir. Bu mübarek mevsim, âşıkların bayramıdır.

4. Yine peymaneler dönsün, meyhaneler boşalsın. Sazendeler terennüm ettikçe sarhoşlar raks etsin.

5. Bu demde ki: akşam ve sabah meyhane, bahçeye haset ediyor. Şeyhülharem mest olsa, güzel sevse mazurdur.

6. (Böyle olunca) çaresizler, âşıklar, avareler ne yapsın? Ay parçası gibi güzeller, kadeh sunarsa onu içmemek zulum olur.

7. Sevgili var, cam-ı Cem var, böyle bahtiyar bir an var; ârif odur ki: bu demde zevk ve safayı ganimet bilir [zevk ve safa eder].

8. Zevki, dörtbaşı mamur olarak o rind eyler ki: sarhoş ve bahtiyar (olarak) bir elinde lâle renkli kadeh, ötekinde de kıvrım kıvrım zülüf tutar.

9 Lûtfeyle sâki nazı ko mey sun ki kalmaz böyle bu
Dolsun surahi vü sebû boş durmasun peymâne hem

10 Her nev-reside şâh-ı gül aldı eline cam-ı mül
Lûtfet açıl sen dahi gül ey serv-i kadd ü gonca-fem

11 Bu dürd ü bu safi deme dönsün piyâle gam yeme
Kanun-ı devr-i dâime uy sen de mey sun dem-be-dem

12 Meydir mihekk-i âşikan âşûb-ı dil-ârâm-ı can
Sermaye-i pîr-i mugan pirâye-i bezm-i sanem

13 Mey âkılı irşad eder âşıkları dil-şad eder
Seyle verir berbad eder dillerde komaz gerd-i gam

14 Mey âteş-i seyyâledir mina kadehle lâledir
Ya gonce-i pür-jaledir açmış nesim-i subh-dem

9. Saki lûtfet, nazı bırak, şarab sun. Zira bu meclis böyle kalmaz. Sürahi ve desti dolsun; kadeh te boş durmasın.

10. Her yeni yetişen gül fidanı, eline şarap kadehi aldı. Ey servi boylu, gonca ağızlı (güzel), lûtfet açıl, sen de gül.

11. Bu bulanık, bu saf deme, piyale dönsün, gam yeme. Devr-i daim kanununa sen de uy, her an kadeh sun.

12. Âşıkların mehakki şaraptır. Gönülleri coşturan, canlara huzur veren şaraptır. Pir-i muganın sermayesi, güzeller meclisinin süsü, şaraptır.

13. Şarap akıllıya doğru yolu gösterir; âşıkları bahtiyar eder. Gönüllerde gam tozunu sele verir, berbat eder, bırakamaz.

14. Şarap, akan bir ateştir; cam kadeh içinde de lâledir. Yahut ta sabah rüzgârının açtığı bir goncadır ki üzeri çiğ taneleriyle doludur.

15 Sâki meded mey sun bize cam-ı Cem ü Key sun bize
Rıtl-ı peyâpey sun bize gitsün gönüllerden elem
16 Biz âşık-ı âzâdeyiz amma esir-i bâdeyiz
Âlüfteyiz dil-dâdeyiz bizden dirîğ etme kerem
17 Bir cam sun Allah içün bir kâse de ol mah içün
Ta medh-i şahenşah içün alam ele levh ü kalem
18 Ol âftâb-ı saltanat ol şehsüvar-ı memleket
Cem-bezm ü Hatem-mekrümet memdûh-i esnaf-ı ümem
....
19 Sultan Murad-ı kâmran efser-dih ü kişver-sitan
Hem padişeh hem kahraman sahib-kıran-ı Cem-haşem
20 Şahenşeh-i ferhunde-baht ârâyiş-i dîhim ü taht
Bahtı kavi ikbali saht İskender-i Yusuf-şiyem
....

15. Saki, medet, bize şarap sun. Cem ve Key'in kadehini bize sun. Ard arda dolular sun bize. Gönüllerden elem gitsin.

16. Biz hür âşıkız. Lâkin şaraba vurgunuz [esiriz]. Âşıkız, güzellere gönül vermişiz. Bizden keremini esirgeme.

17. Allah için bir kadeh sun. Bir kâse de o ay yüzlü sevgili için sun. Ta ki padişahı medh için elime kâğıt ve kalem alayım.

18. O saltanat güneşi, o memleket kahramanı (büyük suvari ve büyük muharip), meclisi Cemşid'in meclisi gibi azamet ve zevk ve safa dolu olan, keremi Hatem'e benzeyen, bütün milletlerin medhedilmişi olan padişah.

19. Muradınca hüküm süren, (padişahlara) taç veren, memleketler fetheden, hem padişah, hem kahraman olan, devletli, Cemşid azametli Sultan Murat.

20. Mübarek bahtlı şahenşeh, taht ve taç zineti, bahtı kuvvetli, ikbali metin, Yusuf tabiatlı İskender...

21 Ey Husrev-i âlî-nijad ey dâver-i pâk-itikad
Ey şah-ı sahib-adl ü dâd ey padişah-ı muhterem
22 Sen bir şeh-i zi-şansın şahenşeh-i devransın
Yani ki sen hâkansın devrinde ben Hakanî'yem
23 Ben gerçi bir bî-hasılem şagird-i ders-i müşkilem
Hemmekteb-i ehl-i dilem halkolmadan levh ü kalem
24 Sözde nazir olmaz bana ger olsa âlem bir yana
Pür-tumturak u hoş-edâ ne Hafız'ım ne muhteşem
25 Hakani'yim ben Muhteşem yanımda serheng-i haşem
Hafız olur leb-beste-dem hamem edince zir ü bem
26 Nef'î yeter da'vâyı ko dünya ile gavgayı ko
Eflâke istiğnayı ko hâke yüzün sür lâcerem...

21. Ey yüksek yaratılışlı padişah, ey temiz inanışlı hâkim, ey âdil şah, ey muhterem hünkâr:

22. Sen şanlı bir padişahsın, devran şahensahısın. Sen Hakansın, ben de devrinde Hakanî'yim.

23. Her ne kadar ben bir yoksulum; müşkül dersin şakirdiyim. Levh ve kalem yaratılmadan, gönül ehli ile mektep arkadaşıyım.

24. Âlem bir yana olsa, bana sözde benzer bulunmaz. Sözlerim pür tumturak ve hoşedadır. Ben ne Hafız'ım, ne de Muhteşem.

25. Ben Hakanî'yim; Muhteşem, benim ordumda, bir başçavuştur. Ben yazı yazmağa başlayınca [kalemim bir mızrap gibi aşağı yukarı hareket edip terennüm ettikçe] Hafız'ın dili tutulur.

26. Nef'i yeter, dâvayı bırak. Dünya ile kavgayı bırak. Feleklere istiğnayı bırak. Yüzünü toprağa sür.

X

IV. Sultan Murad'a kaside

1 Şükr kim bî-minnet ü bî-ıztırab-ı rûzgâr
İzzet ü rif'atle oldum kâmyâb-ı rûzgâr
2 Baht-ı hâb-âlûdı bîdar etdi gûyâ hâbdan
Nâle-i dolâb-i çarh-ı âsyâb-ı rûzgâr
3 Tâliimde baht uyandı hâbe vardı ya meger
Gamze-i pür-fitne-i nâdide-hâb-ı rûzgâr
4 Etdi cümle çekdiğim cevrin telâfisin kazâ
Gitdi dilden yâd-ı zulm-i bi-hesâb-ı rûzgâr
....
5 Kâmkârâ şehriyârâ husrevâ şahenşehâ
Ey cihandar ü şeh-i gerdûn-cenâb-ı rûzgâr
6 Dergehinde bir dilim nânı bana çok gördüler
Uydular ulaşdılar bir kaç kilâb-ı rûzgâr

X

1. Allah'a şükür olsun ki dünyaya minnet etmeden ve dünyanın ıstırabını çekmeden izzet ve rif'atle hayattan muradımı aldım.

2. Gûya dünya değirmeninin çarhının dolabının iniltisi uyuyan tâlii uykudan uyandırdı.

3. Ya tâliimden baht uyandı. Yahut ta dünyanın fitne dolu uyumıyan yan bakışı uyudu.

4. Kaza çektiğim bütün eziyetleri telâfi etti. Dünyanın hesapsız zulmünü hatırlamaz oldum.

5. Ey muradınca hüküm süren padişah, ey şehriyar, ey şevketli hükümdar, ey şahlar şahı, ey dünyanın felek çapında sultanı, ey cihana sahip olan;

6. Dünyanın birkaç köpeği uydular ulaştılar, senin dergâhında bir dilim ekmeği bana çok gördüler.

7 Düşmen-i erbâb-ı dil bir nice har-tab' u leîm
Kim sitemde her biri nâib-menâb-ı rûzgâr
8 İktizâ etdi bir az yave anınçün neyleyim
Yoksa dâim böyledir bana hitab-ı rûzgâr
9 Urfî-i Rûm Enverî-i asr ü Hakanî-i ahd
Feyzî-i mu'ciz-dem-i vahy-iktisab-ı rûzgâr
10 Husrev-i evreng-i nazmım ki zamanımda benim
Nakd-i cins-i ma'rifetle behreyâb-ı rûzgâr
11 Sûretâ ferman-dih-i ma'mûre-i mülk-i suhan
Âlem-i ma'nide bir hâne-harab-ı rûzgâr
12 Bikr-i fikrim şehr-bânû-yi şebistân-ı hayal
Tab'-ı şuhum gamze-i hazır-cevab-ı rûzgâr...

7. Bunlar, gönül ehlinin düşmanları, alçak ve eşek tabiatlı, zulümden her biri dünyanın yerini tutacak derecede zalim kimselerdir.

8. Biraz saçma sapan söz söylemek gerekti; onun için söyledim, ne yapayım? Yoksa hâdisatın bana daima hitabı şöyledir:

9. Rum ülkesinin Urfî'si, asrın Enverî'si, zamanın Hakanî'si, dünyanın vahye mazhar olmuş mu'ciz nefesli (belâgatçe en yüce mertebeye erişmiş sözlü) Feyzî'si.

10. Ben nazım tahtının padişahıyım. Zamanımda marifet envaının sikkesine adını yazdırarak dünyada kâm almış insan benim.

11. Zahiren şiir mülkü mamûresinin nüfuzlu padişahı, mâna âleminde ise hadisat tarafından evi barkı yıkılmış bir insanım.

12. Düşüncemin bâkiresi, hayal yatak odasının hatunu; şûh şairliğim ise hadisatın hazır cevap bir yan bakışıdır.

XI

IV. Sultan Murad'ın atlarına kaside

1 Bâreke'llah zehi rahş-ı hümâyûn-sima
Ki komuş namını sultan-ı cihan Bâd-ı saba
2 Ne saba saika dersem yaraşur sür'atte
Ki seğirdirken ana sayesi olmaz hempâ
3 Bırağur anı dahi sayesi gibi yolda
Olsa ger şatır-ı endişe ile pâ-der-pâ
4 Düşmeden sayesi hâk üzre eder âlemi tay
Sehv ile râkibi gösterse inana irha
5 Kuş yetişmez der idim olmasa Tayyâr eger
Eremez gerdine zirâ ki ne sarsar ne sabâ
6 Nice Tayyâr o sebük-pâ-yi cihan-peyma kim
Ana hem-per olamaz hîç ne anka ne hümâ
7 Nurdan bâl açar uçmağa melekdir sanasın
Olsa zin-pûş-ı serâserle ne dem cilve-nümâ

XI

1. Allah bağışlasın, ne mübarek yüzlü at ki: cihan padişahı adını Bâd-ı saba komuş.

2. Ne saba, sür'atte yıldırım desem yakışır. Zira koşarken ona gölgesi ayaktaş olamaz.

3. Eğer tefekkür tatarı ile yan yana gitse, onu da gölgesi gibi, yolda bırakır.

4. Binicisi yanlışlıkla dizgini biraz gevşetse, toprak üzerine gölgesi düşmeden âlemi kateder.

5. Eğer Tayyar olmasa ona kuş yetişmez derdim. Zira onun tozuna ne fırtına, ne saba rüzgârı erişir.

6. Nasıl Saba, o cihanı dolaşan çevik at ki ona ne anka, ne devlet kuşu kanatdaş olamaz.

7. Seraser kumaşından bellemesiyle [eğer altı] çıkıp görünse, sanırsın ki, uçamağa [cennet] nurdan kanat açmış bir melektir.

8 Tayyeder âlemi bir göz yumub açıncıya dek
Bu kadar çâpük ü çalâk olur mu acaba
9 Meğer Evren ola ya Saçlı doru ya Mercan
Ya Celâlî yağızı ya iki Edhem ya Tuma
10 Nice Evren ki ne dem eylese pertâb-ı bülend
Sanki pervaza gelür haşm ile bir ejderha
11 Atılur hamesi ok gibi elinde duramáz
Etse bir şair eger medh-i şitabın imlâ...

XII

Sadrâzam Koca Murat Paşa'ya kaside

1 Gamzen ne dem ki tîg çeküb hun-feşan olur
Uşşak-ı dil-figâra ecel mihriban olur
2 Çeşmin o Kahraman-ı gazabnâkdir senin
Kim hışmı zail olsa dahi bî-eman olur

8. Bir göz yumup açıncıya kadar âlemi kateder; acaba bu kadar çevik ve çalâk bir mevcut tasavvur edilebilir mi?

9. Meğer ki Evren, yahut Saçlı doru, yahut Mercan, ya Celâlî yağızı, ya iki Edhem ve yahut da Tuma olsun.

10. Nasıl Evren, ne zaman yüksek hamle etse, sanki bir ejderha gazapla uçarak hücuma geçer.

11. Bir şair onun süratle atılışını övmeğe kalkışsa, kalemi elinde durmaz, ok gibi atılır.

XII

1. Yan bakışın ne zaman ki: kılıç çekip kan dökmeğe başlar; gönlü yaralı âşıklara ecel, şefkatlı bir dost olur.

2. Gözün o gazaplı Kahraman'dır ki kızgınlığı geçse bile aman vermez, merhametsizdir.

3 Kim gördü böyle hindû-yi mest-i kemin-güşa
Kim bir hadengi âfet-i can-ı cihan olur
4 Müjgânlarınla seyreden ol ebrüvânı der
Birden bu denlü tîr nice der-keman olur
5 Gamzen süâle başlasa uşşaka her müjen
Gûya lisan-ı hal ile bir terceman olur
6 Gamzen görür itâb ile öldürdüğün bizi
Durmaz kirişme dahi ana hem-zeban olur
7 Bu nâz ü bu nigâh-ı tegafül ki sende var
Hızr olsa âşıkın sebeb-i terk-i can olur
8 Sen böyle nâz ü şive satınca gedâlara
Nerh-i metâ'-ı derd ü belâ râygân olur
9 Yeksan ise yanında seven sevmeyen seni
Hûbâna bu muâmeleden çok ziyan olur
10 Râzı değilse ger buna namus-i dilberî
Uşşaka derse böyle ihanet yaman olur

3. Kim böyle sarhoş, pusu açıcı bir hindu görmüştür ki: bir oku, cana ve cihana âfet olsun.

4. Kirpiklerinle o kaşlarını gören: "Bu kadar ok birarada nasıl bir yaya yerleştirilebilir?" der.

5. Yan bakışın âşıklara suâle başlasa, her kirpiğin, hal dili ile ona bir tercüman olur.

6. Yan bakışın bizi azarlıyarak öldürdüğünü görür de, naz ve işve durmaz, onunla söz birliği eder (aynı dilden konuşur).

7. Sendeki bu naz ve bu âşıkı görmemezlikten gelen bakış, seni seven (ebedî hayata nâil olan) Hızır bile olsa, onun ölümüne sebep olur.

8. Sen, sana yalvaran âşıklara (dilenci) böyle naz ve işve satınca, dert ve belâ malının narhı çok ucuzlar.

9. Seni seven, sevmeyen yanında eşitse, bu alış verişten güzellere çok zarar gelir.

10. Eğer güzelliğinin haysiyeti buna râzı değilse ve "âşıklara böyle ihanet kötü olur" derse;

11 Her nâ-mahalle ruhsat-ı nezzâre ya neden
Bir gün demez misin ki mahallinde kan olur
12 Dil bu havâ ile kafes-i teng-i sinede
Manend-i mürg-i bâl-şikeste tapan olur
13 Kim gülşen-i ruhunda vere nağmeye karar
Ta ol zaman ki bağ-ı cihan pür-hazan olur
14 Fikreyleyince dâm-ı girih-gîr-i zülfünü
Bir hâlet elverir ki kafes gülsitan olur
15 Zülfün mü ya gezende siyeh mâr-ı ham-be-ham
Kim pâsbân-ı genc-i nihan-ı miyan olur
16 Yahut hümâ şikâr edici şahbâzdır
Dâim havâ-yi sayd ile bî-âşiyan olur
17 Gâhi ki halka halka durur pîç ü tâb ile
Tuğra-yi hükm-i padişeh-i hüsn ü an olur

11. Öyle ise, her lâyık olmıyanın sana bakmasına neden izin veriyorsun? Bir gün, haklı olarak, bu iş yüzünden yerinde kan çıkar, demez misin?

12. Gönül, bu aşk ile göğsün dar kafesinde, kanadı kırılmış kuş gibi çırpınıp durur;

13. Ki dünya bahçesi sonbahar olup bozuluncıya kadar senin bir gül bahçesini andıran yanağında terennüme karar versin.

14. Saçının kıvrım kıvrım tuzağını düşününce, gönül, öyle bir hale gelir ki kafes, bir gülbahçesi olur.

15. Bu zülfün müdür? Yoksa çöreklenmiş zehirli bir kara yılan mıdır ki belin gizli hazinesine bekçilik ediyor?

16. Yahut hüma [devlet kuşu] avlıyan bir doğan [beyaz iri doğan] mıdır ki daima av peşinde koşarak yuvasına hiç uğramaz (yuvasız yaşar).

17. Bâzan bükülüp kıvrılarak halka halka olunca güzellik ve cazibe padişahı fermanının tuğrası olur.

18 Gâhi ki yerde deste deste yatur gûyiya
Cârûb-i âstân-ı memalik-sitan olur
19 Ol safder-i yegâne ki tâb-ı mehabeti
Cevşen-güdâz-ı Tehmeten ü Kahraman olur
20 Ol dâver-i zamane ki âb-ı adaleti
Gülbün-tıraz-ı gülşen-i emn ü eman olur
21 Paşa-yi bî-karine-i âlem ki âleme
İhsanı bî-nihayet ü bî-imtinan olur
....
22 Divana çıksa Âsaf-ı Cemşid-kevkebe
Meydana girse Rüstem-i sahib-kıran olur
23 Tenha çıkınca tîğ ile meydana gün gibi
Hurşiddir ki cilvegeh-i âsman olur
24 Şemşiri gül gül etdiği dem hâki hûn ile
Cemşid'dir ki bezmgehi gülsitan olur

18. Bâzan da yerde deste deste yatınca, memleketler fethedenin [Koca Murat Paşa] eşiğinin süpürgesidir sanırsın.

19. O biricik saf yaran kahraman ki, mehabetinin harareti, Rüstem [Tehmeten] ve Kahraman'ın zırhlarını eritir.

20. Devrin o adaletli hâkimi ki, adaletinin suyu [feyzi], huzur ve asâyiş [emn ve eman] gülistanının gül fidanlarını yetiştirir, süsler.

21. Âlemin eşsiz paşası ki, âleme ihsanı sonsuz ve minnetsizdir.

22. Divana çıksa, Cemşid azametli (burada azamet ve Âsaf sözleri çağrışımı ile Süleyman da olabilir) Âsaf olur; Cenk meydanına girse devletli, muzaffer Rüstem olur.

23. Yalnız başına meydana, elinde kılıç, gün gibi çıkınca, cilvegâhı asuman olan bir güneştir o.

24. Kılıcı toprağı kan ile gül gül ettiği zaman, O, zevk ve işret meclisi gülbahçesi olan Cemşid'tir (sanırsın).

25 Diller döyer mi görmeğe cenk içre nîzesin
Ol dem ki hûn-i düşmen ucundan revan olur
....
26 Saflar düzüb hücum edicek hayl-i düşmene
Dehşetle âsman ü zemin pür-figan olur
27 Sarsıldığınca zelzele-i hamleden zemin
Âşûb-ı resthiz-i kıyamet iyan olur
28 Gerd-i siyehde şu'le-i şemşir-i tâbdâr
Gûya sehâb-ı tîrede berk-i cehan olur
29 Oklar siham-i kavs-i kazadan nişan verir
Peykân-ı tîr ise ecel-i nâgehân olur
30 Evc-i hevâda sıyt-i çekâçâk-i tîğden
Âvâz-ı ra'd ü sâika reh-güm-künan olur
31 Her hamlede hücûm-i dilirân-ı nîzedar
Hayl-ı adûya ol kadar âfet-resan olur
32 Kim tenlerinde râhı mesamat ser-beser
Sûrah-ı mâr-ı mühre-rüba-yi sinan olur

25. Cenk esnasında, ucundan düşman kanı akarken, onun mızrağını görmeğe gönüller tahammül eder mi?

26. Saflar düzerek düşman ordusuna hücum ettiği zaman yer, gök korkudan feryatla dolar.

27. Hücum zelzelesinden yer sarsıldığı zaman, kıyamet kargaşalığı âşikâr olur [zuhur eder].

28. Kara toz içinde parlak kılıcın ışıltısı, sanki karanlık bulut içinde çakan şimşek olur.

29. Oklar kaza-i ilâhî yayının oklarından nişan verir [andırır]; okların ucundaki temren ise ansızın gelen ecel olur.

30. Kılıçların şakırtısından çıkan velveleden, havanın yüksek noktalarında gürleyen gökgürültüsü ile yıldırım sesi yolunu kaybeder.

31. Mızraklı kahramanların hücumu, her hamlede, düşman sürüsüne o kadar âfet eriştirir.

32. Ki vücutlarındaki mesameler yolu, baştan başa, mızrak mührcsini kapan yılan deliği olur.

33 Gâhî miyan-ı safda durur kendi tîg-veş
Gâhî miyan-şikâf-ı saf-ı düşmenan olur

....

34 Ger âsiyan-ı Rûz-ı cezâdan bir ehl-i dil
Seyretse ol Kıyameti kim ol zaman olur
35 Bîrun eder dilinden o dem bîm-i dûzahı
Meydan-ı Mahşer ana riyaz-ı cinan olur

....

36 Hakka benim o nâdire-perver ki her sözüm
Bir tuhfe gibi elden ele armağan olur

XIII

Nasuh Paşa'nın mektubu hakkında kaside

1 Ne nâmedir bu ki hüsn-i beyan-ı unvanı
Eder güşade dil ü tab'-ı müstemandânı
2 Ne nâmedir bu ki keyf-i rahik-ı mazmunu
Verir mülâhazaya bir neşat-ı ruhanî

33. Bâzan kendisi [Koca Murat Paşa], saf ortasında kılıç gibi durur. Bazan da düşman saflarının ortasına girip ikiye böler.

34. Eğer Rûz-i cezâ [kıyamet günü] âsilerinden bir ehl-i dil o zaman kopan o kıyameti seyretse;

35. Gönlünden o anda cehennem korkusunu çıkarıp atar, Mahşer meydanı ona cennet bahçeleri olur.

36. Doğrusunu söylemek gerekirse, ben o müstesna eserler veren şairim ki her sözüm, bir hediye gibi, elden ele armağan edilir.

XIII

1. Bu ne mektuptur ki unvanının güzel ifadesi, üzüntülülerin gönlünü ve tabiatını açar.

2. Bu ne mektuptur ki mânasının şarabının keyfi, tefekküre ruhanî bir neşe verir.

3 Ne nâmedir bu ki feyz-i edâ-yi pâki sunar
Dehân-ı sâmia'-ı cana âb-ı hayvanı
4 Nazar rübûde-i nakş-ı tıraz-ı menşuru
Hıred esir-i nikât-ı dakik ü pinhânı
5 Ya ebrüvân-ı peridir ya turre-i hurî
Sevad-ı hatt-ı müselsel-nüma-yi piçanı
....
6 Fakire müjde-i ikbal-i Genc-i bâd-âver
Gedâya tehniyet-i mansıb-ı Süleymanî
7 Erince kise-i sebz ile destime sandım
Ki şem'-i sebze sipide fetil ola anı
8 Ya nâ-şüküfte yeşil berg içinde zanbakdır
Ki gonca iken ola pîç pîç u tûlânî
9 Ya bir fasih-lisan tuti-i suhan-gûdur
Ki zevk-ı nesri verir dâd-ı nazm-ı Selmanı
....

3. Bu ne mektuptur ki temiz üslûbunun feyzi, can kulağının ağzına âb-ı hayat sunar.

4. Nazar, fermanının zinet verici nakşına tutulur; akıl ince ve gizli nüktelerine esirdir.

5. Büklüm büklüm zincirleme hattının siyahlığı: ya peri kaşlarıdır, yahut huri kâkülüdür.

6. Yoksula, Genc-i badâver [Husrev Perviz'in hazinesi] 'in vereceği ikbalin müjdesidir. Dilenciye Süleyman rütbesinin tebrikidir.

7. Yeşil bir kese içinde elime erişince, onu, yeşil bir mumun beyaz fitili sandım.

8. Yahut da açılmamış yeşil yaprak içinde zanbaktır ki gonca kıvrım kıvrım ve uzunlamasına olur.

9. Yahut fesahatle söz söyleyen bir papağandır ki nesrinin zevki Selman [Savecî] 'ın nazmının hakkını [tadını] verir.

10 Medâr-ı kevkebe-i ihtişam-ı Cemşidî
Dilir-i ma'reke-i arsa-ı Nerimanî
11 Sipihr-i ma'deletin mâh-i âfitab-eseri
Rıyaz-ı mekrümetin serv-i Sidre-agsanı
....
12 Vezir-i kevkebe-güster Nasuh Paşa kim
Eder şükûhu hacîl husrevân-ı devrânı

XIV

Sadrâzam Mehmet Paşa'ya kaside

1 Minnet Allah'a ki bî-minnet-i baht u ikbal
Oldum âsâr-ı saâdetle yine ferruh-fâl
2 Ne dedimse sözümü tutdu sipihr-i hod-ray
Ne murad etdim ise verdi Hudâ-yi müteâl
3 Düşdü ebrû-yi niyaza girih-i istiğna
Girdi dest-i hevese genc-i temennâ-yi muhal

10. Cemşid'e has ihtişam alâmetinin medarı; Neriman'ın dolaştığı cenk alanının kahramanı;

11. Adalet feleğinin güneş gibi parlıyan ayı; İzzet ve şeref bahçelerinin Sidre dallı servi;

12. İhtişamlı vezir Nasuh Paşa ki onun cah ve celâli dünya padişahlarını utandırır..

XIV

1. Allah'a hamd ve şükür olsun ki baht ve ikbale minnettar olmadan saadet eserleri ile yine taliim açıldı.

2. Ne dedimse, burnunun doğrusuna giden felek, sözümü tuttu. Ne istedimse büyük Allah onu verdi.

3. Artık yalvarma kaşına istiğna kıvrımı düştü. Heves eline imkânı olmıyan şeyleri istemek hazinesi girdi.

4 Gûyiya ah-ı şerernâk-i dil-i nâ-kâmın
Eyledi terbiyet-i hikmet-i Hak celle celâl
5 Dûdun ebr-i çemen-ârâ-yi gülistan-ı tarab
Berkın âteş-figen-i hırmen-i endûh u melâl
6 Esdi bir lûtf ile bâd-ı dem-i subh-i tevfik
Ki heman oldu güzar etdiği demde fi'l-hal
7 Çemen-i bahtımın ezhârı serâ-ser bîdar
Turra-i tâliimin her hamı bir devlete dâl
8 Buldu bu şevk ile bir gûne neşat endişem
Ki bu mikdar safa vermek olur mahz-ı hayal
9 Çehre-i dilbere feyz-i nazar-ı âşık-ı pâk
Meşreb-i âşıka keyfiyyet-i sahbâ-yi visal
10 Oldu tab'ım o kadar hurrem ü âşüfte ki şevk
Fikr-i şi'r etmeğe bir lâhza komaz fâriğ-bâl

4. Allah'ın hikmetinin terbiyesi, gûya senin betbaht [talihsiz] gönlünün kıvılcımlı ahının

5. dumanını: zevk ve safa gülistanının çemenini süsliyen bulut; şimşeğini de, gam ve sıkıntı harmanına ateşleyici eyledi.

6. Hakkın muvaffakıyet veren yardımının sabahının rüzgârı, öyle bir lûtf ile esti ki, onun geçtiği yerde derhal,

7. Bahtımın çemeninin çiçekleri baştan başa uyandı. Talihimin kâkülünün her büklümü bir devlete delâlet edici oldu.

8. Bu şevk ile tefekkürüm öyle bir neşeye daldı ki, (şu aşağıdaki saadetlerin bile) bu kadar safa vermesi ancak hayal olur:

9. Sevgilinin yüzüne temiz âşıkın bakışının feyzi; âşıkın meşrebine visal şarabının sarhoşluğu.

10. Şairliğim o derece bahtiyar ve zevkten kendini kaybetmiş bir hale geldi ki şiir düşünmek için beni bir lâhza kendi halime [kalbi huzur içinde] bırakmıyor.

11 Fikr-i şi'r olsa da ya el mi değer tahrire
Ne kadar eylese endişem eğer isticâl
12 Yere değmez ayağım şevk ile raks eylemeden
Feleği bâri bu takrib ile etsem pâmâl
13 İhtiyar elde değil olsam eğer dest-efşan
Bu neşat ile semâ' etmemeğe var mı mecal
14 Sadr-ı Divana şeref verdi yine devletle
O cihân-bân-ı hümâ-zıll ü hümâyûn-ikbal
15 O hidiv-i azamet güster ü âlî-himmet
Ki Hudâ vermiş ana mertebe-i âlü'l-âl
....
16 Âsafâ dâdgerâ memleket-ârâ sadrâ
Ey hüdâvend-i hümâyun güher-i ferruh-fal
17 Sensin ol dâver-i sahib-dil ü din-perver kim
Eder indişe-i evsafını vahy istikbal

11. Haydi şiiri düşündüm diyelim, tefekkürüm ne kadar acele etse onu yazmağa el değer mi?

12. Şevk ile raksetmekten ayağım yere değmez. Bâri şu fırsattan istifade ederek feleği ayağımın altına bir alabilsem.

13. Kalkıp şakır şakır oynasam beni mazur görün; çünkü ihtiyarım elimde değil.

14. Divan sadrına, o hüma gölgesi [hümanın gölgesi hangi başa düşse, ona devlet gelir] ve mesut talihli olan o cihan muhafızı [vezir], yine devletle, şeref verdi (Bu zevk ve safa ile kim oynamadan durabilir?).

15. O azametli himmeti yüksek vezir ki Allah ona en yüksek mertebeyi vermiştir.

16. Ey âdil Asaf [vezir], ey memleket imar eden sadrazam, ey mübarek cevherli bahtı açık efendi [sahib]:

17. Sen o gönül sahibi ve dindar bir hâkimsin ki, senin vasıflarının düşüncesini ancak vahy karşılar.

18 Zât-ı pür-cûdunu methetmeyen ehl-i tab'ın
Sözü ger sihr-i halâl ise olur vizr ü vebal
19 Böyle memduh-i melek-siretin evsafında
Küfr olur mezheb-i endişede etsem ihmal
20 Yoksa tab'ım benim ol mertebeden âlîdir
Ki edem mal içün endişe-i medh-i erzal
21 Neyleyem mal ü menâlı ki benim himmetime
Harc-ı yek-rûzedir olursa cihan malâmal
....
22 Nusha-i akd-ı lisan-ı şuarâdır suhanım
Edemez ben söze geldikçe biri beast-ı makal
23 Tutsa meydanı diliran-ı suhan yine benim
Sipeh-ârâ-yi saf-ı ma'reke-i ceng ü cidal
24 Hamem ol ejder-i gencine-i mânâdır kim
Nur-ı mânâ deheninden görinür şu'le-misal
....

18. Senin cömert zatını övmeyen şairlerin sözü, sihr-i helâl olsa bile, suç ve vebâl olur.

19. Böyle melek huylu medhedilenin evsafında, ihmal göstersem, tefekkür mezhebinde, bu, küfr olur.

20. Yoksa benim tab'ım [şairliğim] mal düşüncesi ile rezilleri medhetmek mertebesinden çok yüksektir.

21. Mal ve mülkü ne yapayım ki, benim himmetimin karşısında, cihan dolusu olsa, bir günlük masrafıma yetişmez.

22. Benim sözüm şairlerin dilini bağlayan bir muskadır. Ben söze geldikçe hiçbiri söz söyleyemez.

23. Söz kahramanları harp meydanını doldursa, cenk ve cidal alanındaki asker safının zineti [asker tanzim ve tabya eden] yine benim.

24. Kalemim mâna hazinesinin o ejderidir ki, mâna nuru ağzından alev gibi fışkırır.

25 Söz tamam oldu ko lâf-ı suhanı ey Nef'î
Ehl-i dil tab'ını şi'rinden eder istidlâl

XV

Sadrâzam Hafız Ahmet Paşa'ya kaside

1 Bi-hamdi'llâh felek döndü yine vefk-ı murad üzre
Olurdu hâl pek müşkil kalaydı ger inad üzre
2 Aceb re'yimce döndü hem aceb lûtf etdi dünyaya
Olursam nola şimden sonra hüsn-i itimad üzre
3 Bu imdadı reca etmezdim asla baht ü tâli'den
Değildim rûzgâra Hak bilür bu itikad üzre
4 Ki terk edüb kadimî kinesin ehl-i dil ü tab'a
Güler yüz gösterüb lûtf eyleye ola vedad üzre .

25. Ey Nef'i söz tamamlandı; şairlik- davasını bırak. Çünkü gönül ehli insanlar, senin şiirinden şairlik dereceni istidlâl ederler.

XV

1. Allaha şükürler olsun, felek yine istediğim gibi devretti. Eğer eski inadı üzere kalsaydı hal pek müşkül olurdu.

2. Felek öyle şaşılacak bir şekilde istediğim gibi hareket etti ve dünyaya öyle lûtufkâr davrandı ki, artık bundan sonra ona itimat edersem şaşmayınız.

3. Baht ve talihimden bu yardımı hiç de rica etmezdim. Çünkü Allah bilir ki rüzgâra [hadisata] hiç inanmıyordum;

4. Ki gönül ehline ve şairlere eski kinini bırakıp güler yüz göstersin; lûtf etsin, onları sevsin.

5 Muradım üzre tâ bu gûne devr etmezdi ger olsa
Felek mahkûm-i fermanım zamane inkıyad üzre
6 Taâla'llâh zihi devr-i dilârâ-yı Murad-âver
Nolaydı çarh bu devre olaydı itiyad üzre
7 Muhal ise eğer devr-i çep-endâz-ı felekden bu
Hudâ kadirdir etse bârı hükmin imtidad üzre
8 Ümidim bu ki mümted ola ger olmazsa bî-şüphe
Olur kişver yine pür-fitne vü leşker fesad üzre
9 Bunun çün şükr-i Hak dünyaya lâzım lîk vâcibdür
Teveccüh imtidad-ı devlet-i Sultan Murad üzre
10 Ki böyle sahib-istidad ü ârif Padişah olmaz
Tamam ahvâl-i din ü devletinde ictihad üzre
....
11 Vezir-i nüktedan düstûr-i ehl-i ilm ü sahib-dil
Ki vâcibdir duâ-yi devleti ehl-i bilâd üzre

5. Eğer felek benim emrime mahkûm, zamane bana muti' olsa dahi yine bu derece arzum dairesinde hareket etmezdi.

6. Allah yüce etsin, bu ne güzel murat veren mesut bir devirdir. Ne olurdu çarh hep böyle devretmeğe alışsaydı.

7. Eğer bu hal feleğin ters devri için imkânsız ise, Cenab-ı Hak bu hükmünü uzatmaya kadirdir.

8. Umudum bunun devam etmesindedir. Eğer devam etmezse şüphesiz yine memleket fitne ile dolar, asker içine fesat düşer.

9. Bunun için bütün dünya Hakk'a şükretmelidir. Lâkin bilhassa Sultan Murat devletinin devamına dua etmek gerektir.

10. Çünkü böyle devlet idare etmek için yaratılmış ârif padişah olmaz. O din ve devletin her safhasında en büyük gayreti sarfediyor.

11. Nüktedan vezir, ilim ve gönül sahibi vezir ki düşüncesi zekâ hususunda üstün mertebedeki akıl üzerine galiptir.

12 Müşir-i kâmrân ü kâm-bahş-i ma'delet-güster
Ki vâcibdir duâ-yi devlet-i ehl-i bilâd üzre
13 Cenab-ı Hafız-ı din Hazret-i Paşa-yı Ahmed-nâm
Ki namın nakşeder erbab-i dil levh-i fuâd üzre
14 Zihi Paşa-yi mülk-ârây rûşen-rây-ı âlişan
Ki dâim re'y ü tedbirile tevfik ittihad üzre

....

15 Eyâ sadr-ı suhan-perver ki idrakin olur câzim
Tekellüm etmeden bir lâfzı manâ-yi müfad üzre
16 Kusur etdimse ger ma'zur ola vasf-ı cemilinde
Reh-i mecrâ-yi feyz olmuşdu gayet insidad üzre
17 Nice demdir ki zirâ Haydar-ı Kerrar-i endişem
Geçürdü rûzgârın rûzgâr ile cihad üzre
18 Tehi ceyb-i ma'işet hem ma'âş ahvâli pek muhtel
Vebâlim gerden-i endişe-i akl-i maâd üzre

12. Bahtiyar, murat veren, âdil vezir ki: onun devletine dua etmek bütün memleket halkına vaciptir.

13. Din muhafızı (Hafız) Ahmet isimli paşa hazretleri ki: gönül sahipleri, kalplerinin levhası üzerine onun adını nakşederler.

14. Ne yüksek paşadır ki mülki imar eder, aydın düşüncelidir ve şanı yüksektir ki daima Allah'ın tevfikı onun rey ve tedbiri ile birleşmiştir.

15. Ey şair sadrazam ki senin anlayışın, bir lâfzı söylemeden ifade ettiği mânayı yakînen bilir.

16. Seni güzel tavsif etmekte kusur ettimse mazur tut. Çünkü feyz mecrasının yolu çok kapanmıştı.

17. Zira çok zamandır ki tefekkürümün Haydar-ı kerrar'ı, zamanını hâdisat ile mücadele ederek geçirdi.

18. Geçinme cebi boş, yaşama şekilleri pek bozuk; benim vebalim, akl-ı maad düşüncesinin boynunadır (Zira akl-ı maaş ile hareket etmedim).

19 Ki bir lâhza komaz âsûde kendi hâlime tâ kim
Olam bir iki günlük ömr için tahsil-i zâd üzre
20 Ne sihr eyler yine gör vasf-ı zât-ı bî-nazirinde
Hele tab'ım biraz evsafa olsun itiyad üzre
....
21 Metâ-ı nazmımın sen olmasan zirâ haridârı
Kalırdı Haşre dek bazar-ı endişem kesad üzre
22 Baha tahmin eder bir kimse yok erbâb-ı ma'nide
Otuz yıldır felek ikd-i dür-i nazmım mezad üzre
23 Midad-ı kilk-i vasfınla urur dil merhem-i teskin
Olunca derd-i zahmı rûzgârın iştidad üzre
24 Anınçün kadr-ı erbab-ı dili farkeylemez devran
Kim anlar sâye salmaz âreder seb'-ı şidad üzre
25 Vücûdu her birinin başka âlemdir hakikatde
Olur anınçün ehl-i dil cihanda infirad üzre

19. Çünkü bu akl-ı maad beni bir lâhza kendi halime bırakmaz ki şu bir iki günlük ömür için rızk tedariki peşinde koşayım.

20. Şairliğim başkalarını methetmeğe biraz alışsın, o zaman gör, senin emsalsiz zatını tavsif etmekten ne sihirler gösteririm.

21. Eğer benim şiirimin metaına sen müşteri olmasan, mahşere kadar benim tefekkürümün pazarı kesat üzre kalırdı.

22. Felek otuz yıldır benim şiirimin inci gerdanlığını mezada çıkardığı halde, mâna anlayan insanlar arasında ona bir değer biçen kimse çıkmadı.

23. Feleğin yarasının acısı şiddetlendikçe, gönül, senin vasfını yazan kalemin mürekkebinden elde ettiği merhem ile onu teskin eder.

24. Gönül sahiplerinin kadrini devran şunun için farkedemez ki onlar felek üzerine gölge salmakta ar ederler.

25. Hakikatte onların her birinin vücudu başka bir âlemdir. Bu sebepten gönül sahipleri cihanda tek kalırlar.

XVI

Hafız Ahmet Paşa'ya kaside

1 Ey sadr-ı cihan safder-i yekta-yi zemane
Muhtac-ı der-i devletin ebnâ-yi zemane
2 Âlemde aceb sencileyin bir dahi var mı
Hem safder ü hem memleket-ârâ-yi zemane
....
3 Ey sadr-ı suhan-pişe bunu sen de bilirsin
Kim sözde bulunmaz bana hemtâ-yi zemane
4 Gitdikçe güzellenmededir Yusuf-i nazmım
Artarsa nola derd-i Zelihâ-yi zemane
5 Âraste ol gûne arûsan-ı hayalim
Kim her biri bir âfet-i ra'nâ-yi zemane
6 Hâlâ benim ol sâhir-i ustad ki yokdur
Bir bencileyin şa'ir-i garrâ-yi zemane
....

XVI

1. Ey cihan sadrazamı, zamanın tek kahramanı, bütün zaman evlâtları senin devletinin kapısına muhtaçtır.

2. Âlemde acaba hem kahraman, hem mülkü imar eden senin gibi bir tane daha var mıdır?

3. Ey şair sadrazam, sen de bilirsin ki: sözde [şiirde] benim eşim olabilecek zamanede kimse yoktur.

4. Şiirimin Yusuf'u gittikçe güzelleşmededir. Zaman Zeliha'sının derdi artarsa buna hayret edilmez.

5. Hayalimin gelinleri öyle süslüdür ki her biri zamanın parlak, güzel bir âfetidir.

6. Bugün üstat sihirbaz benim ki zamanede benim gibi parlak bir şair yoktur.

7 Ben sade-dil ebnâ-yi zaman ise münafık
Güçdür bana gayetde mudârâ-yi zemane
8 El-minnetü li'llâh ki yokdur hele aczim
Olsa ne kadar hasmım eşirrâ-yi zemane
9 Şemşir-i zebanımla cezasını bulurlar
Bahteklik ederlerse ehibba-yi zemane
10 Çok tecrübe etdim hele tahkik budur kim
Yekdir yine ahbabdan a'dâ-yi zemane
11 Birdir bana şimdengerü çün zillet ü izzet
Ne bîm-i gam-ı dehr ü ne pervâ-yi zemane
....
12 Baştan başa dünyayı dolaşsan bulamazsın
Bir ârif-i hoş-sohbet ü baba-yı zemane

7. Ben safdilim, zamane çocukları ise münafıktır. Zamana mudara etmek bana çok güç geliyor.

8. Allaha hamd olsun ki, düşmanım, zamanın ne kadar şeriri de olsa onlara karşı âciz değilim.

9. Zamane dostları döneklik ederlerse dilimin kuvvetiyle [kılıcı ile] cezalarını bulurlar.

10. Çok denedim, yalnız şu muhakkaktır ki zamane düşmanları, yine dostlardan daha iyidir.

11. Benim için şimdiden sonra zillet ve izzet müsavi olduğuna göre ne dünya gamının korkusunu çekerim, ne de zamane ile alâkadarım.

12. Baştanbaşa dünyayı dolaşsan, zamanede bir hoş sohbet ârif, bir babacan insan bulamazsın.

XVII

Şeyhülislâm Mehmet Efendi'ye kaside

1 Bahar erdi yine bağa döşendi nat'-ı jengarî
Yine sultan-ı gül etdi müşerref taht-ı gülzârı
2 Yine bad-ı saba üftan ü hizan erdi gülzâra
Dem-i İsi-veş ihya eyledi ezhar ü eşcarı
3 Letafetden zemin ferş-i münakkaş oldu aksile
Murassa' sayeban edince çarh ebr-i güher-barı
4 Erişdi pertev-i feyz-i bahar âyine-i çarha
Aceb mi şimdi olsa jeng-i ebr-i tîreden âri
5 Değildir lâle yer yer zâhir oldu andan ateşler
Zemane tutdu çarh-ı âftâba tîg-i kühsarı
6 Dönüb girdab-ı bahr-i hûna her gül lâlezâr içre
Dolaşdırmakta keşti-i karar-ı bülbül-i zârı

XVII

1. Bahar geldi, yine bahçeye alaca örtü döşendi. Yine gül sultanı, gülistan tahtını şereflendirdi.

2. Yine bahar rüzgârı düşe kalka gülbahçesine erişti; ve İsâ nefesi gibi çiçekleri ve ağaçları diriltti.

3. Çarh, inci saçan bulutu elmas kakmalı bir sayeban haline getirince, zemin onun aksi ile o kadar güzelleşti ki nakışlı bir döşeğe benzedi.

4. Bahar feyzinin nuru, çarh aynasına ulaştı. Şimdi çarh, karanlık bulut pasından âri [tertemiz] olsa şaşılmamalıdır.

5. (Bu görülen) gelincik değildir. Zemane dağ sırtlarını [dağ kılıcını] güneş çarhına tuttu, ondan yer yer ateşler sıçradı.

6. Lâle bahçesi içinde her gül, kan denizi girdabına döndü. İnleyen bülbülün huzur ve rahat gemisini dolaştırmaktadır.

7 Nesim ol denlü nazik tarheder âb üzre emvacı
Ki levh-i sime üstad edemez öyle kalemkârî
8 Sanur tamga-yı zerrindir gören bir mai hârada
Miyan-ı âba düşmüş aks-i hurşid-i pür-envarı
9 Yer etdi bûy-i gül şöyle dil-i pür-hûn-i bülbülde
Ki oldu cismi reşk-i nâfe-i âhu-yi tatarî
10 Açıldıkça görünür möhr-i alı husrev-i aşkın
Berat-ı şevk-ı bülbüldür değildir gonca tumarı
11 Çerağın hüsnünü inkâr edenler rûz-i rûşende
Semenzâr içre görsünler fürûğ-ı şem'-ı gülnârı
12 Döner gülmih-i sime ca-be-ca zerrin-siper üzre
Döküldükçe gül-i zerd üstüne badamın ezharı
13 Konub çeng edicek bülbül nihal-i gülbün-i sebzi
Gümüş telden dizer ebr-i baharî ana evtârı

7. Hafif esen rüzgâr, su üzerine dalgaları o kadar ince bir zevkle yayar ve tanzim eder ki, değme üstat gümüş levha üzerine böyle kalemkârlık yapamaz.

8. Suya akseden pırıl pırıl güneşi gören, onu mavi ipekli bir kumaş üstünde altın damga zanneder.

9. Gül kokusu bülbülün kanlı gönlünde öyle yerleşti ki bülbülün cismi, Tataristan âhusunun göbeğini hasede düşürecek bir hale geldi. [Çünkü misk, âhunun göbeğinden çıkarılır.]

10. (Bu görünen) gonca tomarı değildir. Bülbülün şevk beratıdır ki: açıldıkça onda aşk padişahının kırmızı mührü gözükür.

11. Aydınlık bir günde [güneş meydanda iken] bir mumun güzelliğini inkâr edenler, beyaz gül bahçesi içinde nar çiçeği mumunun parıltısını görsünler.

12. Sarı gül üzerine badem çiçekleri döküldükçe, altın kalkan üzerinde yer yer gümüş çiviye benzer.

13. Bülbül yeşil gül fidanına konup onu çeng yapınca, bahar bulutu, gümüş telden ona teller dizer.

14 Görüb dûd-i derûnun halka halka bülbül-i zârın
Havadan öğrenür mürgan-i gülşen ilm-i edvârı
15 Habâb ü kef değil mestâne reftar etmeden cûyun
Düşüb başından olmuşdur perişan tac ü destarı
16 Değil şebnem zeban-ı susen etdi âb ile peydâ
Şu denlü kıldı vasf-ı dâver-i pâkize-kirdarı
17 Ser efrâz-ı zemane mesned-ârâ-yi hudavendî
Hüner-mend-i yegâne çihre-pirâ-yi nigû-kârî
....
18 Suhan kâlâ-yi fâhirdir ne bilsün her denî kadrin
Bu cinsin hace-i hüsn-i kabûlündür haridârı
19 Hüner dünya değer bir gevher-i pür-kadr ü kıymetdir
Zaman-ı devletindir bu metâın rûz-i bazarı

14. İnleyen bülbülün gönlünden yükselen halka halka dumanı görüp gül bahçesindeki kuşlar, musiki ilmini havadan öğrenir.

15. (Bu görünen) su kabarcıkları ve köpük değildir. Sarhoş gibi iki yana salına salına giden ırmağın başından tacı ve sarığı düşüp perişan olmuştur.

16. (Bu görünen) şebnem değildir. İşi gücü temiz olan büyük hâkimi o kadar tavsif etti ki susamın dilinde kabarcıklar peyda oldu (dili uçukladı).

17. Zamanın yüksek ve şerefli (serefrâz) insanı, efendilik mesnedinin zineti, biricik hünerli ve hayır ve hasenat sahibi olmak vasfını en mükemmel surette temsil eden insan.

18. Şiir kıymetli bir kumaştır. Her alçak onun kadrini ne bilsin? Bu cins kumaşın müşterisi, ancak senin hüsn-i kabulündür (hüsnü kabulünün zengin taciridir).

19. Hüner dünya değer kıymetli bir incidir. Bu malın revaç günü senin devletinin zamanıdır.

20 Nola şimdengeru şevk ile aheng-i dua kılsam
Duâdır söz kararın bulsa âyin-ı senâkârî
21 Nitekim şâh-ı gül gülşende izhar eyleye şevket
Çeke sünbül önünce tuğ ola susen silâhdarı
22 Bula bağ-ı muradın gülbün-i ikbal ile revnak
Ola cah surur ü emn ü rahat çâr divarı

XVIII

Fahriyye

1 Benim ol Nef'î-i rûşen-dil ü sâfi gevher
Feyz alur câm-ı safa meşreb-i bî-bâkimden
2 Âsman himmet umar kevkebe-i tab'ımdan
Akl-ı kül ders okur endişe-i derrâkimden
3 Himmetim hiçe sayar genc-i temennayı veli
Gamı dünyaya değişmem yine imsakimden

20. Bundan sonra şevk ile duaya azmetsem yerinde olur. Çünkü medhiye ve kasideciliğin usulü, âdâbı söz kararını bulunca, duaya başlamaktır.

21. Gül bahçesinde gül fidanı [dalı] şevket izhar edip [diken çıkarıp] bülbül önünce tuğ çektiği ve susam silâhtarı olduğu müddetçe:

22. Muradının bahçesi ikbal gül fidanı ile güzelleşsin. O bahçenin dört duvarı: ikbal, sürur, emniyet ve rahat olsun.

XVIII

1. O cevheri temiz, aydın yürekli Nef'î benim ki safa kadehi, benim korkusuz meşrebimden feyz alır.

2. Benim şairliğimin azametinden [yıldızından] gök himmet umar. Akl-ı kül, büyük idrak sahibi olan tefekkürümden ders okur.

3. Himmetim temenni [niyaz] hazinesini hiçe sayar. Lâkin yine o kadar irademe hâkim olup kendimi hazlardan alıkorum. Ve bu imsakimden o derece hoşlanırım ki onun verdiği gamı, dünyaya değişmem.

4 Feyz-i Hak berk urur âyine-i endişemden
Çeşm-i can rûşen olur maşrık-ı idrâkimden
5 Devreder şeş ciheti hem yine merkezde mukim
Çok değildir bu tecessüs dil-i çâlâkimden
6 Kâ'be-i ma'niye bir yoldan iletdi beni kim
Kudsiyan sürme çeker gerd-i reh-i pâkimden
7 Âlem-i ma'niyim âzâde kaza hükmünde
Kimse rencide değil gerdiş-i eflâkimden
8 Kulzum-i ma'rifetim ceyb ü kenarım pür-dür
Sahilim pâkdir âlâyiş-i hâşâkimden
9 Ben bu haletle tenezzül mü ederdim şi're
Neyleyim kurtulamam tab'-ı hevesnâkimden
10 Bu heves böyle kalursa dil-i tab'ımda eğer
İşidilmezse sözüm sine-i sad çâkimden
11 Ben ölürsem yine âşüfte olur halk-ı cihan
Hüsn-i ta'bir-i zeban-ı çemen-i hâkimden.

4. Tefekkürümün aynasından Hakk'ın feyzi şimşekler çakar. Can gözü idrakimin maşrıkından aydınlanır.

5. Gönlüm altı ciheti devr ettiği halde yine merkezde mukimdir. Bu tecessüs benim idrak peşinde her yana ihtirasla koşan gönlümden umulmıyacak bir şey değildir.

6. Gönlüm beni ma'na kâ'besine öyle bir yoldan iletti ki mukaddes yolumun tozundan melekler gözlerine sürme çekerler.

7. Mâna âlemiyim. Ben kaza-yi ilâhî muktezası olarak her şeyden âzadeyim. Bunun için benim feleklerimin dönmesinden kimse incinmez.

8. İrfan ummanıyım. Yakam, sahilim incilerle doludur. Sahilim çörçöpümün pisliğinden temizlenmiştir.

9. Ben bu haletle şiire tenezzül mü ederdim? Ne yapayım, hevesli tabiatımdaki şairlikten kurtulamıyorum.

10. Eğer bu heves yaratılışımın gönlünde böyle kalırsa, yani parça parça olmuş sinemden sözüm işitilmezse:

11. Ben ölsem bile, toprağımın üzerinde yetişen çimenin dilindeki hüsn-i tâbirden [güzel ifadeden], cihan halkı, cuş ü huruşa gelir.

GAZELLER

I

1 Göz ucuyla âşıka geh lûtfeder gâhi itab
Bir suâle yer komaz ol gamze-i hazır-cevab

2 Çeşmi bezm-i fitne kurmuş işve almış cam ele
Bâde-i naz ile etmiş gamzesin mest-i harab

3 Lebleri üzre gubar-ı hatt-ı nev-hizi değil
Nâfe-i âhû-yi çeşminden dökülmüş müşk-i nab

4 Çeşm-i mesti tîg çekmiş gamzeden bir Kahraman
Ebrû-yi müşkini bir şemşîrden hâli kırab

5 Nice tutsun tîr-i yara sinesin Nef'î nişan
Anı kor mu bir karar üzre dil-i pür-ıstırab.

I

1. Âşıka, göz ucu ile bazan lûtfeder, bazan da itap eyler [azarlar]. O hazır cevap yan bakış, bir soruya meydan vermez [yer komaz].

2. Gözü fitne meclisi kurmuş; işve eline kadehi alıp yan bakışını naz şarabı ile mest ve harap etmiş.

3. (Bu gördüğüm) dudakları üzerinde yeni terleyen ayva tüyleri değil, âhuya benzeyen gözünden halis misk dökülmüştür.

4. Sarhoş gözü, yan bakışından kılıç çekmiş bir Kahraman; kara kaşları ise kılıcı sıyrılmış bir kın.

5. Nef'î, göğsünü sevgilinin okuna nasıl nişangâh etsin? Iztırap ile dolu gönül, onu, bir karar üzre bırakmıyor.

II

1 Aldıkça ele gamzeleri saz-ı mahabbet
Dünyayı tutar nağme-i şehnaz-ı mahabbet

2 Kim söyleşür ol çeşm-i füsun-saz ile zirâ
Her bir müje bir nâdire-perdaz-ı mahabbet

3 Âşık nice ketmedebilür râzı dururken
Ol gamze-i fettan gibi gammaz-ı mahabbet
....

4 Hem öldürür üftâdesini hem eder ihya
Mahsusdur ol âfete i'caz-ı mahabbet

5 Rüstem gibi geh saf-şiken-i leşker-i uşşak
Nef'î gibi geh mest-i ser-andâz-ı mahabbet.

II

1. Gamzeleri, muhabbet sazını ele aldıkça, muhabbetin şehnaz makamından olan nağmesi dünyayı tutar.

2. O insanı büyüleyen göz ile kim söyleşebilir? Zira her bir kirpiği sevginin güzelliklerini en beliğ surette ifade eden bir sanatkârdır.

3. O fettan yan bakış gibi muhabbet gammazı dururken âşık sırrını nasıl gizleyebilir?

4. Âşıkını hem öldürür, hem diriltir. Muhabbet mucizesini göstermek o âfete mahsustur.

5. Bâzan Rüstem gibi, âşıklar askerinin saflarını yarar; bâzan da Nef'i gibi sevgi yolunda can, baş veren bir sarhoş olur.

III

1 Meyhane-i naz olmuş o çeşm-i siyeh-i mest
Her gûşe-i pür-fitnesi bir hâbgeh-i mest

2 Haşm ile çeker gamzesi peymane-i nâzı
Âşûb-i cihan olsa nola her nigeh-i mest

3 Bezm-i Cem'e revnak veremez olmayıcak ta
Carub-i der-i meykede perr-i küleh-i mest

4 Mestâne niyaz eylese Nef'î nola yara
Ma'zur-i kiram-ı ukalâdır güneh-i mest

5 Almış ele Rüstem gibi şemşirini gamze
Olmuş ana müjgânları saf saf sipeh-i mest.

III

1. O sarhoş kara gözler, naz meyhanesi olmuş. Fitne dolu her köşesinde bir sarhoş sızıp kalmıştır.

2. Yan bakışı naz kadehini haşm ile içer. Her sarhoş bakışı, cihanı birbirine katsa hayret etmemelidir.

3. Sarhoşun külâhındaki tuğ, meyhane kapısının süpürgesi olmadıkça Cem meclisine ravnak veremez.

4. Nef'i sevgilisine mestcesine yalvarsa ne çıkar? Sarhoşun günahı, kerim olan âkıllar indinde mazur görülür.

5. Yan bakış Rüstem gibı kılıcını ele almış, kirpikeri de onun saf saf askeri olmuştur.

IV

1 Yazanlar peykerim destimde bir peymâne yaz-
mışlar
Görüb mest-i mey-i aşk olduğum mestâne yaz-
mışlar

2 Bana teklif-i zühd etmezdi idrak olsa zahidde
Yazıklar kim anı âkıl beni divâne yazmışlar

3 Değildir gözlerinde sâye-i müjgânı uşşakın
Hatın resmin beyaz-ı dide-i giryâna yazmışlar

4 Benim âşık ki rüsvalıkla tutdu şöhretim şehri
Yazanlar kıssa-i Mecnun'u hep yabana yazmışlar

5 Nice zâhirdir ey Nef'î sözünden dildeki suzun
Yazınca nüsha-i şi'rin kalemler yana yazmışlar

IV

1. Resmimi yapanlar, beni elimde bir kadeh olduğu halde tasvir etmişlerdir. Aşk şarabı ile sarhoş olduğumu görüp beni bir sarhoş şeklinde canlandırmışlardır.

2. Zâhitte idrak olsa bana züht ve tekva teklifinde bulunmazdı. Yazıklar olsun ki: onu âkıl, beni de divane sanmışlar.

3. (Bu gördüğün) âşıkların gözlerinde kirpiğinin gölgesi değildir. Senin hattının resmini ağlayan gözlerinin beyazına yazmışlar.

4. Âşık benim ki rüsvalıkla şöhretim bütün şehri tuttu. Mecnun'un hikâyesini yazanlar hep yabana yazmışlar.

5. Ey Nef'i, sözünden gönlündeki yanışın nasıl apaçık görülüyor. Kalemler senin şiir kitabını yazarken az kalsın yanıyorlarmış.

V

1 Ne tende can ile sensiz ümid-i sıhhat olur
Ne can bedende gam-ı firkatinle rahat olur

2 Ne çare var ki firakınla eğlenem bir dem
Ne taliim meded eyler visale fırsat olur

3 Dil ise gitdi kesilmez havâ-yi aşkından
Nasihat eyledüğümce beter melâmet olur

4 Belâ budur ki alışdı belâlarınla gönül
Gamın da gelse dile bâis-i meserret olur

5 Nedir bu tali' ile derdi Nef'î-i zârın
Ne şûhu sevse mülâyim dedikçe âfet olur

6 Ne şeb ki kûyuna yüz sürmesem o şeb ölürüm
Ne gün ki kametini görmesem kıyamet olur

V

1. Sensiz ne tende can ve sıhhat ümidi olur. Ne de, ayrılığın gamı ile, bedende can rahat yüzü görür.

2. Ne çare var ki ayrılığınla bir dem durup oturayım. Ne taliim yardım eder de visale fırsat bulunur.

3. Gönül ise aşkının peşinde koşup durur; bundan vaz geçmez. Nasihat eyledikçe daha beter melâmete düşer.

4. Belâ budur ki gönül senin belâlarınla belâya alıştı. Gönle senden bir ıztırap ta gelse sevinç sebebi olur.

5. İnleyen Nef'î'nin talih ile başının bu derde girişi nedir? Hangi güzeli sevse, başı yumuşak dedikçe, bir âfet kesilir.

6. Hangi gece senin bulunduğun yere yüz sürmesem, o gece ölürüm. Senin endamını ne gün görmesem, o gün kıyamet olur.

VI

1 Mahşer olmuş sahn-ı Kâğıthane dünya bundadır
Cennete dönmüş güzellerle temaşa bundadır

2 Bu da bir gündür kıyametden nişanı âşikâr
İşte gör ol âfitâb-ı âlem-ârâ bundadır

3 Dilberin bâlâ-bülendi âşıkın üftâdesi
Bir yere gelmiş bugün âlâ vü ednâ bundadır

4 Anmasın sofi dahi kesretde vahdet âlemin
Yarı tenha avlıyan uşşak-ı şeyda bundadır

5 Cümleden ol gûne sermestan-ı sahib-halden
Nef'î-i şûride-i bî-bâk ü rüsvâ bundadır.

VI

1. Kâğıthane semti Mahşer haline gelmiş, bütün dünya buradadır. Güzellerle cennete dönmüştür. Asıl mesire yeri burasıdır.

2. Bu da kıyametten bir gündür. İşte alâmeti meydanda: bak, işte o dünyayı süsleyen güneş buradadır.

3. Dilberin uzun boylusu, âşıkın ise düşkünü bugün bir yere gelmiş. Yüksek alçak ne varsa buradadır.

4. Artık sofi kesrette vahdet âlemini anmasın. Yarı yalnızca avlıyan mecnun âşıklar buradadır.

5. Hepsinden sarf-ı nazar, o türlü hal sahipleri sarhoşlardan, perişan, korkusuz ve kepaze Nef'i buradadır.

VII

1 Nazederse gamzesi uşşak-ı zâra nazeder
Zülfü bir âşüftedir kim rûzgâra nazeder

2 Böyle şûha mübtelâ olmak ne güç âşık değil
Bulsa cümle dilberân-ı şivekâra nazeder

3 Dehre mağrur olma ey gafil ki bunda âdeme
Tâlii yüz döndürür gâhi sitare nazeder

4 Görmedim Nef'î gibi bir rind-i âlî-meşrebi
Hem gedâ hem padişah-ı kâmgâra nazeder

5 Çeşmi gâhi mestolur ruhsat verir nezzareye
Durmaz amma gamze ol ahd ü karara nazeder

VII

1. Gamzesi naz ederse ağlayan âşıklara naz eder. Zülfü bir perişan sevgilidir ki dünyaya (rüzgâr) nazeder.

2. Böyle bir güzele âşık olmak ne güçtür. O yalnız âşıka değil, bulsa, bütün şivekâr dilberlere de naz eder.

3. Ey gafil, dünyaya güvenme (dehre mağrur olma). Zira burada adama bazan talii yüz çevirir ve yıldızı nazeder.

4. Ben Nef'i gibi yüksek yaratılışlı [karakterli] bir rind görmedim. O hem yoksuldur, hem de muradınca hüküm süren padişaha naz eder.

5. Gözü bazan sarhoş olup (âşıkların) kendisine bakmasına izin verir. Fakat yan bakışı durmaz, bu kavl ü karara naz eder.

VIII

1 Rindan-ı harabâtî ve mestan-ı Elestiz
Mahşerde dahi cam-ı mey-i aşk ile mestiz

2 Yok bâde içün minnetimiz pir-i mugana
Saki-i mey-i vahdet ile dest-be-destiz

3 Düşmezse nola gül gibi sagar elimizden
Ne tâib-i bîhûde vü ne tevbe-şikestiz

4 Dense ne aceb tab'ımıza bahr-i ma'âni
Sahba gibi pür-halet ü cür'a gibi pestiz

5 Olsak nola Nef'î gibi rüsvâ-yi dü âlem
Hem âşık u hem şair ü hem bâde-perestiz.

VIII

1. Biz meyhaneden çıkmıyan rintleriz; ve "Elest meclisi" sarhoşlarıyız. Mahşerde dahi aşk şarabının kadehi ile sarhoşuz.

2. Şarap için pir-i mugana [meyhaneciye] minnetimiz yoktur. Vahdet şarabının sakisi ile eleleyiz.

3. Gül gibi elimizden kadeh düşmezse hayret etmeyiniz. Ne lüzumsuz yere tövbe ederiz, ne de tövbemizi bozarız.

4. Şairliğimize mânalar denizi dense yaraşır. Şarap gibi coşkun, yere atılan son yudum gibi alçağız.

5. Nef'i gibi iki âlemin kepazesi olsak ne çıkar? Çünkü hem âşık, hem şair, hem de ayyaşız.

IX

1 Yara derdim diyemem bezm-i şarab olmayıcak
Cürmüm ikrar edemem mest-i harab olmayıcak

2 Âftâb ol ruh-i pür-taba nazir olsun mu
Bu yakar âlemi bir lâhza nikab olmayıcak

3 Cezbe-i hüsni gönül hattına ta'lik eyler
Nice halletmek olur ânı kitab olmayıcak

4 Tutalım rûz-ı şümar olsa kim eyler da'vâ
Etdiğin zulme senin hadd ü hisab olmayıcak

5 Sen bu rüsvalığı ey Nef'î komazsın elden
Yardan yine sana haşm ü itab olmayıcak

IX

1. Şarap meclisinde sarhoş olmayınca sevgiliye derdimi söyleyemem. Şaraptan bitkin bir hale gelmedikçe cürmümü ikrar edemem.

2. Güneş o parlak yanağa nasıl benzeyebilir? Bu (parlak yanak), bir lâhza yüz örtüsünü kaldırsa âlemi yakar.

3. Güzelliği cazibesini gönül, yüzündeki ayva tüylerinin belirmesine bırakır (eski yazıda hat ve talik arasındaki münasebet mısraı ayrıca sanatkârane hale koymaktadır). Elde kitap olmayınca bunu nasıl halletmek mümkün olur?

4. Farzedelim ki mahşer günü [hesap günü] olsa kim dâva edebilir? Senin zulmüne had ve hesap olmadıktan sonra...

5. Ey Nef'i yine sana sevgilin kızıp seni azarlamadıkça, bu rüsvalığı elden bırakmazsın.

X

1 O şeh can ü dile rahm eyleyüb dâd etdiğin görsek
Bir iki zâr ü nâ-şadı felek şâd etdiğin görsek

2 Gönül ma'mûresin cevr ile viran etdi ol zalim
Gelüb insafa bir gün yine âbad etdiğin görsek

3 Kul etdi âlemi reftarına ol serv-i azadım
Ne var bir bendesin lûtfundan âzad etdiğin görsek

4 Nice bin hanümanı bâde vermiş bir felekdir bu
Anı ah ile bir âşık ta berbad etdiğin görsek

5 Ne mazmunlar ne vâdiler bulur seyr eylesek Nef'î
Yine bir tarz-ı has u tâze icad etdiğin görsek

X

1. O padişahın canımıza ve gönlümüze acıyıp onlara insaf ettiğini görsek. Feleğin bir iki mahzun ve meyusu sevindirdiğini görsek.

2. O zalim, gönül mamuresini zulm ile viran etti. İnsafa gelip bir gün yine şenlendirdiğini görsek.

3. O servi boylu [serv-i azat] sevgili, âlemi yürüyüşüne kul etti. Lûtfedip bir kölesini azat ettiğini görsek ne olur?

4. Nice bin evi barkı rüzgâra vermiş bir felektir bu. Bir âşıkın da onu ahı ile berbat ettiğini bir görsek.

5. Nef'î'nin ne mazmunlar, ne vâdiler bulduğunu seyreylesek de, yine yeni, orijinal bir tarz icadettiğini görsek.

XI

1 Tûti-i mu'cize-gûyem ne desem lâf değil
Çarh ile söyleşemem âyinesi saf değil

2 Ehl-i dildir diyemem sinesi safolmayana
Ehl-i dil birbirini bilmemek insaf değil

3 Yine endişe bilür kadr-i dür-i güftrârım
Rûzgâr ise denî dehr ise sarraf değil

4 Girdi miftah-ı der-i genc-i ma'ânî elime
Âleme bezl-i güher eylesem itlâf değil

5 Levh-i mahfuz-i suhandır dil-i pâk-i Nef'î
Tab'-ı yârân gibi dükkânçe-i sahhaf değil

XI

1. Mucize gibi söz söyleyen tatlı dilli bir papağanım; ne söylesem bayağı söz değildir. Çarh [Felek] ile söyleşemem, onun aynası saf değildir.

2. Sinesi saf olmıyana gönül ehlidir diyemem. Gönül ehillerinin birbirlerini bilmemesi insaflı bir hareket değildir.

3. Sözümün incisinin değerini yine tefekkür bilir; rüzgâr [zamane] bilmez. Çünkü bir alçaktan başka bir şey değildir. Dünya da bilmez; çünkü o, sarraf değildir.

4. Mânalar hazinesinin kapısının anahtarı elime girdi. Âleme inci saçsam, bu hazineyi harcamış olmam.

5. Nef'i'nin temiz kalbi, şiirin levh-i mahfuzudur. Dostların şairliği gibi küçücük bir sahhaf dükkânı değildir.

XII

1 Hem kadeh hem bâde hem bir şûh sâkîdir gönül
Ehl-i aşkın hasılı sahib-mezakıdır gönül

2 Bir nefes didar içün bin can fedâ etsem nola
Nice demlerdir esir-i iştiyakıdır gönül

3 Dildedir mihrin ko hâk olsun yolunda can ü ten
Ben ölürsem âlem-i ma'nîde bakîdir gönül

4 Zerredir amma ki tâb-ı âftâb-ı aşk ile
Rûzgârın şemse-i tak u revakıdır gönül

5 Etse Nef'î nola ger gönliyle dâim bezm-i has
Hem kadeh hem bâde hem bir şûh sakîdir gönül

XII

1. Gönül hem kadeh, hem şarap, hem de şuh bir sakidir. Hâsılı aşk ehli içinde zevk sahibidir bu gönül.

2. Bir nefes didar görmek için bir can feda etsem hayret etmeyiniz. Gönül çok zamandır ki onun iştiyakının esiridir [onun hasretinin esiridir].

3. Sevgin gönüldedir. Bırak yolunda can ve ten toprak olsun. Ben ölsem bile mâna âleminde gönül bakidir.

4. Gönül zerredir. Lâkin aşk güneşinin nuru ile zemanenin tak ve revakının ortasındaki şemsedir.

5. Nef'i daima gönlü ile yalnız başına sohbet etse [hususî bir şarap meclisi kursa] garipsemeyiniz. Çünkü gönül: hem kadeh, hem şarap, hem de şen bir sâkidir.

XIII

1 Bahar erse yine seyr-i gülistan olduğun görsem
Güzel seyr eylemek uşşaka âsân olduğun görsem

2 Letâfetden görünse âsumanın aksi her yerde
Çemende başka bir âlem nümâyan olduğun görsem

3 Yine rez duhterin peydâ edüb azm-i kenar etsem
Gamın hatırda nâ-peydâ vü pinhan olduğun gör-
sem

4 Kızarsa gül gül olsa tâb-ı meydan rûy-i hûbanın
Ruh-ı cananı hem gül hem gülistan olduğun gör-
sem

XIII

1. Bahar gelse de yine gül bahçelerinde dolaşsam; âşıklara güzelleri seyretmenin kolaylaştığını bir görsem.

2. Yer yüzü o kadar letâfet [maddeden kurtulup şeffaf bir hale geliş) kazansa ki gök yüzünün aksi orada görülse. Çemende başka bir âlemin göründüğünü görsem.

3. Yine şarap kızını elde edip bir sahile gitsem de, gönlümde gamın saklanıp gizlendiğini görsem.

4. Güzellerin yüzü şarabın harareti ile kızarıp gül gül olsa da sevgilinin yüzünün hem gül, hem gül bahçesi olduğunu görsem.

5 Safadan birbirinin sinesin çâk etse dilberler
Güzeller mest olub dest ü giriban olduğun görsem

6 Bakub geh sine-i cânana geh câm-ı mey-i nâba
Dil-i divane berr ü bahre sultan olduğun görsem

7 Muhassal böyle bir gün görmedin ölürsem ey Nef'î
Felek ben ölmeden hâkile yeksan olduğun görsem

XIV

1 Lezzet-i vuslat içün firkat-ı yâr-ı çekemem
Sohbet-i bâde içün renc-i humarı çekemem

2 Âşina çıkdım ise çeşmine kâfir değilim
Sitem-i gamze-i nezzare-şümarı çekemem

5. Güzeller safadan birbirinin sinesini parçalasa da, şu güzellerin sarhoş olup yaka paça olduklarını bir görsem.

6. Bâzan sevgilinin göğsüne, bâzan da sâf şaraba bakıp şu divane gönlümün karaya, denize sultan olduğunu görsem.

7. Hasılı ey Nef'i, böyle bir gün görmeden öleceksem, feleğin, ben ölmeden hâk ile yeksan olduğunu görsem.

XIV

1. Vuslat lezzeti için, sevgilinin ayrılık acısını çekemem. Bir şarap içmek için, başağrısı ıstırabını çekemem.

2. Eğer gözlerine âşina çıktımsa kâfir değilim. Ona bakışlarımı bir bir sayan yan bakışının zulmunu çekemem.

3 Minnet eylerse felek bir iki günlük ömrü
Ölürüm derd-i mahabbetle o bârı çekemem

4 Âşıkım âşıka şûridelik a'lâ yaraşur
Pek denâet görünür siklet-i ârı çekemem

5 Nakd-i vakt olsa bana zevk u safa-yi vuslat
Bir nefes ârzû-yi bûs u kenarı çekemem

6 Sinemi dağla dil taze gülistan ister
Bülbülüm lîk gam-ı köhne-baharı çekemem

7 Cana minnet ne çekersem çekeyim ey Nef'î
Lezzet-i vuslat içün firkat-ı yârı çekemem.

3. Bir iki günlük ömür için felek beni minnet altında bırakmak isterse, muhabbet derdi ile ölürüm de, o yükü çekemem.

4. Ben âşıkım, âşıka perişanlık âlâ yaraşır. (O perişanlıktan dolayı) âr yükünü çekemem. Bu nazarımda büyük bir alçaklıktır.

5. Vuslatın zevk ve safası benim için en büyük servet dahi olsa, öpme ve kucaklama arzusunu bir nefes [bir an] çekemem.

6. Gönül sinemin dağ dağ olarak taze bir gül bahçesi haline gelmesini ister. Ben bülbülüm, lâkin son bahar gamını çekemem.

7. Ey Nef'i, ne çekersem çekeyim, canıma minnet bilirim. Fakat vuslat lezzeti için yarın ayrılığını çekemem.

XV

1 Âşıka ta'n etmek olmaz mübtelâdır neylesün
Âdeme mihr ü mahabbet bir belâdır neylesün

2 Gönlü dilberden kesilmezse aceb mi âşıkın
Gamzesile ta ezelden âşinadır neylesün

3 Nola ta'yin etse zabt-ı mülk-i hüsnü gamzeye
Zülfü bir âşüfte-i ser-der-hevâdır neylesün

4 Zülfüne kalsa perişan eylemezdi dilleri
Ânı da tahrik eden bâd-ı sabadır neylesün.

5 Nola olsa muztarib hâl-i dil-i uşşakdan
Sinesi âyine-i âlem-nümâdır neylesün

6 Olmasa Nef'î nola dilbeste zülf-i dilbere
Tab-ı şûhu dâma düşmez bir hümâdır neylesün.

XV

1. Âşıka ta'n etmek doğru değildir, müptelâdır ne yapsın? Âdeme sevgi bir belâdır, ne yapsın?

2. Âşıkın gönlü güzelden kesilmezse (vaz geçmezse) hayret etmeyiniz; onun yan bakışı ile ta ezelden dosttur, ne yapsın?

3. Güzellik mülkünü zaptetmeğe gamzeyi memur etse şaşmamalı. Çünkü zülüf başında kavak yelleri esen perişan bir derbederdir; neylesin?

4. Zülfüne kalsa, gönülleri perişan eylemezdi. Lâkin ne yapsın, onu da tahrik eden bahar rüzgârıdır.

5. Âşıkların gönlün ün halinden muztarip olsa ne çıkar? Sinesi âyine-i âlem-nümadır (İskender'in aynasıdır) ne yapsın?

6. Nef'i güzelin zülfüne gönül bağlamasa ne çıkar? Şuh şairliği tuzağa düşmez bir devlet kuşudur, neylesin?

XVI

1 Kalmazsa ger ol gûşe-i dâman elimizde
Elden ne gelür çâk-i girîban elimizde

2 Zâhid bize peymane yeter sanma tehî-dest
Lâzım mı heman sübha-i mercan elimizde

3 Dil teşne beden aşk ile bir mertebe pürtâb
Yakpâre olur ahker-i suzan elimizde

4 Biz nice doyunca kanalım câm-ı murada
Bir lâhza komaz sakî-i devran elimizde

....

5 Hat gelse ruh-ı yâra yeter kâkül ü zülfü
Gül gitse nola sünbül ü reyhan elimizde

6 Bir sünbüle benzer ki ola şebnemi vâfir
Nef'î yine bu kilk-i dür-efşan elimizde

XVI

1. Eğer o etek köşesi elimizde kalmazsa ne yapalım? Yapacak başka şey yok, ancak döğünüp ağlamak elimizdedir ve bu bize yeter. Muhakkak elimizde mercan tesbih bulunması mı lâzım?

3. Gönül susamış, beden aşk ile o derece hararetli ki: buz parçası elimizde yanan kor haline gelir.

4. Biz murad kadehinden nasıl doya doya içip kanalım? Devran sâkisi onu bir lâhza elimizde bırakmıyor ki..

5. Sevgilinin yüzünde ayva tüyleri belirse ne çıkar? Bize zülüf ve kâkülü yeter. Gül gitse ne çıkar, sünbül ve reyhan elimizde ya.

6. Nef'i, yine bu inci saçan kalem elimizde. (Bu kalem) birçok çiy taneleriyle süslü bir sünbüle benzer.

XVII

1 Mest oldu yâr gamzeleri nâza başladı
Her bir nigehde bir reviş-i taze başladı

2 Bildirdi bir nigehle dile gamze kasdını
Ne keşfe ne mükâşefe-i râza başladı

3 Gamza değil bu şu'bede-bâz-ı kirişmedir
Sihri bitürdi şive-i i'câza başladı

4 Sanman ki etdi zülfünü tahrik rûzgâr
Bal açdı tûti-i hatı pervaza başladı

5 Nef'î nedir ney-i kaleminde bu nağmeler
Gûya ki her teranede bir saza başladı

XVII

1. Sevgili sarhoş oldu, yan bakışları naza başladı. Her bir bakışta bir yeni tarz zuhur etmeğe başladı.

2. Yan bakış gönle bir bakışla maksadını bildirdi. Ne keşfe, ne de manevî sırları çözmeğe [tasavvufî bir murakabe] başladı.

3. Bu yan bakış değildir, cilve oyuncusudur. Sihri bitirdi, şimdi de mucize göstermeğe başladı.

4. Sanma ki zülfünü rûzgâr kımıldattı. Papağana benzeyen yüzündeki ayva tüyleri kanat açıp uçmağa başladı.

5. Ey Nef'i kaleminin neyinde [saz] bu nağmeler nedir? Sanki her nağmede bir çeşit saza başladı.

DİAVNDAN SEÇİLMİŞ PARÇALAR

1 Allah içün ey ah dolaş zülfüne yârın
Ol silsile-i aşkı dıraz etmeğe bâis

2 Ölmek âsan âşıka bir dem firak-ı yâr güç
Böyle müşkil derd esiri hastaya timar güç

3 Aşk mühlik yâr gafil mübtelâlar neylesün
Birbirine derdini inkâr güç ikrar güç

4 İhya eden endişeyi feyz-i nefesimdir
Endişe benim tıfl-ı dil-i nev-hevesimdir

1. Ey ah, Allah için sevgilinin zülfüne dolaş ta, aşk zincirini uzatmağa sebep ol.

2. Âşıka ölmek kolaydır. Fakat bir an yardan ayrılmak güçtür. Böyle müşkül derde düşen hastanın tedavisi güçtür.

3. Aşk tehlikeli, mâşuka gafil, âşıklar ne yapsın? Bu durumda âşıklar birbirine dertlerini inkâr edemezler. Çünkü tehlikeli bir dert inkâr olunursa tedavi edilemez. İkrar [itiraf] ta güçtür. Çünkü mâşuka bilmezlikten geliyor.

4. Düşünceyi dirilten nefesimin feyzidir. Düşünce, benim yeni hevesli gönlümün çocuğudur.

5 Çekdiğim derdi ne hemhane ne hemrah bilür
Âşıkım hal-i dil-i zarımı Allah bilür

6 Ahına incinme gâhi âşık-ı divanenin
Neylesün bîçare gördükçe seni bitâb olur

7 Ne dünyadan safa bulduk ne ehlinden recamız var
Ne dergâh-ı Huda'dan ma'adâ bir ilticamız var

8 Tekellüfden müberrâyız ne ucb u ne riyamız var
Bir iki şah-meşreb ehl-i dillerle safamız var

9 Tevekkül ehliyiz her giz bizim âmâlımız yokdur
Müheyyâdır bizimçün devlet isticalımız yokdur

5. Benim çektiğim derdi ne aynı evde oturduğum adam, ne de yol arkadaşım bilir. Âşıkım, inleyen gönlümün halini Allah bilir.

6. Arasıra divane âşık ah ederse, bundan, incinme. Zavallı ne yapsın? Seni gördükçe takati kesilir.

7. Ne dünyadan safa bulduk, ne de dünya ehlinden bir şey istiyoruz. Allahın dergâhından başka sığınacak bir yerimiz de yoktur.

8. Bizde tekellüf namına bir şey yoktur. Ne kibirimiz, ne riyamız vardır. Ancak padişah meşrebli bir iki gönül ehli ile candan dostuz.

9. Tevekkül ehliyiz, bizim hiçbir emelimiz yoktur. Bizim için devlet hazırdır, acelemiz yoktur.

10 Bâd-ı saba ki turrelerin tâbdâr eder
Her bir çemende bin dili zâr ü nizar eder

11 Baht uyansa hâba varsa dide-i bidârımız
Düşde bari gayrden tenha düşürsek yârımız

12 Yine sen istediğin yerde gezersin güzelim
Cismimiz yok yere yolunda heman hâk ederiz

13 Nef'î gibi tâib değiliz dilber ü meydan
Biz anlar ile leb-be-leb ü dûş-be-dûşuz

14 Olmuş o şuh o mertebe mest-i şarab-ı naz
Kim bâde içre aksine eyler itâb-ı naz

15 Âşık ol ammâ alâikden beri et gönlünü
Ne ham-i giysûya meftûn ne esir-i gabgab ol

10. Onun kâküllerini büküp kıvıran sabah rüzgârı, her bir çemende bin tane gönlü ağlatıp inletir.

11. Bahtımız uyansa da, uykuya hasret kalan gözümüz uyuyuverse. Bu suretle rüyada olsun sevgilimizi ağyardan ayırsak [yalnız görsek].

12. Güzelim yine sen istediğin yerde gezersin; biz cismimizi yok yere yolunda toprak ederiz.

13. Nef'i gibi sevgiliden ve şaraptan tövbe etmiş değiliz. Biz onlarla dudak dudağa ve omuz omuzayız.

14. O güzel naz şarabından o derece sarhoş olmuş ki, şarap içindeki aksini dahi naz ile azarlar.

15. Âşık ol, ama gönlünü alâkalardan kurtar. Ne saç kıvrımına vurul, ne gabgaba [çene altındaki sarkık] esir ol.

16 Ağyara nigâh etmediğin naz sanurdum
Çok lûtf imiş ol âşıka ben az sanurdum

17 Urunca şâne giysû-yi hayâl-ı yâra müjgânım
Gülâb-efşan olur yâd-ı ruhiyle çeşm-i giryanım

18 Ruh-ı revan-ı Urfî'yi şad eylesem nola
Reşk-i nevâ-yi Hafız-ı Şirazdır sözüm

19 Nef'î ne söz edâsına Urfî vü Hafızın
Ammâ benim ser-âmed ü mümtazdır sözüm

20 Nice bir dil gam-ı zülfünle perişan olsun
Göreyim zülfünü kim hâk ile yeksân olsun

16. Ağyara bakmayışını ben naz sanıyordum. Meğer o âşıka çok lûtf imiş, ben az sanıyordum.

17. Sevgilinin hayalinin saçlarına kirpiğim tarak vurunca, ağlayan gözüm onun yanağını anarak gül suyu saçar.

18. Urfi'nin ruhunu şâd eylesem hayret etmeyiniz. Zira sözüm, Hâfız-ı Şirazi'nin ahenktar şiirini hasede düşürecek kadar güzeldir.

19. Nef'i, Urfî ile Hâfız'ın şiir tarzına söz yoktur. Ama benim sözüm onların fevkinde ve mümtazdır.

20. Gönül zülfünün gamı ile daha ne kadar perişan olsun. Dilerim Allahtan, zülfün hâk ile yeksan olsun [yerlere kadar uzasın].

21 Olduk esir nîm nigâh-ı tegafülün
Bir kayde dahi düşmeyelim çözme kâkülün

22 Derdim nice bir sinede pinhan ederim ben
Bir ah ile bu âlemi viran ederim ben

23 Yoklamazsın hiç var mı dilde dağın yârasın
Böyle mi gözler güzeller âşık-ı bî-çaresin

24 Gam canıma kâr etdi bilmem ne belâdır bu
Dil derd ile âsûde ammâ ne safadır bu

25 Bir dolu nuş et şarab-ı nâb gelsün çeşmine
Mest olursun nâza başla hâb gelsün çeşmine

26 Zâhidâ Kevser'i yarın kim içerse görelim
Hele biz nuş edelim câm-ı safâyi bu gece

21. Senin âşıkı tanımazlıktan gelen kayıtsız bakışının esiri olduk. Başka bir kayde düşmiyelim, kâkülünü çözme.

22. Derdimi nasıl sinede saklarım. Bir ah ile bu âlemi viran ederim ben.

23. Gönülde aşkının yarası var mı diye hiç yoklamazsın. Güzeller biçare âşıklarını böyle mi gözlerler [ihtimam ederler].

24. Gam canıma işledi, bilmem bu ne belâdır. Gönül dert ile rahat ediyor. Fakat bu ne safalı bir şeydir.

25. Bir dolu iç, saf şarap gözüne gelsin. Sarhoş olursan naza başla, gözüne uyku gelsin.

26. Hele biz safa kadehini bu gece içelim de, ey zâhit, yarın Kevser şarabını kimin içeceğini görelim.

27 Uyurken seyr eden ol dilrübâyı câme-hâb içre
Sanur tasvir-i Yusuf'dur yazılmışdır kitab içre

28 Bir söz mü var ki şimdi o yârân-pesend ola
Var ise şi'r-i Nef'î-i şuh u levend ola

29 Durma ey dil böyle ah u zâr ile Nevrûzda
Gül açıl seyr-i gül ü gülzâr ile nevrûzda

30 Ne âdemler helâk eyler görün ol çeşm-i cellâdı
Anılsa yine ammâ nâ-tuvan bir hastadır adı

27. O gönüller alan güzeli, yatağında uyurken seyreden, kitap içinde Hazret-i Yusuf'un resmidir sanır.

28. Şimdi dostların beğendiği bir şiir mi var? Varsa ancak yiğit ve çapkın Nef'i'nin sözüdür.

29. Ey gönül Nevruz zamanıdır. Ah ve zâr etme. Bu mevsimde gül ve gül bahçesini seyrederek gül ve açıl.

30. O cellât gözü, bakın nice insanlar helâk ediyor. Fakat ondan söz açılınca adı, yine de, dermansız bir hastadır.

SİHAM-I KAZÂ

I

Kendi babası hakkında

1 Saâdet ile nedim olalı peder Han'a
Ne mercimek görür oldu gözüm ne tarhana

2 Züğürtlük âfetim oldı aceb midir etsem
Peder gibi buradan ben de arz-ı cer Han'a

3 Eğer müsaâde etmezse bir tulum yağa
İki tulum kımız olsun nedir zarar Han'a

4 Buna da hısset olur mu ki günde bin tatar
Tulum tulum kımızı pişkeş çeker Han'a

5 Pederde mi aceb imsâk Han'da mı bilmem
Nezaket ile bunu kim suâl eder Han'a

I

1. Babam, saadetle Han'a nedim olalı, gözüm ne mercimek, ne tarhana görür oldu.

2. Züğürtlük bana bir âfet oldu; ben de babam gibi buradan Han'a ihtiyacımı arzedip para çeksem, hiç tehayreti mucip olmamalıdır.

3. Eğer bir tulum yağ istememe müsaade etmezse, iki tulum kımız istesem Han'a bundan ne zarar olur?

4. Bunda da hasis davranılabilir mi ki her gün bin tatar, Han'a tulum tulum kımız hediye ediyor.

5. Bu hasislik acaba babamda mı, Han'da mı bilmiyorum? Bunu nezaketle Han'a acaba kim sorar?

6 Peder değil bu belâ-yi siyahdır başıma
Sözüm yerinde nola güç gelürse ger Han'a

7 Benim züğürtlük ile ellerim taş altında
Müzahrafatın O dürr ü güher satar Han'a

8 Ben ıztırap ile bunda semâa girmede ol
Dü beyt okur neğamat ile def çalar Han'a

9 Züğürt ölürsem öleydim ne çâre kail idim
Olaydı baş sokacak denlü muhtasar hane

10 Hüdâ bilür ki sözüm serteser hakikatdir
Başağrıdır der isem lîk serbeser Han'a

11 O demde kim peder-i nâ-bekâr-ı sifle-nihad
Beni garîb koyub oldu hem-sefer Han'a

12 İki kasid okumuşdu ekâbiri cer içün
Anınla doldu yine şehr içinde her hane

6. Baba değil, başıma bu bir kara belâdır. Eğer Han bundan gücenirse, ne yapayım? Sözüm yerinde ve doğrudur.

7. Züğürtlük ile benim ellerim taş altında [âciz ve perişanım]; o ise kendi müzahrafatını, Han'a, inci ve cevher diye satıyor.

8. Ben burada ıstırap ile kıvranıyorum [sanki oynuyorum]. O ise Han'a tef çalarak nağmeler ile dübeyt okuyor.

9. Züğürt ölürsem öleydim, çare yok, buna râzı idim. Hiç olmazsa baş sokacak şöyle ufacık bir evim olsaydı.

10. Allah bilir ki sözüm baştan başa hakikattır. Eğer bu felâketlerimin hepsini Han'a arzetsem başağrıtır.

11. O zamanki serseri ve sefil babam beni garip bırakıp Han ile sefere çıkınca:

12. Büyükleri sızdırmak için iki kaside okumuştu; şehir içinde her ev yine onunla doldu.

II

Ekmekçizade Ahmet Paşa hakkında

1 Bu ne gerdiş bu ne cünbiş bu ne devran olsun
Böyle kalursa felek hâk ile yeksan olsun

2 Hâtır-ı ehl-i dili ol nice eylerse harâb
Temelinden yıkılıb ol dahi viran olsun

3 Gelmesün bir yere ikisi Benat-ün-na'ş'ın
Belki cem'iyyet-i Pervini perişan olsun

4 Biribirile kıran eylesün encüm yer yer
Mihr ile mâh-ı nevi dest be-giriban olsun

5 Pâyimâl eylemesün ehl-i dili tek geçdik
Pâyesi her kölenin pâye-i keyvan olsun

II

1. Felek ne biçim dönüyor, bu nasıl bir harekettir, nasıl devrandır? Eğer böyle kalırsa felek hâk ile yeksan olsun [daha iyi].

2. Gönül ehlinin hatırını o nasıl harap ediyorsa, o da temelinden yıkılıp viran olsun.

3. Benatünnaşın [kutup yıldızları] ikisi bir araya gelmesin, belki Pervin topluluğu [ülker] perişan olsun.

4. Yıldızlar yer yer birbirine girsin [kıran: iki gezegenin bir bruçta birleşmesi]; güneş ile yeni ay yaka paça olsun.

5. Gönül ehlini ayak altına almasın da, vaz geçtik, isterse her kölenin pâyesi Keyvana [zuhal yıldızına] erişsin.

6 Âdil ü zalimi bir görmek iken cürm-i azîm
Yek görür zalimi ol bu nice iz'ân olsun

7 Cümleden nice o ser defter-i erbab-i sitem
Adl içün halka vekil-i şeh-i devran olsun

8 Ol sitem-pîşe ki yanında beraber görünür
Nik ü bed cümle gerek küfr ile iman olsun

9 Yalnız bana olan zulmünü Hak'dan dilerim
Ömrüne devletine bâis-i noksan olsun

10 İntikam almaz isem hicv ile ben de andan
Şairiyyet bana her vech ile bühtan olsun

11 Zehresin tîg-i zebanımla çalup çâk ideyim
Düşmenin şad ü ehibbasını gemnâk edeyim

6. Âdil ile zalimi bir görmek büyük bir günah iken, o, zalimi daha iyi görüyor. Bu ne biçim anlayıştır.

7. Bütün bunlar bir yana, o zalimlerin ele başısı halka adalet etmek üzere nasıl padişahın vekili olabilir?

8. O işi gücü zulm olan insan ki yanında ister küfür, ister iman olsun, iyi ile kötü beraberdir.

9. Hak'dan dilerim ki yalnız bana olan zulmu, onun ömrünü ve devletini eksiltmeğe sebep olsun.

10. Ben de hicv ile ondan intikam almazsam, şairlik her bakımdan bana bühtan [iftira] olsun.

11. Dilimin kılıcı ile çalıp onun ödünü parça parça edeyim. Böylece onun düşmanlarını sevindirip dostlarını kedere düşüreyim.

III

1 Ol ki eşhasa Bû Ali görünür
Rind-i sahib-dile deli görünür

2 Rind odur kim esir-i kayd olmaz
Ne Üveysî ne Hanbelî görünür

3 Hakk'a tevfiz eder umurunu hep
Lûtf-i Mevlâ'ya mümteli görünür

4 Neyleyem öyle rind-i eblehi kim
Kendi cinsinin a'kali görünür

5 Akl ile yok alâkası ammâ
Gerçi destârı ma'kalî görünür

6 Tac ü destar ile tefahür eden
Açamaz başını keli görünür

III

1. İnsanlara Bu Ali [Ebû Ali Sina] görünen, gönül sahibi rinde, deli görünür.

2. Rind odur ki kayde esir olmaz: Ne Üveysî, ne de Hanbelî görünür.

3. Bütün işlerini Hakk'a bırakıp, Allah'ın lûtfu ile dolmuş görünür.

4. Ben o abdal rindi neyleyim ki kendi cinsinin en akıllısı görünür.

5. Akıl ile ilgisi yok ama, sarığına baksan ma'kalî görünür.

6. Taç ve sarıkla öğünen başını açamaz, çünkü keli görünür.

7 Aklı da olsa âheri o harin
Yine Mecnun'un evveli görünür

8 Kays'a Mecnun demek hatâdır kim
Aşk-ı canana medhali görünür

9 Ne musibetdir ehl-i idrâke
Ki bu gûne deli veli görünür

10 Tutalım bir veli imiş ki ana
Hakk'ın esrâr-ı mücmeli görünür

11 Merd olanlar bununla fahr etmez
Bu sözü anlayan Ali görünür

12 Her kimin etse Hak dilinde zuhur
Tende her mûyu bir veli görünür

....

13 Bu kemal ile ol vücûd-i şerif
Âlemin fahr-i kümmeli görünür

14 Ebb ü ceddini başlasam medha
Dûş-i endişe heybeli görünür

7. Nihayet o eşeğin aklı da olsa, yine de Mecnun'un evveli görünür.

8. Kays'e Mecnun demek hatadır. Zira onun cinnetinde sevgilinin aşkının dahli [tesiri] vardır.

9. Ehl-i idrak için bu ne musibettir ki: böyle bir deli, veli görünür.

10. Farzedelim ki bir veli imiş. Ve ona Hakk'ın sırları icmalen [toplu ve muhtasar bir şekilde] görünüyor:

11. Mert olanlar bununla öğünmez; bu sözü anlayan Ali görünür.

12. Her kimin gönlünde Hak zuhur etse vücudundaki her tüyü bir veli görünür.

13. Bu kemali ile o şerefli varlık, âlemin kemal sahibi insanlarının medar-ı iftiharı görünür.

14. Babası ve dedesini medha başlasam, düşüncenin sırtı heybeli görünür.

15 Bir hari var ki kendiden molla
Koltuğunda Mutavveli görünür
....
16 Neyleyem tab'-ı şûhumu yenemem
Hem sözün dahi tutmalı görünür
17 Bunlara hadlerini bildirmek
Hâmemin kâr-ı esheli görünür
18 Husrev-i ma'niyim ki mihr-i münir
Tîğımın tâb-ı saykalı görünür
19 Bîm-i tîg-ı zeban-i kilkimden
Feleğin rengi sandalî görünür
20 Her tehi nükte-i hayalimde
İlm ü fazlın mufassalı görünür
21 Medd-i nûr-i nigâh-ı endişe
Şi'rimin hatt-ı cedveli görünür
22 Ele divanım alsalar evvel
Lûtf-i nazm-ı muhayyeli görünür

15. Bir eşeği var ki kendisinden daha âlim, Mutavveli koltuğunda görünüyor.

16. Ne yapayım bu çapkın şairliğimi yenemiyorum. Lâkin öyle görünüyor ki insan fazla gevezelik etmemeli.

17. Bunlara hadlerini bildirmek kalemim için en kolay bir iştir.

18. Ben mâna padişahıyım ki: parlak güneş, benim kılıcımın cilâsının parıltısı görünür.

19. Kalemimin dilinin kılıcının korkusundan feleğin rengi sapsarı görünür.

20. Hayalimin her boş nüktesinde, ilim ve fazlın en mufassalı görünür.

21. Tefekkür bakışının nurunun uzanması, şiirimi çerçeveleyen cetvel çizgisi görünür.

22. Ele divanımı alsalar, önce hayal ile dolu şiirimin letafeti görünür.

23 Öyle divan değil ki ancak anın
Hatt ü cild-i mücedveli görünür
24 Yüzüme eğri bakamaz zirâ
Feleğin çeşm-i ahveli görünür.

IV

Gör ne mazmunlar kopar yâran eline sunmağa
Kişt-zâr-i ma'niye tohm-i şaka ekdim yine
Rehgüzârımdan savulsun rind olan erbab-ı dil
Kim saf-ı a'dâya şemşir-i zeban çekdim yine.

V

Kimdir benimle fenn-i ma'ânîde bahs eden
Bilsün ana ki hamle-i tab'ım belâ yeter
Ol Rüstem-i kemankeş-i nazmım ki tab'ıma
Terkeş mukattaât-ı Sihâm-ı Kazâ yeter

23. (Benim divanım) ancak yazısı ve cetvelli cildi gözüken bir divan değildir.

24. Felek benim yüzüme eğri bakamaz, zira baksa kendi şaşı gözü görünür.

IV

Dostların eline sunmak için bak ne mazmunlar doğuyor. Mâna tarlasına yine şaka (ve şekavet) tohumu ektim. Rind olan gönül sahipleri geçtiğim yoldan çekilsinler. Düşman safına tekrar dilimin kılıcını çektim.

V

Benimle maâni fenninde bahse giren kimdir? Şairliğimin bir hamlesi ona kâfi bir belâdır. Ben o şiir yayını çeken Rüstem'im ki: tab'ıma, okdanlık olarak Siham-ı Kazâ'nın mukattaatı elverir.

VI

Sana Bahsî Efendi sad tahsin
Görmedim bir senin gibi dâver
Olalı şehre yine sen hâkim
Kahbelik Nâdirî tahallûs eder.

VII

Ehl-i ilmim şairim derse eğer İbn-i Ganî
Hoş kabul etdik sözün isbat ederse bî-hilâf
İlmi var ise niçün tefsiri çıkmaz ortaya
Şair ise ya nedir ol yave şi'r-i pür-güzaf

VIII

Gireli pençe-i endişeme şemşir-i suhan
Bir mübâriz taleb eyler yürürüm merdâne
Bilmem er kalmadı mı arsa-i ma'nâda dahi
Bir iki hamlede bir kahbe çıkar meydana.

VI

Bahsî Efendi, sana yüzlerce aferin; senin gibi bir hâkim görmedim. Sen şehre hâkim olalıberi, kahbelik, Nadirî mahlâsını kullanır.

VII

Eğer Ganizâde ilim ehliyim ve şairim derse, sözünü hoş kabul ettik. O şartla ki dâvasını doğruca ispat etsin. İlmi var ise, niçin tefsiri ortaya çıkmıyor? Şair ise, o hezeyanla dolu şiiri nedir?

VIII

Söz kılıcı tefekkürümün pençesine gireli, benimle güreşecek bir pehlivan var mı? diye merdane yürürüm. Bilmiyorum, mâna alanında artık er kalmadı mı? Zira bir iki hamlede bir kahbe meydana çıkıyor.

IX

Kısmet deyü Ekmekçi gibi zalim ü dûnun
Çaldın nice bin altununu ey deli Yahya
İslâma düşer mi bu tama' böyle vebali
Sağ olsa kabûl etmez idi şabkalı Yahya

X

Düşmez Ey Kafoğlu mahdumiyyete bu mağlâta
Birbirine uymaz ol evzâ-ı gûna-gûne yuf
Hem söz anlar hem bizimle çep düşersin a kekez
Böyle idrak ile senden haz eden mecnûna yuf.

XI

Fırsatî sen bu semti bilmezsin
Eyleme gel bizimle yok yere cenk
Sana kaç kerre dedim anlamadın
Sözde mazmun gerekdir a peze....

IX

Kısmet diyerek Ekmekçi gibi bir zalim ve alçağın nice bin altınını çaldın ey deli Yahya. Bu tamah islâmlığa yakışır mı? Şapkalı Yahya sağ olsaydı, böyle vebâli kabul etmezdi.

X

Ey Kafoğlu, bu muğalâta efendiliğe yaraşmaz. Birbirine uymıyan o türlü türlü davranışlara yuf olsun. Hem söz anlar, hem de bizimle muaraza edersin a peze.... Bu kadar anlayışsız olduğun halde senden hoşlanan mecnuna yazıklar olsun.

XI

Fırsatî, sen bu yolu bilmezsin, gel bizimle boşuna cenketme. Sana kaç kere söyledim, anlamadın: A peze..., sözde mazmun lâzımdır.

XII

Küşte-i Zülfikar-ı hicvimdir
Bir alay yâve-gûy-i herze-tıraz
Kadir olmasalar cevaba nola
«Ben neyâyed zi küştegân âvâz»

XII

Bir alay hezeyan [yave] ve saçma sapan söyleyenleri, benim hicvimin Zülfikarı öldürmüştür. Bunlar bana cevap vermeseler şaşmamalı. Zira "Ölülerden ses çıkmaz".

S O N

İÇİNDEKİLER

«Türk Klâsikleri» serimiz, başlangıcından bugüne kadar Türk edebiyatının yetiştirdiği başlıca sanatkârların seçilmiş eserlerini, yazarların hayat ve sanatlarını inceleyen bir araştırma yazısının ışığında, açıklamalar ve notlarla, herkesin kolayca okuyup anlıyabileceği küçük bir cilt içinde okuyucuların önüne, koymak maksadiyle hazırlanmıştır.

Daha çok okullarımızda yeni yetişen gençliğin ihtiyacı gözönünde tutularak, edebiyat derslerine yardımcı kitap olacak şekilde tertiplenen bu seri içinde Divan edebiyatımızın, Halk edebiyatımızın, Yenilik edebiyatımızın ve daha sonraki büyük şair ve yazarların eserleri ayrı birer cilt halinde yer alacaktır.

Elli cildi bulacağını tahmin ettiğimiz bu yeni serimiz, adına lâyık bir ciddiyetle ele alınarak en yetkili mütehassıslara hazırlatılmış, dizgi ve düzeltme hususunda elden geldiği kadar titiz davranılmıştır.

100 Kuruş